

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**REGIONÁLNÍ DĚJINY V DIDAKTICKÝCH
APLIKACÍCH**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Michaela Kalinová

Učitelství dějepisu pro základní školy

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 27. dubna 2021

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych velice poděkovat mé vedoucí diplomové práce paní PaedDr. Heleně Východské za odborné vedení a užitečné rady.

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o dějinách plzeňské regionální architektury a jejích proměnách podle uměleckých slohů od nejstarších až po současné. Úvodní kapitola seznámí čtenáře s charakterem Plzeňského regionu, v níž jsou vybraná tři specifika, podle kterých byl formován právě charakter tohoto regionu. Každá další kapitola pojednává o konkrétním uměleckém slohu. Důraz je kladen na známé, významné i vybrané méně proslulé architektonické regionální památky, architekty a držitele panství v historii Plzeňského kraje. V poslední kapitole jsem se zaměřila na didaktické aktivity a jejich aplikaci do vyučovacího procesu. Důležité pro mě bylo poutavě zprostředkovat žákům vybrané kapitoly z regionálních dějin umění.

Abstract

This diploma thesis deals with the history of Pilsen's regional architecture and its changes according to artistic styles from the oldest to the contemporary. The introduction acquaints the reader with the character of the Pilsen region, in which three specifics are selected, according to which the character of this region was formed. Each following chapter deals with a specific artistic style. Emphasis is placed on well-known, important and specific less famous architectural regional monuments, architects and landowners in the history of the Pilsen region. In the last chapter I focus on didactic activities and their application in the teaching process. It was important for me to provide students with selected chapters from regional art history in an engaging way.

Klíčová slova

Plzeňský region, Plzeň, architektura, architekt, architektonická památka, umělecký sloh, didaktická aplikace

Key words

Pilsen Region, Pilsen, architecture, architect, architectural monument, artistic style, didactic application

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 SPECIFIKA ZÁPADOČESKÉ ARCHITEKTURY.....	11
1.1 KONTAKT S NĚMECKEM.....	11
1.2 NÁBOŽENSTVÍ.....	12
1.3 INDUSTRIALIZACE.....	13
2 NEJSTARŠÍ DOCHOVANÉ REGIONÁLNÍ PAMÁTKY.....	15
3 PŘEDROMÁNSKÝ A ROMÁNSKÝ SLOH.....	21
4 GOTICKÝ SLOH.....	25
5 RENESANČNÍ SLOH.....	31
6 BAROKNÍ SLOH.....	33
7 KLASICISMUS A EMPÍR.....	36
8 MODERNÍ SMĚRY 19. A 20. STOLETÍ.....	40
8.1 PSEUDOHISTORISMY A SECESE.....	40
8.2 KUBISMUS, RONDOKUBISMUS, PURISMUS A FUNKCIONALISMUS....	43
8.3 SORELA.....	45
8.4 BRUSELSKÝ STYL.....	46
8.5 BRUTALISMUS.....	47
8.6 POSTMODERNÍ ARCHITEKTURA.....	47
9 VYBRANÉ REGIONÁLNÍ PAMÁTKY V DIDAKTICKÝCH APLIKACÍCH.....	49
9.1 TEMATICKÝ PLÁN PRO 6. ROČNÍK:.....	49
9.1.1 HRADIŠTĚ BUKOVEC – METODICKÁ PŘÍRUČKA.....	50
9.1.2 KŘIMICE – METODICKÁ PŘÍRUČKA.....	56
9.2 TEMATICKÝ PLÁN PRO 7. ROČNÍK.....	61
9.2.1 CHRÁM SVATÉHO BARTOLOMĚJE V PLZNI – METODICKÁ PŘÍRUČKA.....	62
9.2.2 HRAD A ZÁMEK HORŠOVSKÝ TÝN – METODICKÁ PŘÍRUČKA.....	69
9.3 TEMATICKÝ PLÁN PRO 8. ROČNÍK.....	76
9.3.1 KLATOVY – METODICKÁ PŘÍRUČKA.....	77
9.3.2 VELKÁ SYNAGOGA – METODICKÁ PŘÍRUČKA.....	82
9.4 TEMATICKÝ PLÁN PRO 9. ROČNÍK.....	87
9.4.1 HANUŠ ZÁPAL – METODICKÁ PŘÍRUČKA.....	88
9.4.2 ADOLF LOOS – METODICKÁ PŘÍRUČKA.....	89
ZÁVĚR.....	95
LITERATURA:.....	100
SEZNAM PŘÍLOH.....	112

ÚVOD

Regionální dějiny jsou jednou z nedílných součástí historie i její prezentace ve školním vyučování. Lokální minulost stojí v centru zájmu mnoha autorů jak regionálního, tak celostátního významu, a výuka dějepisu na školách sleduje především cíl její popularizace v různých fázích vyučovacího procesu. Odborná literatura vysvětluje význam regionálních dějin takto: „*Regionální dějiny představují jen specializaci v rámci prostorového či územního členění celé historiografie a zabývají se historickým vývojem společnosti na územně menších jednotkách, na něž jsou většinou rozděleny jednotlivé státy či jiná společenská uskupení.*“¹

Problematikou regionálních dějin a jejich možnou implementací do edukačního procesu se zabývám ve své diplomové práci. Konkrétně je předmětem mého bádání Plzeňský kraj s jeho sedmi okresy, které ho tvoří - Domažlice, Klatovy, Plzeň-jih, Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov. Každá z těchto sedmi správních lokalit se nějakým způsobem podílela na utváření celkového charakteru Plzeňského regionu a to jak z hlediska vnějších znaků, např. architektury a přírody, tak také z hlediska znaků vnitřních, čímž míním např. složení společnosti a historických specifik.

V této práci jsem se rozhodla věnovat zejména uměleckým slohům a jejich šíření v tomto kraji. Domnívám se, že po důkladném prostudování regionální architektury a po dlouhodobém terénním výzkumu, jsem dokázala stanovit ústřední centra stavitelství a kultury v Plzeňském kraji od úplných počátků až po 21. století.

Plzeňský kraj je znám svou bohatou historií již od pravěku. Konkrétně jsou první záznamy o osídlení na našem území doloženy z nálezů pozdního paleolitu. V celé době kamenné lidé pomalu vytipovávali vhodná místa pro sídliště, a tím budovali základy pro další rozvoj budoucích osad, hradišť a v neposlední řadě pozdějších měst.

Z hlediska tématu, které zpracovávám, dosáhl pravěký člověk nejvýznamnějšího rozvoje bezesporu v době neolitické. S neolitem a neolitickou revolucí dosáhl člověk tzv. sedentarizace, neboli usazování se na určitých místech a prosazování sídelních inovací.

¹ BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0865-1. s. 6-7

Právě v Plzni můžeme uvést několik dokladů zemědělského osídlení, tedy výstavby vesnic s dlouhými domy, jež jsou pro toto období tak typické.²

V dalším pravěkém vývoji, v době bronzové a v době železné, člověk začal zpracovávat kovy bronz a železo a prostřednictvím těchto technologií zároveň zdokonaloval svá bydliště, pohřebiště i posvátná či jinak hodnotná místa. Právě v této době postupně vznikala nový typ sídlišť, tedy menší hradiště stavěná ze dřeva a kamene.³

Další technologie a estetické vzorce přinesl samozřejmě středověk. Základním stavebním prvkem se v této době stal kámen, který dominoval při stavbě mohutných a stabilních objektů, jakými byly například hrady, tvrze a nově sakrální stavby, jako např. rotundy a baziliky. Právě u hradů docházelo k velkému stavebnímu a technologickému rozvoji, od 11. do 15. století vznikalo mnoho různých typů, které se lišily druhem a silou opevnění.⁴

Středověk přinesl, i když v jistém slova smyslu spíše obnovil, také další velmi důležitý element, a to rozvoj měst. Právě západní Čechy jsou důkazem tohoto vývoje, neboť samotná Plzeň coby západočeské „hlavní město“ byla založena v této době. Celá středověká stavební tvorba byla vázána zpočátku na románský sloh a později hlavně na gotický sloh, jenž ovlivňoval stavebnictví a umění až do 16. století.

Novověk se z filozofického a kulturního hlediska nesl ve znamení střetnutí a do značné míry také prolnutí tří po sobě jdoucích odlišných myšlenkových a uměleckých proudů – renesance, baroka a klasicismu. Z hlediska stavebnictví tato čtyři staletí znamenala mnoho změn ve všech slova smyslech – technologických, estetických i typologických. Hrady se začaly přebudovávat na zámky, byla stále více zohledňována pohodlnost a praktičnost, což u nás můžeme sledovat především právě v době renesance. Rozvoj baroka je následně vázán na náboženský konflikt třicetileté války, jenž způsobil po výhře katolicismu rozsáhlou stavební činnost v oblasti sakrálních budov. S nástupem 18. století zaznamenáváme naopak úpadek „neužitečných“ řádů a celkové omezování církve. Klasicismus, který se rozvíjel v této tereziánské a josefínské době naopak začal brát větší ohled na zvelebování světského prostředí, tedy především městského prostředí. V tomto smyslu se pokračovalo do 19. a 20. století a vlastně se dá říci, že stavební vývoj v tomto

² PAVLŮ, Ivan – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. sv. 3. ISBN 978-80-86124-71-1. s. 21.

³ ČTVERÁK, Vladimír. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-173-6. s. 24-25.

⁴ BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530) : k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. ISBN 80-7035-088-1. s. 367.

smyslu pokračuje až dodnes. V průběhu padesáti let na pomezí těchto dvou staletí vzniklo nepřeberné množství nových směrů, z nichž nejznámější a také poslední ucelený je secesní sloh.

Moderní doba s sebou přinesla především industrializaci. Člověk - umělec se ve stavebnictví ubíral, a do značné míry se ubírá dosud, směrem k funkčnosti, úspornosti a originalitě. Architekti vyhledávají nové netradiční materiály jako je železobeton, ocel, sklo a laminát. Využívají znalosti nových technologií a moderních konstrukcí. Konkrétním příkladem netradiční architektonické budovy je právě stavba Mrakodrapu Bohemia, jejíž celoprosklený rastrovaný plášť poskytuje návštěvníkům nepřekonatelný výhled na celou Plzeň.⁵

CÍLE, ZDROJE A OBSAH

K umění a jeho dějinám jsem měla od raného dětství hluboký vztah. Již od pěti let jsem navštěvovala uměleckou základní školu, kde jsem dosáhla rozsáhlého výtvarného vzdělání a mimo jiné se také ukotvila jako celoživotní obdivovatelka dějin umění. Je tedy zcela zřejmé, že mojí volbou pro budoucí povolání bylo propojení těchto mých zájmů – dějin a umění.

Ve své diplomové práci se tedy logicky zaměřuji na tři vzdělávací složky, které toto téma může obsáhnout, tedy historii, kunsthistorii a didaktiku. Z toho důvodu jsem si vytyčila dva hlavní cíle - informativní a formativní.

Jako cíl informativní jsem vytkla poskytnout čtenáři důležité informace o regionálních dějinách umění. Zaměřuji se tedy na osvojování konkrétní učební látky, v tomto případě na regionální stavitelství od nejstarších dochovaných památek na Plzeňsku až po moderní směry. Můj formativní cíl je orientován na vybrané regionální architektonické památky a jejich začleňování do vyučovacího procesu pomocí didaktických aplikací. V této části své diplomové práce nabízím pedagogům výběr ze sedmi různorodých aktivit, které lze uplatit přímo ve vyučování dějepisu, ale i výtvarné výchovy.

Text je rozdělen na devět kapitol, z nichž sedm podává informace o uměleckých architektonických slozích. První kapitola charakterizuje krajevou architekturu podle tří důležitých specifíků: kontakt s Německem, náboženství a industrializace. Následuje kapitola

⁵*Průvodce moderní architekturou*. [Online]. Dostupné z [www:<http://www.archindex.cz/index.php?stat=CZ®ion=Z%Ed1padn%ED+%C8echy&kraj=%&vychz_lat=49.80&vychz_lng=13.05&vychz_mer=8&Neobsah=1&ZobrazRegion=true>](http://www.archindex.cz/index.php?stat=CZ®ion=Z%Ed1padn%ED+%C8echy&kraj=%&vychz_lat=49.80&vychz_lng=13.05&vychz_mer=8&Neobsah=1&ZobrazRegion=true) [cit. 2021-11-22]

zabývající se nejstaršími, tedy pravěkými, památkami na našem území. Úkolem této kapitoly je představit hlavní místa osidlování, první budování sídlišť a hradišť v Plzeňském regionu. Poté navazuje šest kapitol poskytujících informace o architektuře na Plzeňsku. Konkrétně se každá část zabývá daným uměleckým slohem, počínaje slohem románským a konče kontroverzním brutalismem.

V poslední kapitole se věnuji vybraným architektonickým památkám a architektům. Památky jsem záměrně vybírala známé i méně proslulé. Snažila jsem se akcentovat centrum Plzeňského kraje, ale rozhodla jsem se i pro vybrané architektonické skvosty z Domažlicka a Klatovska. Volila jsem témata tak, aby je bylo možno začlenit do výuky v konkrétním ročníku druhého stupně základního vzdělávání. Do každého ročníku, kromě devátého, jsem zvolila dvě architektonické památky a k nim vhodné didaktické aplikace. Pro devátý ročník jsem vybrala pouze jednu, která však představuje globální didaktickou aplikaci, a tou je projekt na jednoho z vylosovaných architektů. Podstatné je, že jsem pro každý ročník připravila kompletní metodiku, tedy tematický plán, edukační cíle, zaměření na klíčové kompetence a mezipředmětové vztahy, aplikaci různorodých didaktických prostředků a forem. Všechny didaktické aplikace jsem navrhovala v souladu s inovovaným Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Z hlediska heuristiky je důležité říci, že jsem čerpala z velkého množství písemných umělecky zaměřených pramenů a internetových zdrojů. Využila jsem regionální, národní i světovou odbornou literaturu.

Nejvíce jsem se věnovala regionálním odborným publikacím. Zaměřila jsem se na regionální literaturu zabývající se konkrétním krajem, okresem, městem, ale také literaturu zaměřenou na umělecký architektonický sloh v daném regionu a specifické architektonické památky. Osobně si myslím, že byly pro moji práci nejpřínosnější knihy zabývající se konkrétním uměleckým slohem nebo architekturou. Z toho důvodu jsem vybrala reprezentativní publikaci *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách* od Andrei Steckerové a Štěpána Váchy. Tato kniha obsahuje řadu informací o regionálním barokním umění a barokních umělcích, již se zabývali šířením tohoto uměleckého a působivého slohu v kraji. Celá publikace je doplněna o velkoformátové fotografie vybraných krajových památek. Velice kladně hodnotím také publikaci *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti* od Tomáše Bernhardta, poskytující informace o konkrétních architektonických skvostech Plzně od 19. století.

Z české národní literatury jsem volila publikace orientované na geografii, archeologii a architekturu. Velikým přínosem pro mě byla série osmi rozsáhlých knih *Archeologie pravěkých Čech* poskytující čtenáři odborné informace o každém období českého pravěku a obsahující také fotografie a nákresy z archeologických výzkumů. Další odbornou a velmi zajímavou knihou je *Encyklopedie českých hradů* od Tomáše Durdíka, Zdeňka Kárníka, Pavla, Rajského, Pavel a Vlastimila Durdíka, ve které autoři zpracovali podrobně tematiku známých i méně proslulých hradů v Čechách. Mimo jiné se věnovali výzkumu i významným stavitelům.

V neposlední řadě jsem čerpala ze světové odborné literatury, v níž jsem se orientovala hlavně na dějiny výtvarného umění, světovou a evropskou architekturu a stavitele. Vybraná kniha věnující se významnému architektovi interiérů a exteriéru: *Adolf Loos: 1870–1933: architekt, kritik, dandy* od Augusta Sarnitze, se zabývá životem Adolfa Loose, jeho cestováním a působením ve světě. Druhá publikace se věnuje problematice gotické architektury v evropském kontextu. Mám na mysli knihu *Gotická architektura: evropské kulturní dědictví* od Marie Černé. Autorka se ve svých publikacích zaměřuje na dějiny umění a na vzdělávání.

1 SPECIFIKA ZÁPADOČESKÉ ARCHITEKTURY

1.1 KONTAKT S NĚMECKEM

Plzeňský kraj se nachází na jihozápadě Čech, sousedí s Karlovarským, Ústeckým, Středočeským a Jihočeským krajem. Plzeňský kraj je pohraniční oblastí, a proto je odedávna v úzkém kontaktu především s Německou spolkovou zemí Bavorsko, jejíž sousedství ovlivňovalo kulturu a obchod u nás.⁶ Obchodování mezi Německem a západními Čechami podnítila obchodní cesta Praha – Norimberk, která vedla přes hlavní centrum Plzeňského kraje – Starý Plzenec. Není pochyb, že cesta existovala již od 9. století a pro celé České království měla mimořádný význam.⁷ Jak jsem již zmínila, obchod nebyl jediným prvkem, který ovlivňoval oblast západních Čech. Kultura z bavorského prostředí k nám pronikala již v době neolitu a eneolitu, důkazy o jejím zastoupení zde byly objeveny například na typické keramice.⁸

Ve středověku se tento kontakt nadále rozvíjel, což bylo ne vždy kladně vítáno českými knížaty. V západních Čechách působily německé rody, které měly mimo jiné vliv na hradní architekturu. Prvotní pronikání německé šlechty na území západních Čech ve středověku bylo zaznamenáno samotným Kosmou v jeho kronice. V Tachově se tehdy usadil markrabí severní marky Děpolt II. z Vohburku, jenž zde neoprávněně nechal postavit kamenný hrad Přimda.⁹ Ve 13. století docházelo v příhraničí k budování dalších hradů, k nimž patří bezesporu Starý Herštejn, na jehož výstavbě se nejspíš podílela také německá šlechta.¹⁰

U nás se začala německá šlechta prosazovat nejvíce v 16. století a zejména po stavovském povstání, kdy českou šlechtu zasáhly rozsáhlé konfiskace majetku. České statky a pozemky získávala nejen německá aristokracie, ale také další šlechta cizího původu. Se západními Čechami, zejména Domažlicemi, souvisí proslulý rod, který pochází z Bavorska a na našem území se usadil již od 15. století. Mám na mysli rod Lamingerů z Albenreuthu. Nejznámější z nich je bezesporu Wolf Vilém z Lamingen a Albenreuthu známý pod jménem Lomikar. Tento muž působil jako říšský dvorský rada a komorník. I přestože po

⁶ ŘEHOŘOVÁ, Pavla. *Geografie České republiky*. Liberec: Technická univerzita, 2010. s. 89.

⁷ ŠIMŮNEK, Robert. Norimberská cesta. *Země světa: zeměpisný a cestopisný měsíčník*. Praha: ABC-Info, 04. 03. 2016, č. 3, s. 55–56.

⁸ PAVLŮ, Ivan – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. sv. 3 s. 21. ISBN 978-80-86124-71-1.

⁹ DURDÍK, Tomáš – SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků: Západní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-06-2. s. 164

¹⁰ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-114-0. s. 91.

Bílé hoře byl všem jeho třem bratrům zkonfiskován majetek, neboť byli protestantského vyznání, sám Lomikar tento jejich majetek získal zpět, ale do vlastního držení. Tehdy získal Laminger Domažlický hrad, hrad Rýzmbek a spolu s ním i řadu vesnic.¹¹ Jeho vystupňovaná agrese na Domažlicku vyústila v chodské povstání, které bylo zakončeno popravou Jana Sladkého Koziny v Plzni.¹² Údajná poslední slova Jana Sladkého Koziny: „*Lomikare, Lomikare do roka ha do dne zvu tě na boží súd.*“ se staly základem pro pozdější ztvárnění pověsti. V souvislosti s architekturou je na místě, abych zmínila Lomikarův největší a jediný stavební počín – barokní zámek Trhanov, který po Lomikarově smrti získal do držení další německý rod Stadionů.¹³ Rod Lamingerů tehdy prodal Stadionům zámek a k němu přidružené rýzmberské panství s hradem Rýzmbekem. V neposlední řadě je třeba zmínit méně známý německý rod Oppenweilerů, který byl tentokrát spřízněn s klatovskými Velharticemi. V roce 1848 získal již několikátý pán tohoto panství Karel Sturmfelder z Oppenweilera možnost zdokonalit jej, což nakonec udělal. Zahájil zde opravy v duchu romantismu.¹⁴

Další vliv Německa na kulturní charakter našeho regionu se stal v historii spíše nechvalně známým a souvisí mimo jiné s první a druhou světovou válkou.

1.2 NÁBOŽENSTVÍ

Náboženství dokázalo již od pravěku ovlivňovat kulturu lidí. Čechy jsou známé tím, že se ke křesťanství přiklonily mírovou, a dokonce „vlastní“ cestou. Mám na mysli především misi Konstatntina a Metoděje, která prostřednictvím staroslověnské liturgie zajistila základy christianizace a umožnila šíření křesťanství z našich zemí dále na východ. Na Plzeňsku se časem vytvořila výrazná tradice jednoho z hlavních proudů křesťanství – katolictví. Proto je dalším vybraným specifíkem, které napomáhá utváření charakteru Plzeňska, právě katolické náboženství.

S tímto specifíkem je vhodné uvést i příklad. Je známo, že se plzeňští obyvatelé za husitských válek hlásili zprvu k husitství. Působil zde zastánce husitského učení Václav Koranda starší, který zde založil husitskou obec, dokonce přivedl roku 1419 do Plzně husitského vojevůdce Jana Žižku.¹⁵ Po obléhání Plzně a několika následujících válečných

¹¹ ROUBÍK, František. *Zápas Chodů za svobodu*. Praha: Společnost přátel starožitností, 1939. s. 35-37.

¹² ROUBÍK, František. *Zápas Chodů za svobodu*. Praha: Společnost přátel starožitností, 1939. s. 79.

¹³ ROUBÍK, František. *Z dějin trhanovského zámku*. Trhanov: nákladem Tělocvičné jednoty Sokol, 1947. s. 9

¹⁴ *Zřícenina hradu Velhartice*. [Online]. Dostupné z www:<<https://pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-velhartice-14233207>> [cit. 2021 -02-25]

¹⁵ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika válečných let*. Praha: Univerzita Karlova, 1996. sv. 3. ISBN 80-7184-072-6. s. 28.

střetech mezi husitskými a královskými vojsky začaly oběma stranám docházet síly, proto se nakonec usnesly na příměří. Plzeň nedodržovala možnost přijímání podobojí, podmínky příměří porušovala a později dokonce přešla na stranu císaře Zikmunda a katolického Říma. Stalo se tak především z vůle bohatých Plzeňanů, kteří nelibě nesli sociální důsledky husitství. Husité se poté snažili několikrát Plzeň získat zpět, avšak marně.¹⁶ Obyvatelé Plzně od té doby zůstali na katolické straně i ve všech následujících dějinných konfliktech.

Další vliv na volbu náboženství v Čechách měl bezesporu mezinárodní konflikt - třicetiletá válka. Výrazně se katolicismus začal opět prosazovat po bitvě na Bílé hoře a následné staroměstské exekuci 27 českých pánů, která měla za cíl potrestat vůdce povstání i zastrašit další protestanty z řad obyvatelstva.

Šlechta byla následně postižena rozsáhlými konfiskacemi, v jejichž důsledku byli často protestanti donuceni zvolit emigraci. Dalším donucovacím prostředkem vítězných katolíků se stala rozsáhlá rekatolizace. Za těchto okolností začal vznikat také nový umělecký sloh baroko, který měl za úkol lid nabádat k víře v Boha. Ukazovat jim krásu a bohatství katolicismu. A právě proto k největšímu rozvoji kraje docházelo pomocí katolické církve a zejména pomocí katolických řádů, jež se podílely na přestavbě a obnově staveb na Plzeňsku. Na mnoha místech v Plzeňském regionu můžeme spatřit dotek barokního slohu, který má v této oblasti výrazné zastoupení. Lze zde navštívit také několik perel západního baroka.¹⁷

1.3 INDUSTRIALIZACE

Není pochyb o tom, že město Plzeň hrálo roli centra Plzeňského kraje již od svého založení. Mimo jiné patřilo mezi jedno z nejvýznamnějších měst Čech.¹⁸ Lze o něm říci, že do 19. století si udržovalo starosvětský charakter. Usuzují tak podle kulturně a historicky založeného jádra, které nabízí mimořádnou galerii všech uměleckých slohů od gotiky až po katolické baroko.

Novým směrem se charakter zdejšího prostředí začal ubírat za působení purkmistra Martina Kopeckého, jenž inicioval modernizaci města. Dokonce jeho změny podnítily

¹⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Plzeň*. Plzeň: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1965. s. 2-3.

¹⁷ HYNČÍK, Václav. *Baroko = Baroque = Barock*. Plzeň: Agentura David a Jakub s.r.o., 2015. ISBN 978-80-260-9120-2. nestránkováno.

¹⁸ HAUNER, Miroslav. *Město Plzeň*. Praha: Kincl & Hauner, 1995. ISBN 80-900104-3-1. s. 5.

vznik nových průmyslových podniků jako je např. Měšťanský pivovar založený v roce 1842.¹⁹

Vývoj, který započal v 1. polovině 19. století, pokračoval i po roce 1848. Je známo, že v této době u nás začala průmyslová revoluce, která vyvolala další změny v hospodářské a společenské sféře. Industrializace města je spojena se zakládáním průmyslových podniků a s nástupem buržoazní vrstvy. Je nezbytné jmenovat podnik Škodovy závody, s nímž je spojen celý rozvoj průmyslu na Plzeňsku. Buržoazie se podílela nejen na průmyslovém rozvoji, ale také na kulturním a architektonickém rozkvětu města, který můžeme spatřit na budovách veřejných i obytných.²⁰ Plzeň se stala průmyslovým centrem Rakouska-Uherska.

Další modernizace probíhala na konci 19. století. Je jisté, že tato modernizace se opět výrazně projevovala na architektuře a podněcovala k rozvoji a šíření nových moderních směrů.²¹

¹⁹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Plzeň*. Plzeň: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1965. s. 10.

²⁰ KOPÁČEK, Eduard. *Plzeň*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1976. s. 8.

²¹ DOMANICKÝ, Petr – JEDLIČKOVÁ, Jaroslava. *Plzeň v době secese: architektura a urbanismus, malířství, sochařství a umělecké řemeslo v architektuře v letech 1896-1910*. Plzeň: Nava, 2005. ISBN 80-7211-184-1. s. 10.

2 NEJSTARŠÍ DOCHOVANÉ REGIONÁLNÍ PAMÁTKY

Pravěk je nejstarší období lidských dějin, jejichž začátek se na území České republiky datuje od nejstarší doby kamenné. Nicméně pro nás je předmětem zájmu oblast Plzeňského regionu, jehož první doklady o osídlování patří do období 10 000 před naším letopočtem. Existuje mnoho důkazů o nejstarším osídlování v našem regionu, proto jsem se rozhodla uvést opravdu jen ty archeologické památky, které považuji za nejzajímavější a nejdůležitější.

Region měl základní předpoklady pro to, aby se stal prosperující oblastí. Území města Plzně se už tehdy nacházelo na příznivém místě. Nejenže se jednalo o oblast soutoku čtyř západočeských řek, ale také bylo lokalitou s dobrými podmínkami pro zemědělský rozvoj. Není proto pochyb, že zde byly vytvořeny příhodné předpoklady podstatné pro osídlování.

První záznamy o osídlení v Plzeňském regionu pochází z období pozdního paleolitu. Nejstarší a tudíž i první sídliště, které bylo právě v této lokalitě vytvořeno lidmi, se nachází v městské části Zadní Roudná.²² Lid starší doby kamenné si vybral tuto lokalitu pro její strategické umístění nad Plzeňskou kotlinou. A nejen to, byla také v blízkosti řek a zároveň obklopována několika prameny. Všechny tyto okolnosti vytvářely vhodné podmínky pro vybudování sídliště. V současné době na tomto místě stojí Fakultní nemocnice Plzeň-Lochotín.²³ Není pochyb o tom, že oblast regionu byla osídlována v pravěku i nadále. Další objevy byly zjištěny v Plzni-Vochově, Plzni-Doubravce, Plzni-Vinicích a Újezdě nade Mží. O výskytu obyvatel v daných lokalitách existují důkazy z rohovcových a pazourkových nálezů.²⁴

Plzeňská pánev byla díky svým sprašovým půdám vhodná pro první pravěké zemědělce – neolitiky. Právě proto se nejstarší neolitický lid, obecně známý jako lid s lineární keramikou, usídlil právě zde. Jméno získal po vyráběné keramice, jejímž typickým prvkem je voluta. Důkazy o osídlení na Plzeňsku jsou patrné z nálezů v Křimicích u Plzně.²⁵ Nalezené sídliště je považováno za jedno z největších neolitických sídlišť v České

²² DOUŠA, Jaroslav – MARTINOVSKÝ, Ivan. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7. s. 13.

²³ VENCL, Slavomil – FRIDRICH, Jan. *Archeologie pravěkých Čech, 2: Paleolit a mezolit*, Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-86124-76-6. s. 80.

²⁴ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. Století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 26.

²⁵ PAVLŮ, Ivan – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. sv. 3. ISBN 978-80-86124-71-1. s. 21.

republice.²⁶ Archeologové zde objevili sídliště hrazené tzv. rondely, které zahrnovalo jedenáct velkých domů nashromážděných kolem volného prostoru návsi. Místo je také důkazem o přímém kontaktu pravěkých obyvatel s Bavorskem, protože zde archeologové našli doklady o specifických prvcích oberlauterbašské keramiky pocházejících odtamtud.²⁷ Ale Křimice nejsou jediným dokladem o výskytu neolitického lidu na Plzeňsku. V okrese Plzeň-město se nachází ještě jedno naleziště, jsou jím Litice, které se nacházejí pouhých 10 kilometrů od Křimic. I zde byly nalezeny doklady o neolitické výstavbě dlouhých domů tak typických pro tuto kulturu.²⁸

V pozdější době se na území Evropy začalo utvářet nové období neolitu zvané mladý neolit, u nás se dané období vyznačuje příchodem kultury lidu s vypíchanou keramikou.²⁹ Důkazem o výskytu kultury na našem území je samozřejmě oblast Plzeňské pánve, která vykazuje několik specifických památek jak pro období kultury lineární keramiky, tak i pro období kultury vypíchané keramiky. Na rozdíl od lineární „volutové“ keramiky se kultura s vypíchanou keramikou vyznačuje zdobením vpichy. Konkrétně z tohoto období pochází unikátní nález Vochovské venuše pocházející z Vochova u Plzně. Vochovské naleziště disponuje i dalšími objevy, například dvěma rondely, z nichž jeden objevil Mgr. Milan Metlička v roce 2004.³⁰

Lid v době eneolitické je typický tím, že se začal přemísťovat z rovinných míst do oblastí výšinných, kde vytvářel výšinná sídliště, která měla bezesporu dobrý obranný potenciál.³¹ S eneolitem je též úzce spjata chamská kultura pocházející z Bavorska. Chamská kultura byla ve znamení šířícího se osidlování na Plzeňsku. Jak již bylo řečeno, charakteristická jsou pro tuto kulturu malá výšinná sídliště, např. Velká skála nebo Jezevčí skála u Bzí u Blovic.³² Zahrnují také několik dalších lokalit, kde byly nalezeny doklady o výskytu

²⁶ MAŘANOVÁ, Helena. *Archeologové objevili v Křimicích neolitické sídliště*. [Online]. Dostupné z [www: <https://www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktuality-z-mesta/archeologove-objevili-v-krimicich-neoliticke-sidliste.aspx>](http://www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktuality-z-mesta/archeologove-objevili-v-krimicich-neoliticke-sidliste.aspx) [cit. 2020 -9-15]

²⁷ PAVLŮ, Ivan – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. sv. 3. ISBN 978-80-86124-71-1. s. 21.

²⁸ JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. Edice Univerzity třetího věku. ISBN 978-80-7043-910-4. s. 9.

²⁹ PAVLŮ, Ivan – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. sv. 3. ISBN 978-80-86124-71-1. s. 10.

³⁰ Tamtéž. s. 26.

³¹ ANDRLE, Jan – DUDÁK, Vladislav. *Plzeňsko: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-100-9. s. 228.

³² JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. Edice Univerzity třetího věku. ISBN 978-80-7043-910-4. s. 9

osídlení eneolitiků, např. Bdeněves, Dobřany, Město Touškov Plzeň-Doubravka, Plzeň-Litice, Plzeň-Křimice.³³

Doba bronzová v západních Čechách je významně spojena se dvěma důležitými specifiky. Prvním specifikem je nový způsob pohřbívání pod mohyly, který místní lid převzal z hornodunajské kulturní oblasti.³⁴ Za druhé a neméně důležité specifikum pokládám bavorský vliv na oblasti Plzeňského regionu, jako je např. Domažlicko a Železnorudsko. Právě tyto dvě oblasti jsou považovány za nejvíce užívané pro přechody pravěkých lidí do Německa. Vše nasvědčuje tomu, že zde existovala obchodní cesta již v době bronzové, i přestože byla doložena až ve středověku. Archeologické výzkumy prokázaly velkou koncentraci mohyl na tomto území. Právě starší lid doby bronzové zde vytvářel navršené násepy. Mohyly byly objeveny v Podražnicích, Meclově a Meclově-Březí.³⁵

Koncentrace mohyl se zvyšovala ve střední době bronzové. Výzkumy bylo zjištěno množství mohyl, depotů a sídlišť jak na Domažlicku, tak i na Plzeňsku. Právě s výzkumnou prací na Plzeňsku je podstatné spojit jednu význačnou osobnost. Tou osobností nemůže být nikdo jiný než František Xaver Franc, zpočátku vyučený zahradník, který se přes amatérskou archeologickou činnost vypracoval až na tajemníka Městského historického muzea v Plzni.³⁶ Tento muž probádal v 19. století řadu mohyl ze střední doby bronzové a vytvořil jejich podrobnou terénní a kresebnou dokumentaci.³⁷ Při bádání objevil mimo jiné i četné množství zlatých, stříbrných, bronzových a keramických artefaktů. Prozkoumal velké množství mohyl v Milínově, Dýšině, Červeném Hrádku u Plzně, Štáhlavech a Žakavě.³⁸

S navazujícím obdobím doby bronzové, tedy mladší dobou bronzovou, je v západních Čechách úzce spjata skutečně jedinečná kultura pojmenována po obci Milavče na Domažlicku. Na rozhraní této obce a obce Chrastavice bylo objeveno několik skupin mohyl s artefakty. Na konci 19. století se mnoho amatérských archeologů podílelo na zdejším výzkumu. Farář Josef Lang, spolu s učitelem a studenty, tehdy uskutečnil výzkum

³³ DOBEŠ, Miroslav – METLIČKA, Milan. *Archeologie západních Čech*. Plzeň: Západočeské muzeum, p.o., 2010. ISSN 1804-2953.

³⁴ JIRÁŇ, Luboš. *Archeologie pravěkých Čech, 5: Doba bronzová*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008, ISBN 978-80-86124-78-0. s. 17.

³⁵ Tamtéž. s. 242.

³⁶ *František Xaver Franc*. [Online]. Dostupné z [www: <https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=1012>](https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=1012) [cit. 2020 -10-20]

³⁷ JIRÁŇ, Luboš. *Archeologie pravěkých Čech, 5: Doba bronzová*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008. sv. 5. ISBN 978-80-86124-78-0. s. 79.

³⁸ Tamtéž.

největší mohyly, která se stala bezpochyby nejvýznamnější z nich.³⁹ Byl v ní pohřben významný velmož i s bronzovou výbavou. Stěžejním objevem z tohoto místa je bronzový vozík s neotáčivými kolečky, který s nejvyšší pravděpodobností sloužil jako popelnice.⁴⁰ Na Plzeňsku i Domažlicku byla objevena řada dalších míst se specifickými nálezy zařazenými do milavečské kultury.⁴¹ Tato kultura se v pozdní době bronzové přetváří na nynickou kulturu, o níž jsou důkazy ze severu Plzeňska.⁴²

Dobu železnou lze rozdělit na dvě období – halštatské a laténské. V prvním období doby železné se lid stejně jako v předchozích obdobích soustředil v okolí místa dnešní Plzně.⁴³ V Plzni a jejím okolí se v té době vytvářelo několik různorodých sídlišť. Jedním takovým je rovinné sídliště v Plzni-Roudné, které je považováno za největší v západních Čechách. Další méně zkoumané sídliště se nachází v Křimicích.⁴⁴

Halštatské období je ale hlavně typické svými hradišti. První hradiště byla v regionu vytvářena už v době bronzové, ale až v době halštatské zaznamenáváme větší rozšiřování.⁴⁵ V malé obci Bukovec u Plzně můžeme navštívit pozůstatky významného hradiště, které se nachází na strategicky výhodném místě.⁴⁶ Jelikož se nejedná o jediné hradiště v Plzeňském kraji, není nic zvláštního na tom, že se svojí velikostí i rozložením nápadně podobá hradišti v Plané-Radné.⁴⁷ V celém regionu bylo vybudováno několik desítek hradišť, které jsou k vidění v Domažlicích, Klatovech, Plzni i Tachově. Samozřejmě dnes již můžeme vidět jen jejich pozůstatky, které byly navíc změněny přírodními podmínkami a navazujícími kulturami.⁴⁸

³⁹ ČESAL, Aleš. *Největší archeologické záhady Čech, Moravy a Slezska*. Praha: XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-371-3. s. 92.

⁴⁰ JIRÁŇ, Luboš. *Archeologie pravěkých Čech, 5: Doba bronzová*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008. sv. 5. ISBN 978-80-86124-78-0. s. 139.

⁴¹ SKLENÁŘ, Karel; SKLENÁŘOVÁ, Zuzana; SLABINA, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9. s. 202–204.

⁴² KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. Století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 32.

⁴³ JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. Edice Univerzity třetího věku. ISBN 978-80-7043-910-4. 10 s.

⁴⁴ VENCLOVÁ, Natalie – DRDA, Petr. *Archeologie pravěkých Čech, 6: Doba halštatská*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-86124-79-7. s. 22.

⁴⁵ ČTVERÁK, Vladimír. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-173-6. s. 24–25.

⁴⁶ METLIČKA, Milan. *Pravěká a raně středověká hradiště v západních Čechách*. Praha, 2008. 71 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.

⁴⁷ VENCLOVÁ, Natalie – DRDA, Petr. *Archeologie pravěkých Čech, 6: Doba halštatská*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-86124-79-7. s. 22.

⁴⁸ ČTVERÁK, Vladimír. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-173-6. s. 418–419.

Za důležité považuji zmínit ještě pohřbívání, protože každá kultura měla různorodý pohřební ritus, podle kterého dnes rozlišujeme daná historická období. Podstatné je, že nadále přetrvával na některých místech birituální mohylový způsob pohřbívání, ale také se zde již vyskytoval žárový pohřební ritus. Konkrétní důkaz o mohylových pohřbech v době železné byl nalezen na Domažlicku v Mírkovicích. Archeologové zde prozkoumali dvacet mohyl, kde byly mimo jiné objeveny doklady o pohřbívání již z doby laténské. Naopak ve větší míře byl v Plzeňském kraji zastoupen žárový pohřební ritus, o jehož výskytu máme záznamy z Manětína-Hrádku, Nynic a Plzně-Radčic. Blíže se zmíním pouze o pohřebišti v Manětíně-Hrádku. Jedná se o největší zkoumané halštatské žárové pohřebiště v západních Čechách, které obsahovalo velké množství nálezů.⁴⁹

K době laténské patří nepochybně expanze Keltů, která se projevila i na Plzeňsku. I přesto, že keltské osidlování v našem regionu není tak patrné jako v sousedním Středočeském kraji, je z archeologických výzkumů jasné, že v našem regionu Keltové pobývali a zanechali zde několik výjimečných archeologických památek. V tomto kraji existovalo šest keltských hradišť, jimiž jsou Albrechtice u Sušice, Dolní Hradiště a Horní Hradiště, Melachov, Radná, hradiště Pod Homolkou v Plzni a původní keltské hradiště na Holém Vrchu v Bukovci, jež bylo později přetvořeno Slovy.⁵⁰

Nejvýznamnější z oněch míst je zcela jistě hradiště Albrechtice nacházející se na vrcholu Sedla u Sušice. Toto hradiště je považováno za jedno z nejvýše položených hradišť v Čechách, které bylo vybudováno na přelomu starší a mladší doby železné. Je výjimečné i z hlediska množství objevených keltských nálezů.⁵¹ V našem regionu byly zjištěny i další hmotné nálezy, jako jsou například výjimečné bronzové maskovité spony z Dýšiny, Kyšic a Kralovic. Maskovité spony se zvířecími nebo lidskými postavami prokazují jedinečné umělecké nadání keltského obyvatelstva a také bohatou obchodní a „uměleckou“ výměnu na „mezinárodní“ úrovni.⁵² Většina nálezů z výše jmenovaných oblastí je dnes vystavena či uložena v Západočeském muzeu v Plzni.

Díky archeologickým výzkumům jsou také známy doklady o osídlení v Plzeňském regionu v době římské. Je jisté, že Plzeňská kotlina byla poměrně hustě zalidněná. Do roku 2008 zde bylo zaregistrováno dvacet lokalit z doby římské. Odborníci zaznamenali hlavně

⁴⁹ VENCLOVÁ, Natalie - DRDA, Petr. *Archeologie pravěkých Čech, 6: Doba halštatská*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-86124-79-7. s. 22.

⁵⁰ ČTVERÁK, Vladimír. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-173-6. s. 29.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. Století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 37.

pozůstatky sídliště, dosud ale nebyla objevena žádná pohřebiště. K celkovým dvaceti známým lokalitám patří např. město Plzeň, Vochov, Kozolupy, Chotěšov, Město Touškov a Stod. Nejznámější z nich je určitě sídliště Hodyně u Kralovic, které bylo jako jediné knižně publikováno. Mezi hodyňské nálezy patří např. polozemnice nebo ohniště.⁵³

O počátcích slovanského osídlení na našem území nejsou dochované žádné doklady. Tento úkaz je velice zvláštní, protože Plzeňská pánev a oblast Domažlicka nabízela z různých hledisek velmi dobré podmínky pro zemědělství. Až na přelomu 7. a 8. století se můžeme setkat se zalidněním Plzeňského regionu. Slované zde zakládali malá sídliště na kvalitních půdách nad vodními toky. Takové sídliště archeologové objevili ve Vochově a v Plzni-Roudné. Slovanské obyvatelstvo také využilo již vytvořená opevněná hradiště, která si přetvořila pro svoji vlastní potřebu. Jedná se o již zmíněné hradiště na Holém Vrchu v Bukovci.⁵⁴

⁵³ SALAČ, Vladimír – DROBERJAR, Eduard. *Archeologie pravěkých Čech, 8: Doba římská a stěhování národů*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-86124-81-0. s. 15.

⁵⁴ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. Díl: Od pravěku do poloviny 18. Století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 41.

3 PŘEDROMÁNSKÝ A ROMÁNSKÝ SLOH

První předrománské stavby se začaly v Čechách budovat na sklonku 9. století. S věrozvěsty přišlo do Čech nejen křesťanství, ale také nová architektura. Začaly se budovat nové typy staveb, jejichž složité půdorysy jsou důkazem o vyspělosti obyvatelstva v oblasti architektury. Příkladem těchto staveb jsou rotundy, jednolodní kostely, kostely trojlodní, kostely s půlkruhovým kněžištěm a kostely s pravoúhlým kněžištěm, také se budovaly první hrady. Už na předrománských stavbách jsou patrné zajímavé architektonické detaily například různorodé klenby, portály, těžkopádné pilíře, nápadné krypty a zvýšená kněžiště.⁵⁵ Po předrománském slohu navazoval chronologicky románský sloh. Svě jméno získal po římské antické architektuře, ze které údajně vycházel. Zároveň románský sloh slučuje s šířením křesťanství v Čechách. Právě proto byla stavební činnost slohu zaměřena na sakrální stavby. Mimo to se stavebníci orientovali na světské stavby, například hrady, tvrze, falce, paláce a dokonce první městské domy. Tehdejší stavitelé uměli pro stavební účely užívat dřevo i kámen, který pro jeho větší odolnost a nehořlavost začali používat mnohem častěji.⁵⁶

Předmětem mého zájmu je především bývalé centrum západních Čech, tedy Stará Plzeň dnes Starý Plzenec, skýtající několik unikátních archeologických památek z nejstaršího období. Západní Čechy patřily pod správu přemyslovského knížectví od 70. let 10. století. V této době vládl Boleslav I. a po něm Boleslav II. Pobožný. Oba se zasloužili o rozkvet hlavního centra západních Čech – Starého Plzence. Starým Plzencem protéká řeka Úslava, nad kterou vyrostl, na vrchu Hůrka, správní hrad Plzeň, o němž máme první doklady z kroniky Thietmara Merseburského.⁵⁷ Úkolem správního hradu bylo střežit dálkovou cestu z Bavor do Čech. Je tedy jasné, že už tehdy byly vztahy mezi sousedním Německem a západními Čechami velmi úzké.⁵⁸

Hrad se stal vlivem obchodní stezky obchodním, náboženským a hospodářským centrem kraje.⁵⁹ Z celého hradního komplexu se budu zabývat převážně zcela unikátní rotundou svatého Petra a Pavla. Tato výjimečně zachovalá sakrální stavba pochází pravděpodobně

⁵⁵ ADAMEC, Jaromír – ŠAMŠULA, Pavel. *Průvodce výtvarným uměním II*. Praha: Práce, 1995. s. 5. ISBN 80-208-0359-9. s. 20-32.

⁵⁶ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Stavební slohy v Česku*. Praha: Jan Vašut, 2004. ISBN 80-7236-364-6. s. 6-7.

⁵⁷ HRBOTICKÁ, Jana. *Plzeň: nejkrásnější památky*. Plzeň: Fraus, 2005. Památky: unikátní encyklopedie na pokračování. ISBN 80-7238-413-9. nestránkováno.

⁵⁸ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. Praha: Academia. s. 420.

⁵⁹ HRBOTICKÁ, Jana. *Plzeň: nejkrásnější památky*. Plzeň: Fraus, 2005. Památky: unikátní encyklopedie na pokračování. ISBN 80-7238-413-9. nestránkováno.

z 10. století a je vůbec nejstarší samostatně stojící rotundou u nás v Čechách.⁶⁰ Má konstrukci válcovité plochostropé lodi s poloválcovitou apsidou a sklenutou konchou.⁶¹ Kolem rotundy bylo objeveno také kostrové pohřebiště.⁶² Jelikož se jedná o stavbu s nevyčíslitelnou historickou hodnotou, je od roku 1978 chráněná jako národní kulturní památka.⁶³ Starý Plzenec se může pyšnit ještě jednou architektonickou památkou z předrománského období. Mám na mysli památku, která souvisí s návštěvou biskupa Vojtěcha v roce 992, jenž zde podle všech dostupných pramenů založil pro skupinu benediktinů kostel Narození Panny Marie.⁶⁴ Na popud svatého Vojtěcha byla na Plzeňsku vybudována ještě jedna zajímavá sakrální stavba z doby předrománské. Konkrétně se jedná o kostel sv. Jiří na Doubravce, dříve nazývaný Kostelec, který patří společně s rotundou svatého Petra a Pavla k nejstarším v kraji.⁶⁵

Po čase se Stará Plzeň stala po Praze druhým správním centrem Čech a to mimo jiné díky velké koncentraci kostelů. Celkem se zde nacházelo osm kostelů – kostel sv. Blažeje, kostel sv. Jana Křtitele, kostel sv. Vavřince a kostel sv. Kříže, kostely sv. Martina a sv. Václava. Tyto sakrální objekty byly zakládány postupně v 11. a 12. století. Z toho důvodu je mohu časově zařadit do románského slohu. Dnes už bohužel většina z nich není zachována.⁶⁶

V našem kraji se zakládaly i další románské sakrální stavby. Konkrétně mám na mysli kostel sv. Mikuláše v Potvorově u Plas. Ten je unikátní díky kvalitní kamenické práci, která je pokládána za vysoce uměleckou.⁶⁷ Za jeden z nejstarších kostelů u nás byl považován bohužel již zaniklý kostel sv. Jakuba v Domažlicích. Přesný vznik stavby není dosud znám. Stavba započala pravděpodobně mezi 10. stoletím až začátkem 12. století.⁶⁸

⁶⁰ ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. *Plzeňský kraj: města a obce Plzeňského kraje : tradice, historie, památky, turistika, současnost*. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2010. ISBN 978-80-904275-8-7. s. 21.

⁶¹ Koncha znamená půlkruhová klenba.

⁶² POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. Praha: Academia. s. 421.

⁶³ RAMAP. *Vítejte ve Starém Plzenci = Welcome in Stary Plzenec = Willkommen in Stary Plzenec*. Starý Plzenec: Město Starý Plzenec, 2019. ISBN 978-80-906681-2-6.

⁶⁴ *Kostel Narození Panny Marie*. [Online]. Dostupné z [www:<https://www.staryplzenec.cz/historicke-mesto/cirkevni-pamatky-1/kostel-narozeni-panny-marie-986cs.html>](https://www.staryplzenec.cz/historicke-mesto/cirkevni-pamatky-1/kostel-narozeni-panny-marie-986cs.html) [cit. 2020 -9-15]

⁶⁵ ANDRLE, Jan – DUDÁK, Vladislav. *Plzeňsko: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-100-9. s. 213.

⁶⁶ *Kostel Narození Panny Marie*. [Online]. Dostupné z [www:<https://www.staryplzenec.cz/historicke-mesto/cirkevni-pamatky-1/kostel-narozeni-panny-marie-986cs.html>](https://www.staryplzenec.cz/historicke-mesto/cirkevni-pamatky-1/kostel-narozeni-panny-marie-986cs.html) [cit. 2020 -9-15]

⁶⁷ JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. Edice Univerzity třetího věku. ISBN 978-80-7043-910-4. s. 18.

⁶⁸ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 47.

Kromě kostelů byly v Plzeňském regionu budovány také klášterní areály. Dochované areály jsou např. v Plasích, Nepomuku nebo v Chotěšově či v Kladrubech. Stavbě klášterních fundací v kraji předcházela kolonizace církevních řádů - benediktinů, cisterciáků, johanitů, premonstrátů a augustiniánů, kteří tak činili na popud panovníka.⁶⁹ Prvním klášteřem v kraji byl podle pramenů benediktinský klášter v Kladrubech, jehož stavba započala v roce 1115 na přání panovníka Vladislava I. Umístění kláštera nebylo náhodné, jeho poloha byla určena tak, aby spojovala Čechy a Německo. Stavebníci proto určili polohu kláštera na zemské cestě, která směřovala právě do německých zemí.⁷⁰ Jinak tomu nebylo ani u dalšího kláštera, tentokrát Plaského, jenž byl založen téměř o třicet let později na popud Vladislava II. a od počátku je zasvěcen řádu cisterciáků. Stejně jako Kladrubský klášter i tento byl založen na zemské cestě, která pro změnu vedla na Sasko.⁷¹ Další cisterciácký klášter se nachází nedaleko odtud, a sice u Nepomuka. Bezesporu stojí za zmínku také chotěšovský ženský klášter, který založil český šlechtic Hroznata z Ovence roku 1202. Tento klášter byl osídlen ženským řádem premonstrátek z Doksan. Řád premonstrátek byl často vybírán pro kolonizaci míst hlavně z toho důvodu, že: „*dovede osídlená místa zkultivovat v krajinu dávající užitek*“.⁷²

Jak jsem již uvedla, mimo stavby sakrální vznikala hradska soustava. V Plzeňském kraji je znám např. přemyslovský hrad Tachov. První záznamy o hradu pocházejí z roku 1126, tedy z doby vlády Soběslava I., který se postaral o jeho přestavbu a rozšíření.⁷³ Nedaleko odtud se nachází další důležitý hrad, který je unikátní nejen z hlediska Tachovska, má velký historicko-architektonický význam i z hlediska nadregionálního. Mám na mysli strážní hrad Přimda, jenž je nejstarším hradem na území České republiky. Neoprávněně jej založil německý markrabě Děpolt II. z Vohburgu roku 1121. Tento hrad byl postaven na území Čech, což se samozřejmě nezamlouvalo české šlechtě. Středověký hrad se dostal následně do rukou českých knížat a získal funkci významné české pohraniční pevnosti využívané dalšími panovníky a šlechtou v následujících staletích. Nejvýznamnějšími

⁶⁹ BUKAČOVÁ, Irena. Úvod - Plaský klášter. In: FÁK, Jiří. *Plaský klášter a jeho minulý a současný přínos pro kulturní dějiny: sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11. -13. května 2005*. Mariánská Týnice: Městský úřad Plasy, 2005. ISBN 80-903165-3-0. 1 s.

⁷⁰ NOVÁČEK, Karel – ADÁMEK, Jan. *Kladrubský klášter 1115 – 1421: osídlení, architektura, artefakty*. Dolní Břežany: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2010. ISBN 978-80-87271-18-6. s. 9.

⁷¹ BUKAČOVÁ, Irena. Úvod - Plaský klášter. In: FÁK, Jiří. *Plaský klášter a jeho minulý a současný přínos pro kulturní dějiny: sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11. -13. května 2005*. Mariánská Týnice: Městský úřad Plasy, 2005. ISBN 80-903165-3-0.

⁷² HLINOMAZ, Milan. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-46-3. s. 41.

⁷³ NOVÝ, Pavel. *Tachovský hrad, zámek*. [Online]. Dostupné z [www:<http://www.tachov.cz/tachovsky-hrad-zamek.html>](http://www.tachov.cz/tachovsky-hrad-zamek.html) [cit. 2021 -01-14]

držiteli hradu byli pánové ze Švamberka. Hrad sloužil jako královské vězení, ale nejen to.⁷⁴ Jedná se o strážní hrad, který hlídal Norimberskou cestu z jižní strany, zatímco hrad Tachov střežil severní stranu Norimberské cesty.⁷⁵ Z hlediska vzhledu mohu říci, že hrad Přimda disponuje specifickým donjonem, jenž sloužil jako obytný prostor. Zdi byly vybudovány z velkých kvádrů, což byl typický znak architektury rodu Vohburgů.⁷⁶ Zajímavé je, že na tomto hradě se nachází také nejstarší prevét v Čechách. Přimda byla samozřejmě kvůli svému stáří několikrát rekonstruována, což zapříčinilo, že část hradu je dnes považována téměř za novostavbu.⁷⁷

⁷⁴ DURDÍK, Tomáš – KÁRNÍK, Zdeněk – RAJSKÝ, Pavel – DURDÍK, Vlastimil. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995. ISBN 80-901579-8-X. s. 241.

⁷⁵ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 47.

⁷⁶ DURDÍK, Tomáš. *České hrady*. Praha: Albatros, 1984. s. 22.

⁷⁷ DURDÍK, Tomáš – KÁRNÍK, Zdeněk – RAJSKÝ, Pavel – DURDÍK, Vlastimil. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995. ISBN 80-901579-8-X. s. 240.

4 GOTICKÝ SLOH

V našich zemích je obvyklé periodizovat gotický sloh do tří fází, a to podle vládnoucích dynastií, které vždy vytvářely specifické podmínky a estetické motivy pro realizaci konkrétních staveb. Nejmladší fáze neboli přemyslovská gotika, se řadí do období 13. a 14. století. Navazuje na ni lucemburská gotika, která se datuje ve 14. a 15. století. Poslední fáze se nazývá podle vládnoucí dynastie Jagellonců – jagellonská, trvala pouze krátký časový úsek 1471–1526, avšak na pozadí vlády dvou panovníků z rodu Jagellonců vytváří unikátní styl vladislavské gotiky, a to pouze pro naše země.⁷⁸

Stavební činnost se v gotice zaměřovala na sakrální stavby, které byly v podstatě budovány celý středověk. V žádném západočeském městě nechyběl farní kostel, který byl často, ale ne vždy, umístěn na náměstí. Sakrální objekt symbolizoval ráj a posmrtný život. Stávalo se, že kostel byl jedinou kamennou budovou ve městě a sloužil také jako útočiště pro obyvatele v krizových situacích.⁷⁹ Gotické kostely se nacházejí např. v Klatovech, Tachově nebo Domažlicích.

Nejen sakrální, ale i světské stavby se v této době dočkaly rozmachu. V raném středověku patřilo privilegium budovat hradiště pouze panovníkovi, což se ve 13. století změnilo. Hrad se stal běžným objektem se sídelní, mocenskou a reprezentační funkcí, jenž představoval vyšší a nejvyšší úroveň feudální společnosti. O velkou stavební činnost vrcholně středověkých hradů se zasloužil bezesporu rod Přemyslovců. První vrcholně středověké hrady se budovaly pravděpodobně za vlády Přemysla Otakara I., ale až za panování Václava I. byla budována nová síť hradské soustavy. Jeho syn Přemysl Otakar II. se taktéž postaral o významný rozvoj sítě královských hradů. Stavěly se hrady různorodého typu. Zejména se v našem kraji projevila výstavba hradů přechodného a bergfritového typu a za panování Přemysla Otakara II. došlo k budování tzv. středoevropského kastelu.⁸⁰

Gotika se v západních Čechách šířila zejména díky cisterciáckému řádu, dokonce je nazývána jako cisterciácká gotika. Pro rozpoznávání nejen cisterciáckých staveb, je důležité znát principy a znaky cisterciácké architektury, jimiž jsou lomený oblouk

⁷⁸ *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1995. sv. 3. ISBN 80-200-1209-5. s. 28.

⁷⁹ ČERNÁ, Marie. *Gotická architektura: evropské kulturní dědictví*. Praha: Idea servis, 2005. ISBN 80-85970-46-5. s. 11.

⁸⁰ BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530) : k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. ISBN 80-7035-088-1. s. 367.

a křížová klenba, na objektech zcela chybí důmyslný opěrný systém.⁸¹ Stavby bývají jednoduché bez dekorativních prvků.⁸² Není nic divného na tom, že i cisterciácká gotika se vyznačuje zakládáním sakrálních staveb, jako jsou kostely a kláštery. Příkladem této specifické gotiky je dochovaná Královská kaple v Plasích. Prvky rané gotiky jsou k vidění i v cisterciáckém klášteře v Nepomuku. Další charakteristické prvky architektury se nacházejí na kostele Narození Panny Marie v Domažlicích na tamním gotickém portále.⁸³ I přestože se cisterciácký řád stal jedním z hlavních propagátorů gotického slohu u nás, první architektonickou památkou ve výhradně gotickém stylu byl augustiniánský klášterní kostel v Pivoni.⁸⁴

Stejně jako v románském slohu jsou i v gotickém slohu zastoupeny i světské budovy. V Plzeňském kraji se jich nachází hned několik. Zastoupení zde měly šlechtické hrady, a to jak jednoduché, tak i složitější.⁸⁵ První hrady sloužily nejvýznamnějším šlechtickým rodům. Zpravidla se jednalo o sídla bergfritového typu^{86, 87}. Za jedno z nejstarších sídel bergfritového typu u nás se považuje hrad Krašov, který pochází z roku 1232 a byl založen rodem Hroznatovců. Hrad Krašov prodělal řadu přestaveb a úprav. Hradní areál disponuje velkým předhradím, nejlépe dochovaným na našem území. V 15. století byl hrad považován za přední šlechtickou rezidenci.⁸⁸ Pro další pokračovatele rodu Hroznatovců byly vybudovány v letech 1315–1316 hrady Vrtba, Bělá a Gutštejn. Je možné, že k velké stavební činnosti rodu Hroznatovců docházelo kvůli smrti posledního Přemyslovce a následných zmatkům v Království českém.⁸⁹ I rod Drslaviců se velkou měrou podílel na

⁸¹ BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530) : k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. ISBN 80-7035-088-1. s. 19.

⁸² ČERNÁ, Marie. *Gotická architektura: evropské kulturní dědictví*. Praha: Idea servis, 2005. ISBN 80-85970-46-5. s. 27.

⁸³ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 73.

⁸⁴ BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530) : k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. ISBN 80-7035-088-1. s. 19.

⁸⁵ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 87.

⁸⁶ Hrad s okrouhlou útočištnou věží.

⁸⁷ BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530) : k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. ISBN 80-7035-088-1. s. 367.

⁸⁸ DURDÍK, Tomáš – KÁRNÍK, Zdeněk – RAJSKÝ, Pavel – DURDÍK, Vlastimil. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995. ISBN 80-901579-8-X. s. 150.

⁸⁹ JÁNSKÝ, Jiří. *Hroznatovci a páni z Gutštejna*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2009. ISBN 978-80-87316-02-3. s. 56.

rozmachu stavební činnosti v regionu, avšak zachovaly se zde pouze zříceniny hradů – Litice u Plzně, Rýzmbek u Kdyně, Potštejn u Žinkov.⁹⁰

Velký rozkvět výstavby hradů započal ve 13. století za vlády Přemysla Otakara II., jehož doménou bylo budování hradů v centru královských měst. Pro tento účel se stal ideální nový hradní typ – středoevropský kastel, který byl charakteristický svou pravidelností. Konkrétně je můžeme najít ve Střibře a Domažlicích. Bohužel se jich kvůli městské „agresivitě“ příliš mnoho nedochovalo. Na zánik hradů měl pravděpodobně vliv společenský, hospodářský a politický vývoj, jemuž předcházela touha městské obce vytěsnit z města nežádoucí prvek, v tomto případě panské sídlo.⁹¹

Ve 14. století se začal klást důraz na pohodlnost a praktičnost. Stavitelé budovali v tomto období převážně bezvěžové hrady. Konkrétně rožmberský Vlčtejn je právě příkladem tohoto typu. Byl velmi oblíben pro svoji dvojpalcovou dispozici.⁹² Jednalo se o malý šlechtický hrad, jehož funkce byla jak obytná, tak i obranná. Stavební typy hradů se za vlády Lucemburků, zvláště tedy Karla IV., příliš neměnily, a to hlavně z toho důvodu, že Karel IV. velice často rád odkazoval na své předky – Přemyslovce.⁹³

Vyzdvihla bych dva hrady, které byly založeny samotným císařem Karlem IV. Jedná se o hrad Karlsberg (Kašperk), jenž byl založen roku 1356 a sloužil jako ochrana dolů na Rejštejnsku,⁹⁴ a samozřejmě hrad Karlskrone (Radyně). Hrad Radyně se nachází ve Starém Plzenci a byl postaven pravděpodobně roku 1358. Jelikož byly oba hrady vybudovány jednou stavební hutí, je jasné, že jsou jednotného typu, mají shodné mnohé stavební prvky včetně kamenických detailů.⁹⁵ Oba hrady jsou tak zajímavé právě proto, že jsou z hlediska architektonické koncepce téměř totožné, což v době vlády Karla IV. nebylo běžné.⁹⁶

⁹⁰ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. Díl: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 75.

⁹¹ RAZÍM, Vladislav. K problematice vztahu hrad - královské město v Čechách. In: MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk (ed.) – NEKUDA, Vladimír (ed.) – KOUŘIL, Pavel (ed.). *Archaeologia historica*. roč. 27. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Dostupné také z [www: <https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/140471/2_ArchaeologiaHistorica_27-2002-1_23.pdf?sequence=1>](http://www.<https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/140471/2_ArchaeologiaHistorica_27-2002-1_23.pdf?sequence=1>)

⁹² BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530) : k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. ISBN 80-7035-088-1. s. 367.

⁹³ DURDÍK, Tomáš – KÁRNÍK, Zdeněk – RAJSKÝ, Pavel – DURDÍK, Vlastimil. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995. ISBN 80-901579-8-X. s. 25-26.

⁹⁴ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 92.

⁹⁵ ROŽMBERSKÝ, Petr – NOVOBILSKÝ, Milan. *Královský hrad Radyně*. Plzeň: Nadace České hrady, 1998. ISBN 80-238-4686-8. s. 5.

⁹⁶ DURDÍK, Tomáš – KÁRNÍK, Zdeněk – RAJSKÝ, Pavel – DURDÍK, Vlastimil. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995. ISBN 80-901579-8-X. s. 26.

V neposlední řadě se věnuji unikátním hradům Plzeňska, na jejichž stavbě, či spíše zdokonalení, se podílel významný architekt vladislavské gotiky Benedikt Rejt.⁹⁷ Právě tento architekt ovlivnit přestavbu původní tvrze Švihov na mohutný hrad, jenž se stal zcela jedinečnou stavbou disponující důmyslným vodním opevněním, které nemá v Čechách obdoby.⁹⁸ Vodní systém byl navíc kdysi doplněn o dokonalou dělostřeleckou obranu ve formě dokonalé kamenné fortifikace. Zakladatelé tohoto hradu byli pánové z Rýzmburka a Skály.⁹⁹

Za neméně důležitý unikát v tomto kraji považuji zříceninu hradu Rabí, která je z hlediska rozlohy největší v Čechách. Původně na tomto místě stál menší hrad donjonového typu, který zdaleka nedosahoval dnešní rozlohy. Hrad prošel od svého založení několika významnými přestavbami.¹⁰⁰ Bylo zde například vybudováno rozsáhlé dělostřelecké opevnění s baštami. Lze tedy říci, že oba hrady mají vysoce kvalitní obranné systémy, které jsou jedny z nejvyspělejších v Evropě.¹⁰¹ Je nutno dodat, že přestavbu Rabí a vodního hradu Švihov inicioval jeden z nejbohatších a nejvlivnějších šlechticů pozdní gotiky a tím byl Půta Švihovský z Rýzmburka.¹⁰²

Období gotického slohu je charakteristické vznikem nových měst. Města byla zakládána dvěma různými způsoby. Buďto se budovala zcela nová města, nebo vznikala města na základě povýšení, tedy propůjčení vyššího privilegovaného zřízení, z původních osad. Pro vznik zcela nového města byl zapotřebí lokátor pověřený panovníkem.¹⁰³ Příkladem takového zcela nového města se stala bezpochyby Nová Plzeň, kterou založil na příkaz krále Václava II. lokátor Jindřich.¹⁰⁴ Byla vybudována pravděpodobně v letech 1288–1300 a nahradila Starou Plzeň.¹⁰⁵ Jindřich lokátor vybral místo na tzv. zeleném drnu, které mělo výbornou polohu.¹⁰⁶ Nejenže díky soutoku plzeňských řek mělo strategický význam,

⁹⁷ BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530) : k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. ISBN 80-7035-088-1. s. 370.

⁹⁸ *Hrady, zámky, kláštery západních Čech*. Praha: Plzeň: ELS, 2002. ISBN 80-238-8389-5. s. 12.

⁹⁹ *Stručně o historii švihovského hradu*. [Online]. Dostupné z [www:<https://www.hradsvihov.cz/cs/o-hradu/historie/historie-hradu>](https://www.hradsvihov.cz/cs/o-hradu/historie/historie-hradu) [cit. 2020 -9-15]

¹⁰⁰ DURDÍK, Tomáš. *České hrady*. Praha: Albatros, 1984. s. 103.

¹⁰¹ *Hrady, zámky, kláštery západních Čech*. Praha: Plzeň: ELS, 2002. ISBN 80-238-8389-5. s. 11.

¹⁰² DURDÍK, Tomáš. *České hrady*. Praha: Albatros, 1984. s. 291.

¹⁰³ BAUEROVÁ, Veronika. *Vznik českých měst*. [Online]. Dostupné

z [www:<https://www.ustavprava.cz/blog/2018/11/vznik-ceskych-mest/>](https://www.ustavprava.cz/blog/2018/11/vznik-ceskych-mest/) [cit. 2021 -02-25]

¹⁰⁴ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. 129 s. ISBN 80-902363-9-1. s. 89.

¹⁰⁵ DOUŠA, Jaroslav. MALIVÁNKOVÁ-WASKOVÁ, Marie. *Dějiny města Plzně*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. ISBN 978-80-87911-01-3. s. 127.

¹⁰⁶ HOFFMANN, František – PLOYHAR, Jiří – KRUM, Gustav – STEHLÍK, Bohumil. *České město ve středověku: život a dědictví*. Praha: Panorama, 1992. ISBN 80-7038-182-5. s. 41.

ale také se nacházelo na významné obchodní cestě Praha – Norimberk.¹⁰⁷ Z tohoto důvodu je jasné, že německý vliv byl zde nepopíratelný. Postupem času se město stalo jedním z nejvýznamnějších. Mělo několik následujících superlativů. Jedním z nich bylo největší gotické náměstí, které má dodnes pravidelný gotický půdorys.¹⁰⁸ Bylo obklopeno vysokými hradbami se čtyřmi branami. Uvnitř města se nacházely mimo jiné velkolepé církevní stavby, a to dominikánský klášter, františkánský klášter a farní kostel sv. Bartoloměje.¹⁰⁹ Za doby vlády Karla IV. se Plzeň řadila dokonce mezi nejvýznamnější královská města Čech.¹¹⁰ Další zajímavostí je, že se Plzeň stala v roce 1422 za vlády Zikmunda Lucemburského úložištěm pro české korunovační klenoty, které byly toho roku umístěny právě v kostele sv. Bartoloměje.¹¹¹

Jak jsem již uvedla, vznikala města povýšením osady, což byl mnohem častější způsob zakládání měst.¹¹² Tímto způsobem vznikala i nová města při kláštorech, příkladem toho jsou kladrubský a chotěšovský klášter. Kláštery totiž získávaly od panovníka darem statky a osady. Užitečné osady začaly kláštery povyšovat na města.¹¹³ Takto konkrétně na popud kladrubského kláštera vznikly Přeštice, Město Touškov a hlavně Kladruby, které patří mezi nejstarší v celých Čechách.¹¹⁴ Klášter Chotěšov povýšil na města například Stod, Staňkov a Dobřany.¹¹⁵

Zakládání měst neiniciovaly pouze kláštery, ale také šlechta. Dále vznikala tzv. královská města, a to na popud krále. Mezi představitele šlechty v západních Čechách patřili například Rožmberkové, kteří iniciovali vznik Radnic, Zbiroha, Mýta a Strašic. Jak již bylo řečeno, na vzniku měst se podíleli také králové např. Václav I. podnítil vznik města

¹⁰⁷ HRBOTICKÁ, Jana. *Plzeň: nejkrásnější památky*. Plzeň: Fraus, 2005. Památky: unikátní encyklopedie na pokračování. ISBN 80-7238-413-9. nestránkováno.

¹⁰⁸ MAZNÝ, Petr. *Plzeň krok za krokem. I., Historické jádro*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2015. ISBN 978-80-87338-57-5. s. 6.

¹⁰⁹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Plzeň*. Plzeň: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1965.

¹¹⁰ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 92.

¹¹¹ Tamtéž. s. 98.

¹¹² BAUEROVÁ, Veronika. *Vznik českých měst*. [Online]. Dostupné

z [www:<https://www.ustavprava.cz/blog/2018/11/vznik-ceskych-mest/>](https://www.ustavprava.cz/blog/2018/11/vznik-ceskych-mest/) [cit. 2021 -02-25]

¹¹³ STEINBACH, Viktor – FOUND, Karel – STEINBACHOVÁ, Věra. *Staňkov: 775 let*. Plzeň: Nava, 2008. ISBN 978-80-7211-305-7. s. 8.

¹¹⁴ JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-7043-910-4. s. 16.

¹¹⁵ HLINOMAZ, Milan. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-46-3. s. 45.

Stříbra.¹¹⁶ V přemyslovské gotice nadále vznikala města Domažlice, Klatovy, Tachov a Sušice, jež byla založena za vlády Přemysla Otakara II.¹¹⁷

¹¹⁶ BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530) : k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. sv. 1. ISBN 80-7035-088-1. s. 19.

¹¹⁷ JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-7043-910-4. s. 16.

5 RENESANČNÍ SLOH

Renesance se k nám začala pomalu šířit díky talentovaným italským stavitelům, kameníkům a dalším řemeslně vzdělaným umělcům.¹¹⁸ V Čechách se začal sloh projevovat od konce 15. století do první poloviny 17. století a v Plzeňském kraji až od poloviny 16. století.¹¹⁹ Česká renesance je rozdělena do třech období, která jsou pojmenována podle tehdejších vládnoucích dynastií a panovníků – jagellonská renesance, renesance prvních Habsburků a rudolfinská renesance.¹²⁰ Období renesance se zde stejně jako v jiných částech Evropy neslo ve znamení přestaveb ve stylu antické kultury. Docházelo k rozsáhlým rekonstrukcím měst a rozvoji nových typů staveb jako právě zámky, které nahradily nepohodlné hrady.¹²¹

Nejpatrnějších renesančních změn se dočkalo centrum západních Čech – město Plzeň. Zpočátku zde byly přebudovány obytné domy. Stavitelé domy v původním gotickém slohu zvýšili o jedno patro a doplnili o renesanční prvky, např. o renesanční štíty a renesanční portály. Mimo jiné na náměstí Republiky vyrostla renesanční škola, která dnes již na místě nestojí.¹²² Další stavba, která náměstí Republiky architektonicky obohatila, je dodnes zachovalá impozantní renesanční radnice, jež byla zbudována za vlády Ferdinanda I.¹²³ Renesanční radnice byla postavena v roce 1554 architektem italského původu Giovanni de Statiou. Objekt byl postaven ve stylu florentského paláce. Radnice je vyzdobena typickými prvky české renesance – štíty, atikami a sgrafitem.¹²⁴ Nadcházejících změn se město Plzeň dočkalo až za vlády Rudolfa II. a to přesně v letech 1599 a 1600. V té době se císař schovával v Plzni před morovou nákazou, která postihla Prahu. Pro svoji potřebu nechal panovník vedle radnice vybudovat spojením dvou domů Císařský dům. Nakonec tento dům sám vůbec nepoužíval. Přesto je jisté, že díky návštěvám Rudolfa II. město Plzeň kulturně vzkvétalo.¹²⁵

¹¹⁸ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2008. ISBN 978-80-85970-63-0. s. 91.

¹¹⁹ HRBOTICKÁ, Jana. *Plzeň: nejkrásnější památky*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-413-9. nestránkováno.

¹²⁰ ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2008. ISBN 978-80-85970-63-0. s. 91.

¹²¹ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 104.

¹²² HRBOTICKÁ, Jana. *Plzeň: nejkrásnější památky*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-413-9. nestránkováno.

¹²³ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. 129 s. ISBN 80-902363-9-1. s. 104.

¹²⁴ ŠAMÁNKOVÁ, Eva. *Architektura české renesance*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1961. s. 40.

¹²⁵ HRBOTICKÁ, Jana. *Plzeň: nejkrásnější památky*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-413-9. nestránkováno.

Renesanční architektura se v západních Čechách rozvíjela také prostřednictvím významných šlechticů. Například za panovníka Ferdinanda I. zde působil jeho oblíbený rádce Florián Gryspek z Gryspachu. Za své služby u panovníka obdržel mnoho statků, např. Kaceřov s Kralovicemi, Sechotice a Lomany, Rožmitál, Nečtiny, Nelahozeves, Liebštejn se Zíkovcem a Kocov.¹²⁶ Tento šlechtic si dal vybudovat jeden z prvních renesančních zámků na našem území. Jedná se právě o zámek Kaceřov, který nechal přebudovat ze staré tvrze. Florián Gryspek inicioval také přestavbu původně gotického kostela sv. Petra a Pavla v Kralovicích na jedinečný renesanční typ kostela. Kuriozitou kostela je dodnes známá otevřená rodová hrobka rodu Gryspeků, kde jsou mumie členů tohoto rodu.¹²⁷

Nadcházející dlouhý válečný konflikt - třicetiletá válka, silně ovlivnil situaci v Čechách. Zejména po staroměstské exekuci 27 českých pánů se začaly dít neodvratitelné události, které zasáhly českou protestantskou šlechtu. Měnily se majetkové poměry. Do Čech přicházela nová cizí šlechta, česká protestantská šlechta odcházela do emigrace a její majetek byl zkonfiskován. Jedním z nově příchozích byl španělský šlechtic Martin de Hoeff-Huerta, jenž působil jako císařský generál v době třicetiletého konfliktu. Tento šlechtic se stal vlastníkem Mokrosuků a Velhartic. Ve Velharticích se zasloužil o rozšíření původního hradu o zámecké křídlo s impozantní arkádou. Tento trakt je dodnes zván Huertovým křídlem.¹²⁸ Dále se v našem kraji usadil například diplomat a štýrský hrabě Maxmilián z Trauttmansdorfu, který po Bílé hoře převzal Horšovský Týn od rodu Lobkoviců.¹²⁹ Zámek byl po požáru roku 1547 přestavěn z gotického hradu na renesanční sídlo, které nechal vybudovat ještě za působení Lobkoviců Jan mladší Popel z Lobkovic.¹³⁰

¹²⁶ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: J. Otto, 1896. 553 s.

¹²⁷ BUKAČOVÁ, Irena. Úvod - Plaský klášter. In: FÁK, Jiří. *Plaský klášter a jeho minulý a současný přínos pro kulturní dějiny: sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11.-13. května 2005*. Mariánská Týnice: Městský úřad Plasy, 2005. ISBN 80-903165-3-0.

¹²⁸ DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír – BERGER, Jiří – NEŠKUDLA, Bořek. *Velká cestovní kniha: Hrady, zámky a kláštery - Česká republika*. Praha: Soukup & David, 2003. ISBN 80-86050-75-0. s. 130.

¹²⁹ DVOŘÁKOVÁ, Vlasta - MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ, Naděžda - NAŇKOVÁ, Věra. *Horšovský Týn: státní zámek, městská památková rezervace a památky v okolí*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1963. s. 15.

¹³⁰ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 222.

6 BAROKNÍ SLOH

V Čechách i na Moravě si baroko v 17. a 18. století získalo velikou oblibu, výjimkou byly západní Čechy, kde do 17. století přežívala dlouho renesanční tradice.¹³¹ Baroko odkazovalo k víře v Boha a tím podporovalo postavení katolické církve. Katolicismus a tento směr šly ruku v ruce, o čemž svědčí i fakt, že na stavební činnosti v celých Čechách se významně podílela klášterní centra, jako například Teplá.¹³² Není proto pochyb, že barokní sloh zde zanechal mnoho kostelů, ale také loret, kaplí, kalvárií a božích hrobů. Vznikala poutní místa, která byla doplňována již zmíněnými stavbami. Taková místa byla vidět v celém Plzeňském regionu. Podstatnou se stala v této době také víra ve svaté a světce. Uctívání byli např. sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Ludmila, sv. Prokop, sv. Anežka, nově lidé adorovali kult Jana Nepomuckého.

Barokní sloh se částečně prolínal s dobou pobělohorskou, a tudíž je důležité zařadit i několik informací týkajících se šlechty, která byla konfiskací postižena. Majetkově znevýhodněni byli v kraji Gutštejnové, Šlikové, Lobkovicové, Gryspekové a další. Naopak několik západočeských šlechticů využilo habsburské moci ke svému prospěchu. Stali se loajálními vůči habsburskému domu a tím získávali výhody. Mezi takovou šlechtu patřili Černínové z Chudenic, Kolovratové z Týnce aj. Dokladem o působení šlechty na Plzeňsku jsou zámky, které byly pojaté jako sekundární bydliště aristokracie.¹³³

Vítězstvím katolické církve ve třicetileté válce došlo k nucené rekatolizaci a šíření nových duchovních řádů. Na Tachovsku se usadili pauláni a v Ostrově piaristé.¹³⁴ Na Domažlicku byl obnoven klášter augustiniánů, servité se usídlili v Rabštejně nad Střelou, v Horšovském Týně a Sušici zase kapucíni a v Klatovech se ubytovali jezuité.¹³⁵ Právě působení jezuitského řádu je patrné na barokní architektuře v Klatovech. Klatovy byly v této době katolickým centrem celého regionu.¹³⁶ Řád zde nechal vybudovat klášter Tovaryšstva Ježíšova s kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce. Kostel byl vytvořen

¹³¹ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 291.

¹³² STECKEROVÁ, Andrea – VÁCHA, Štěpán – Výstavní síň Masné krámy. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Plzeň: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-88027-05-8. s. 294.

¹³³ Tamtéž. 22 s.

¹³⁴ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. 129 s. ISBN 80-902363-9-1. s. 105.

¹³⁵ BUKAČOVÁ, Irena. Tvář barokního Plzeňska. [Online]. Dostupné

z [www:<http://www.zapadoceskebaroko.cz/cz/centrum-baroka/tvar-barokniho-plzenska>](http://www.zapadoceskebaroko.cz/cz/centrum-baroka/tvar-barokniho-plzenska) [cit. 2021 -11-22]

¹³⁶ SÝKOROVÁ, Lenka – ASCHENBRENNER, Vít. *Klatovy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. s. 230.

podle návrhu italských umělců Carla Luraga a Domenica Orsiho z let 1654–1656.¹³⁷ Následně byl vyzdoben díly významných barokních umělců např. Ignáce Raaba a Františka Xavera Palka. Místo je významné hlavně díky katakombám s mumiiemi jezuitů, které se nachází pod kostelem.¹³⁸ Nejenže zde působily nové řády, ale na síle získávaly i staré duchovní řády, tedy benediktini, cisterciáci a premonstráti. Docházelo k rozsáhlým úpravám a přestavbám klášterů. Konkrétně byl rekonstruován například klášter v Plasích.¹³⁹

Barokní tvář regionu ovlivňovala řada významných architektů. Vybrala jsem ty nejznámější ve svém oboru - Jana Blažeje Santini-Aichla, Kryštofa Dientzenofera, jeho syna Kiliána Ignáce Dientzenhofera, Jakuba Augustona a Františka Maxmiliána Kaňku. Nejprve se zmíním o Janu Blažejí Santini-Aichlovi, který v západních Čechách zanechal nespočet architektonických památek. Dodal barokní vzhled cisterciáckému klášteru v Plasích a projektoval proboštství plaského kláštera – Mariánskou Týnici. Jan Blažej Santini-Aichel se podílel i na stavbě největšího kostela v kraji – kostela Nanebevzetí Panny Marie v Kladrubech.¹⁴⁰ Dále navrhoval menší zakázky, jako jsou panství nebo hospodářské dvory, mezi něž patří zámek Diana u Rozvadova na Tachovsku, dvůr Kalec a barokní dvůr Hubenov.¹⁴¹ Předmětem mého největšího zájmu jsou otec a syn Kryštof Dientzenhofer a Kilián Ignác Dientzenhofer. Kryštof Dientzenhofer byl s nejvyšší pravděpodobností projektantem premonstrátského kláštera v Teplé a právě pro toto panství nechal postavit kostel Narození sv. Jana Křtitele v městečku Úterý.¹⁴² Jeho syn Kilián Ignác Dientzenhofer byl mnohonásobně činnější než jeho otec. Za svůj život navrhl kolem 200 staveb. V našem regionu vyprojektoval několik kostelů. Konkrétně se zabýval výstavbou kostela v Nicově, Domažlicích, Přešticích a Chválenicích a konventu kláštera v Kladrubech. Důležité je, že kostel v Nicově patří mezi autorovu první stavbu sakrálního

¹³⁷ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 291.

¹³⁸ HYNČÍK, Václav. *Baroko = Baroque = Barock*. Plzeň: Agentura David a Jakub s.r.o., 2015. ISBN 978-80-260-9120-2. neustránkováno

¹³⁹ STECKEROVÁ, Andrea – VÁCHA, Štěpán a Výstavní síň Masné krámy (Plzeň, Česko). *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Plzeň: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-88027-05-8. s. 294.

¹⁴⁰ HYNČÍK, Václav. *Baroko = Baroque = Barock*. Plzeň: Agentura David a Jakub s.r.o., 2015. ISBN 978-80-260-9120-2. neustránkováno

¹⁴¹ HORYNA, Mojmir - UHER, Vladimír. *Jan Blažej Santini-Aichel*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-664-3. s. 116.

¹⁴² HORYNA, Mojmir – KUČERA, Jaroslav. *Dientzenhoferové*. Praha: Akropolis, 1998. ISBN 80-85770-68-7. 47 s.

typu.¹⁴³ Zatímco přeštický kostel nedokončil, protože rok po zahájení stavby zemřel.¹⁴⁴ Velmi významným se stal pro barokní výstavbu Plzně stavitel Jakub Auguston mladší. Tento autor se zabýval přestavbou domů. První barokní dům, jež přebudoval, byl Gerlachovský dům. Jedná se o jeho vlastní dům. Také navrhl arciděkanství, kostel sv. Anny a klášter dominikánek v Bezručově ulici.¹⁴⁵ Velice zajímavé je, že v kostele sv. Anny byl sám Jakub Auguston se svou ženou pochován.¹⁴⁶ Auguston se zabýval také malými zámky, např. v Trpístech, Bušovicích, Nebílovech, Radnicích, Lukavici nebo Dobřanech.¹⁴⁷ Posledním architektem, kterého jmenuji, byl František Maxmilián Kaňka. Stavitel se zabýval, stejně jako mnozí před ním, barokními přestavbami. Jeho přestavbou prošel kostel v Chudenicích a barokní zámek v Křimicích.¹⁴⁸

Na závěr této kapitoly zmíním barokní perlu Západočeského kraje, tedy zámek v Manětíně. Tento původně renesanční zámek nechal do barokní podoby přebudovat rod Lažanských. Architektem zámku byl Tomáš Haffenecker, avšak dříve historikové mylně označovali za tvůrce Jana Blažeje Santini-Aichla. Zámek dosahuje vysoké umělecké kvality, nemluvě o uspořádání budovy, zasazení objektu do městské krajiny a interiérech.¹⁴⁹

¹⁴³ HORYNA, Mojmír – KUČERA, Jaroslav. *Dientzenhoferové*. Praha: Akropolis, 1998. ISBN 80-85770-68-7. s. 111 – 151.

¹⁴⁴ HYNČÍK, Václav. *Baroko = Baroque = Barock*. Plzeň: Agentura David a Jakub s.r.o., 2015. ISBN 978-80-260-9120-2. nestránkováno

¹⁴⁵ HRBOTICKÁ, Jana. *Plzeň: nejkrásnější památky*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-413-9. nestránkováno.

¹⁴⁶ HYNČÍK, Václav. *Baroko = Baroque = Barock*. Plzeň: Agentura David a Jakub s.r.o., 2015. ISBN 978-80-260-9120-2. nestránkováno

¹⁴⁷ KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004. s. 297.

¹⁴⁸ KUMPERA, Jan. *Západní Čechy od A do Z: historie, památky, příroda*. Praha: Beta-Dobrovský, 2003. ISBN 80-7291-068-X. s. 373.

¹⁴⁹ STECKEROVÁ, Andrea - VÁCHA, Štěpán. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Plzeň: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-88027-05-8. s. 305.

7 KLASICISMUS A EMPÍR

Po zbožném baroku nastává nové období, typické svou náklonností k minulým ideálům – řádu a jistotě. Klasicismus se vyznačuje touhou po návratu k římské kultuře a zejména architektuře, jejíž znaky jsou na klasicistních budovách tak patrné.¹⁵⁰ Podstatné je, že k šíření klasicismu dochází ve druhé polovině 18. století za vlády osvícenských panovníků Marie Terezie a jejího syna Josefa II. Podstatou tohoto uměleckého směru je prolínání politických a ekonomických aktivit osvícenských panovníků s intelektuálním hnutím západní Evropy. Dochází k tomu, jak časově tak i duchovně. Klasicismus se mimo jiné projevuje návratem k antice, zdůrazňuje se umírněnost, přehlednost, jasnost a normy. Jmenovaný umělecký sloh je typický především návratem k racionalitě a rozumu.¹⁵¹

Období klasicismu se nese v duchu rozsáhlých změn a reforem, které zasahují do politické, ekonomické i sociální sféry. Velké změny zaznamenalo Plzeňsko, stejně jako jiné oblasti, za vlády císaře Josefa II. Panovník omezil církevní svátky a zredukoval počet oltářů v kostelích.¹⁵² Jedním takovým postiženým kostelem byl plzeňský nynější chrám sv. Bartoloměje, ve kterém došlo ke zrušení třiceti oltářů.¹⁵³ Mimo jiné docházelo k rušení hřbitovů uvnitř měst, ale hlavně roku 1782 nařídil císař rušení klášterů, jejichž řády se nezabývaly školstvím a charitativní činností, a byly tak považovány za neúčinné. Kláštery dosud vlastnily většinu půdy v Plzeňském kraji. Vlivem nových reforem se půda, která byla dosud vlastněna klášterními fundacemi, dostala do rukou státu. Tento osud postihl klášter premonstrátek v Chotěšově, cisterciáků v Plasích a benediktinů v Kladrubech.¹⁵⁴ V Plzni zůstal funkční pouze františkánský a dominikánský konvent, jenž sloužil nově jako gymnázium. Klášter dominikánů poskytl městu vojenskou nemocnici.¹⁵⁵ Klášterní fundace později prodal stát vlivným rakousko-německým rodům. Kladruby připadly Windisgrätzům a Chotěšov Thurn-Taxisům. Plasy koupil kníže Klemes Wenzel von Metternich v roce 1826. Zasloužil se o přestavbu konventu a založil zde rodovou

¹⁵⁰ DVOŘÁČEK, Petr. *Klasicismus a romantický historismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2005. ISBN 80-7309-282-4. s. 6.

¹⁵¹ PILAŘ, Ondřej. *Umění klasicismu a empíru v Čechách*. [Online]. Dostupné z www: <<https://dum.rvp.cz/materialy/umeni-klasicismu-a-empiru-v-cechach.html>> [cit. 2021-01-14]

¹⁵² FRAIS, Josef. *Reformy Marie Terezie a Josefa II: (nejen v českých a moravských zemích)*. Třebíč: Akcent, 2005. ISBN 80-7268-337-3. s. 137

¹⁵³ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Dějiny Plzně, I: Od počátků do roku 1788*. Plzeň: Západočes. nakl., 1965. sv. I s. 274

¹⁵⁴ ANDRLE, Jan – DUDÁK, Vladislav. *Plzeňsko: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-100-9. s. 331.

¹⁵⁵ BERNHARDT, Tomáš. *Pohledy do minulosti Plzeňského kraje: historie 10. -19. století: průvodce stálou expozicí v Západočeském muzeu v Plzni*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2013. ISBN 978-80-7247-094-5. s. 72.

hrobku, ve které byl později sám pochován.¹⁵⁶ Za císaře Josefa II. došlo také ke zrušení jezuitského řádu, což mělo za následek zrušení jezuitské koleje v Klatovech.¹⁵⁷

Je důležité zmínit, že docházelo také k rozvoji, nejenom k zániku. Město Plzeň podstoupilo rozsáhlou modernizaci. Především v oblasti obytných domů a středověké i barokní fortifikace, která byla rušena.¹⁵⁸ Ve 30. a 40. letech se proměnou Plzně zabýval osvícenský purkmistr Martin Kopecký. Nejprve se zaměřil právě na modernizaci v oblasti hygieny. Zpočátku vyměnil chrličce za moderní okapy a zejména zakázal vysypávat odpad do ulic. Mimo jiné rušil například kamenné lavičky. Vybudoval novou českou školu, nemocnici, opatrovnu a na jeho popud byl vystavěn i Saský most.¹⁵⁹ V Plzni chtěl vybudovat také lázně a parky. Z toho důvodu dal zasypávat hradební příkopy, a tím se začaly vytvářet parky. První takový park se nacházel mezi dnešní Studijní a vědeckou knihovnou a hotelem Slovan. Tento park sloužil dříve jako cvičiště a místo pro slavnostní přehlídky.¹⁶⁰ Místo bylo pojmenováno právě po purkmistrovi Kopeckém. Okružní sady vznikaly na začátku 19. století na místě původních hradeb. Dnes se dělí na sady 5. května, Šafaříkovy, Křížíkovy, Kopeckého, Smetanovy a Nejedlého sady.¹⁶¹

19. století se neslo ve znamení lázeňství. Budovaly se lázně u léčivých pramenů a tímto způsobem vznikala slavná lázeňská města, která jsou typická pro sousední Karlovarský kraj. U nás můžeme najít pouze bývalé budovy lázní. Konkrétně v Chudenicích, kde byla lázeňská budova přebudována na letní sídlo rodu Černínů. Tento zámek nese dodnes název Lázeň.¹⁶² V podstatě jediné významné lázně v Plzeňském kraji jsou Konstantinovy lázně. První zmínky o nich se datují do roku 1803. Byly vybudovány v blízkosti sirnatého pramene a dodnes se těší velké oblibě návštěvníků.¹⁶³ A právě proto se purkmistr Kopecký rozhodl vybudovat další velkolepé lázně a to právě v Plzni. Pro svůj plán si vybral železité

¹⁵⁶ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 119.

¹⁵⁷ SÝKOROVÁ, Lenka – ASCHENBRENNER, Vít. *Klatovy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0. s. 283.

¹⁵⁸ JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-7043-910-4. s. 43.

¹⁵⁹ MAZNÝ Petr – KRÁTKÝ Vladislav. *100 zajímavostí ze staré plzně II*. Plzeň: Starý most, 2007. ISBN 978-80-254-0343-3. s. 36.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ BĚLOHLÁVEK Miloslav. – BRAND J. – HOLEJŠOVSKÝ J. *Plzeň průvodce*. Západočeské nakladatelství, 1991. ISBN 80-7088-048-1. s. 26.

¹⁶² JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-7043-910-4. s. 42.

¹⁶³ KŮS, Petr. *Bedekr zajímavých míst Plzeňského kraje*. Rokycany: Agentura AM art, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-905195-8-9.

prameny na Lochotíně.¹⁶⁴ K tomuto účelu nechal vybudovat empírový pavilonek, který disponoval dřevěnými káděmi pro koupele a síň sloužící pro odpočinek. V areálu se nacházely také další budovy s jinými procedurami.¹⁶⁵ Lázně bohužel neměly příliš velký úspěch, protože lázeňský pramen byl zde příliš slabý.¹⁶⁶ Z původního lázeňského komplexu se dochoval pouze pavilonek.

Na popud plzeňského purkmistra bylo také vybudováno několik kulturních a účelových staveb například stará budova divadla, Studijní a vědecká knihovna města Plzně a Měšťanský pivovar. Staré divadlo v Riegrově ulici nechal zbudovat roku 1831 v empírovém slohu.¹⁶⁷ Empírový byl i komplex pivovaru, který navrhl František Filous.¹⁶⁸ Kvůli těmto reformátorským činnostem ztratila Plzeň sice mnoho původního, ale stala se velkoměstem, kde se začalo usazovat mnohem více obyvatel, což je zmíněno v dobových listinách takto: „...od roku 1830 ... čítala Plzeň jen 9004 obyvatelů, v roce 1850 již 11 649, tedy o 2654 osob více.“¹⁶⁹ Je tedy jisté, že zvelebování a modernizace města splnily svůj účel.

Velkým architektonickým počinem byla zcela jistě klasicistní výstavba zámků. V našem regionu se jich nachází hned několik, např. zámek v Tachově, zámek Kynžvart nacházející se na hranicích Chebska a Plzně a zámek Kozel.¹⁷⁰ Mezi nejkrásnější zámky klasicistního slohu v kraji řadím zámek Kynžvart a zámek Kozel. Kynžvart je pro svou podobu spojován s empírem. Byl to domov samotného kancléře Klemense Metternicha. Navštěvovali ho významné osobnosti klasicistní doby, jako spisovatel Johann Wolfgang Goethe a hudební skladatel Ludwig van Beethoven.¹⁷¹ Jedním z nejznámějších zámků v západních Čechách je bezesporu lovecký zámeček Kozel. Jeho výstavba se datuje do let 1784–1789. Klasicistní stavbu si nechal vytvořit Jan Vojtěch Černín od pražského stavitele

¹⁶⁴ BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Plzeň*. Plzeň: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1965. nestránkováno.

¹⁶⁵ MAZNÝ, Petr – KRÁTKÝ, Vladislav. *100 zajímavostí ze staré Plzně*. Plzeň: Starý most, 2003. ISBN 80-239-1692-0. s. 18.

¹⁶⁶ BERNHARDT, Tomáš. *Pohledy do minulosti Plzeňského kraje: historie 10. -19. století: průvodce stálou expozicí v Západočeském muzeu v Plzni*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2013. ISBN 978-80-7247-094-5. s. 53.

¹⁶⁷ MAZNÝ, Petr – KRÁTKÝ, Vladislav. *100 zajímavostí ze staré Plzně*. Plzeň: Starý most, 2003. ISBN 80-239-1692-0. s. 18.

¹⁶⁸ BERNHARDT, Tomáš et al. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 160.

¹⁶⁹ *Plzeňské listy*. Plzeň: J.R.Port, 24. 12. 1910, 46. 293 s. 11.

¹⁷⁰ JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-7043-910-4. s. 42.

¹⁷¹ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 119.

Václava Haberditze.¹⁷² Zámeček Kozel se do dějin zapsal také díky svému zahradníkovi Františku Xaveru Francovi, který se zabýval nejen zvelebováním zámeckého parku, ale také nedaleko odtud prováděl archeologické výzkumy. Díky svému výzkumu objevil do té doby neprobádané mohylové pohřebiště.¹⁷³

¹⁷² *Historie*. [Online]. Dostupné z [www:<https://www.zamek-kozel.cz/cs/o-zamku/historie](https://www.zamek-kozel.cz/cs/o-zamku/historie) [cit. 2021 -11-22]

¹⁷³ REJNKOVÁ, Michaela. *Naučná stezka F. X. Franze*. [Online]. Dostupné z [www:<https://www.cestyarcheologie.cz/single-post/2015/09/25/Nau%C4%8Dn%C3%A1-stezka-F-X-Franze>](https://www.cestyarcheologie.cz/single-post/2015/09/25/Nau%C4%8Dn%C3%A1-stezka-F-X-Franze) [cit. 2020 -9-15]

8 MODERNÍ SMĚRY 19. A 20. STOLETÍ

Plzeň, centrum západních Čech, se stala ve 2. polovině 19. století nejprůmyslovějším městem Rakouska-Uherska. A to hlavně díky významným podnikům, které se zde utvářely. Mám na mysli Škodovy závody, Měšťanský pivovar, Akciový pivovar, kamenický závod Jana Cingroše, smaltovnu Bartelmus, Brožíkovu továrnu na kočáry a další. Právě modernizace a industrializace města podnítily k rozvoji nových moderních architektonických směrů.¹⁷⁴

8.1 PSEUDOHISTORISMY A SECESE

Od 60. let 19. století byly zavedeny regulační plány, které měly vliv na rozmístění nových budov. Regulační plán zněl takto: „...založeny na principu pravidelných domovních bloků, rozmístěných šachovnicově při hlavních třídách, vzniklých přeměnou ze starších významných cest.“ V návaznosti na to vznikaly nové historizující směry - novogotika a novorenesance, které se u nás začaly utvářet právě od 60. let 19. století¹⁷⁵

Secese se datuje od roku 1890 do roku 1905 a vznikala jako reakce na historizující směry.¹⁷⁶ Secese je považována za „první a poslední skutečně souvislý a vnitřně propojený umělecký sloh od dob baroka.“¹⁷⁷ Právě v počátcích vzniku onoho slohu v 90. letech působil v Plzni purkmistr Václav Peták, který inicioval celkovou přeměnu města v moderní velkoměsto. Stejně jako předtím Martin Kopecký, se i on snažil o zvelebování, tentokrát hlavně v oblasti výstavby bytových domů. Vznikala řada nových obytných domů, které se od sebe značně lišily. Byly budovány domy luxusní, ale také domy průměrné a značně podprůměrné.¹⁷⁸

Ač se jednalo o období secesního slohu, převládaly pseudohistorismy, především novorenesance. Hlavním plzeňským architektem a představitelem tzv. české novorenesance byl Rudolf Štech nebo také Stech. Tento nadaný architekt vybudoval nespočet staveb a objektů v kraji. Nejznámější budovy od Rudolfa Štecha jsou typické

¹⁷⁴ DOMANICKÝ, Petr – JEDLIČKOVÁ, Jaroslava. *Plzeň v době secese: architektura a urbanismus, malířství, sochařství a umělecké řemeslo v architektuře v letech 1896-1910*. Plzeň: Nava, 2005. ISBN 80-7211-184-1. s. 10.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ *Secese*. [Online]. Dostupné z [www: http://www.artmuseum.cz/smer_list.php?smer_id=100](http://www.artmuseum.cz/smer_list.php?smer_id=100) > [cit. 2020 - 10-20]

¹⁷⁷ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 125.

¹⁷⁸ DOMANICKÝ, Petr – JEDLIČKOVÁ, Jaroslava. *Plzeň v době secese: architektura a urbanismus, malířství, sochařství a umělecké řemeslo v architektuře v letech 1896-1910*. Plzeň: Nava, 2005. ISBN 80-7211-184-1. s. 11.

výrazným sgrafitem a freskami od malíře Mikoláše Alše, s nímž spolupracoval.¹⁷⁹ Představím několik málo architektonických skvostů z období jejich spolupráce. Za jednu z nejzajímavějších budov považuji obytný a obchodní dům bratří Gustava a Rudolfa Auerových, jež většina Plzeňanů zná jako dům U Červeného srdce. Jméno získal podle svého balkonu, který zdobí malé rudé srdce. Dům je dekorován postavami rytířů na koních a plastikami Obchodu, Čechie¹⁸⁰ a Hospodářství. Na Klatovské třídě se nachází soubor obytných domů Rudolfa Stecha. Tento objekt je ozdoben sgrafity a freskami s cyklem s tématy českých dějin. Architekt si vyprojektoval dokonce i vlastní vilu na Klatovské třídě.¹⁸¹

I přestože se v Plzni objevovaly spíše pseudohistorismy, zastoupení zde měly bezesporu i secesní budovy. Prvním autorem secesního slohu u nás byl architekt František Krásný, jehož budovy patří k nejranějším dílům tohoto slohu jak v kraji, tak i v celých Čechách. Konkrétní ranou budovou v secesním slohu je vila Karla Kestřánka na Karlovarské třídě. Stavbě dominuje několik zajímavých secesních prvků, jako je střecha ve tvaru kupole, reliéf Vyhnání z ráje, stupňovité pylony s reliéfní štukovou rostlinnou výzdobou, kované zábradlí, mříže s rostlinnými prvky a plastika Plzeňského dudáka.¹⁸² Od stejného architekta pochází soubor nájemních obytných a obchodních domů Augustina Fodermayera, zvaný U Zlatého soudku, dědiců Karla Utlera a dům Čenka Kříže.¹⁸³ Další plzeňští architekti se také zabývali secesní výstavbou domů. Příkladem toho je Karel Bubla, jehož firma zanechala v Plzni velké množství architektonických památek. Postavil několik velice zajímavě řešených budov v Hálkově ulici a v ulicích kolem náměstí Republiky – v Dominikánské, Sedláčkově, Veleslavínově a Palackého ulici.¹⁸⁴ Karel Bubla navrhoval skutečně jedinečné exteriéry, na nichž uplatňoval svůj osobitý architektonický styl. Autor se při výstavbě inspiroval Antoniem Gaudím, vytvářel výzdoby s motivy fantastických

¹⁷⁹ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 125.

¹⁸⁰ ochránkyně české země

¹⁸¹ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 91.

¹⁸² Tamtéž. s. 266-267.

¹⁸³ ANDRLE, Jan – DUDÁK, Vladislav. *Plzeňsko: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-100-9. s. 499.

¹⁸⁴ DOMANICKÝ, Petr – JEDLIČKOVÁ, Jaroslava. *Plzeň v době secese: architektura a urbanismus, malířství, sochařství a umělecké řemeslo v architektuře v letech 1896-1910*. Plzeň: Nava, 2005. ISBN 80-7211-184-1. s. 5.

bytostí, groteskními motivy a organickými tvary.¹⁸⁵ Secesní sloh se šířil na další veřejné budovy, jako jsou například budovy nádraží. V Plzni byla na Jižním předměstí postavena dvoupodlažní secesní odjezdová budova, jejíž autor je neznámý. Výjimkou nejsou ani školy. Jednu takovou postavil August Helmar von Tejtmajer v Nerudově ulici. Jednalo se o Německou obchodní akademii Františka Josefa vybudovanou v modernistickém pojetí se secesními prvky dnes známou jako Střední odborná škola obchodu, užitého umění a designu.¹⁸⁶

V Plzni existují také budovy, na nichž jsou patrné prvky pseudohistorismu i secese. Příkladem toho jsou budovy Měšťanské besedy, Západočeského muzea v Plzni, Divadla J. K. Tyla a plzeňského hlavního nádraží. Budova besedy byla považována v době svého vzniku za jednu z nejkrásnějších. Pochází z roku 1901 a jedná se o dílo architekta Aloise Čenského.¹⁸⁷ Na budově jsou vyobrazeny alegorické malby od Ládi Nováka a zprostředkovaně objektu vystupuje krásné alegorické sousoší od Antonína Poppa.¹⁸⁸ Stejně jako Měšťanská beseda i další památka se nachází v Kopeckého sadech. Myslím Západočeské muzeum, jež nechal postavit tehdejší ředitel muzea a architekt Josef Škorpil v letech 1893 až 1896.¹⁸⁹ Vskutku impozantní budova Divadla J. K. Tyla od významného architekta Antonína Balšánka stojí ve Smetanových sadech od roku 1902. Novorenesanční divadlo zdobí secesní prvky a propracovaná sousoší.¹⁹⁰ Poslední památkou, kde se mísí prvky obou slohů, byla výpravní budova c. k. Centrálního nádraží císaře a krále Františka Josefa I. Podle pramenů není dosud zcela jasné, kdo je autorem nádraží. V publikaci od Bohumila Vurma¹⁹¹ se píše, že autorem byl Rudolf Štech a v knize od Tomáše Bernhardta¹⁹² je

¹⁸⁵ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day.* Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 97-98.

¹⁸⁶ Tamtéž. s. 91.

¹⁸⁷ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj.* Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1. s. 126.

¹⁸⁸ MAZNÝ, Petr. *Plzeň krok za krokem. I., Historické jádro.* Plzeň: Starý most s.r.o., 2015. ISBN 978-80-87338-57-5. s. 332.

¹⁸⁹ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day.* Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 114.

¹⁹⁰ MAZNÝ, Petr. *Plzeň krok za krokem. I., Historické jádro.* Plzeň: Starý most s.r.o., 2015. ISBN 978-80-87338-57-5. s. 340.

¹⁹¹ VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj.* Praha: Praga Mystica, 2003. 129 s. ISBN 80-902363-9-1. s. 126.

¹⁹² BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day.* Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 158.

uveden neznámý autor společně s Janem Baštou. Každopádně je jisté, že budova byla postavena mezi lety 1902–1908.¹⁹³

8.2 KUBISMUS, RONDOKUBISMUS, PURISMUS A FUNKCIONALISMUS

Kubismus vznikl v roce 1910 a jedná se o avantgardní umělecké hnutí, jehož podstatou je rozklad předmětu na geometrické útvary. Významně se projevil v malířství, sochařství, ale i architektuře.¹⁹⁴ Kubismus se v Čechách projevoval zejména do konce první světové války. V souvislosti se vznikem samostatného československého státu se změnilo i pojetí kultury. Začala snaha o vytvoření nového národního architektonického slohu. S těmito snahami vznikl roku 1918 nový směr zvaný rondokubismus, přetvořený z kubismu. Vyznačoval se symbolikou, obloučkovou dekorativností, typickými národními barvami a sochařskou výzdobou. Tento národní styl se zařadil k vlně art-deco.¹⁹⁵

Na Plzeňsku se nachází několik staveb, které vznikly ve výše jmenovaných směrech. Zároveň bych v souvislosti s nimi chtěla představit i významného a všestranného plzeňského architekta Hanuše Zápala, který stavby projektoval nebo se na nich alespoň částečně podílel.¹⁹⁶ Tento muž se také zabýval památkovou péčí a zakládal spolky na ochranu památek. Z hlediska architektury a regionálního významu je tento stavitel velmi důležitý.

Hanuš Zápál se po dokončení ČVUT a naplnění praxe od roku 1910 angažoval ve stavebním úřadu města Plzně. Často projektoval veřejné budovy například školy na náměstí T. G. Masaryka v Plzni nebo Gymnázium Lud'ka Pika a také školní budovy mimo město Plzeň, a to v Horní Bříze, Kaznějově a Železné Rudě. Mimo školy se zabýval i jinými veřejnými a obytnými budovami.¹⁹⁷ Abych zdůraznila to, že Hanuš Zápál byl opravdu všestranným umělcem, vyberu několik budov ke každému uměleckému směru. Kubismus smíšený s národním stylem představuje budova Krematoria a kolumbária I. na Rokycanské ulici. Čistě kubistický styl je zachován na budovách Masarykovy školy na

¹⁹³ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 158.

¹⁹⁴ *Kubismus*. [Online]. Dostupné z www: <http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/saau/kubismus.html> > [cit. 2021 -01-20]

¹⁹⁵ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Stavební slohy v Česku*. Praha: Jan Vašut, 2004. ISBN 80-7236-364-6. s. 71.

¹⁹⁶ DOMANICKÝ, Petr – JEDLIČKOVÁ, Jaroslava. *Plzeň v době secese: architektura a urbanismus, malířství, sochařství a umělecké řemeslo v architektuře v letech 1896-1910*. Plzeň: Nava, 2005. ISBN 80-7211-184-1. s. 11.

¹⁹⁷ *Hanuš Zápál*. [Online]. Dostupné z www: <<https://pam.plzne.cz/architekt/44-hanus-zapal>> [cit. 2021 -01-14]

Jiráskově náměstí nebo na Městském divadelním skladišti v Kovářské ulici. Rondokubistické prvky se nacházely například na Městských domech sociální péče v sadech 5. května, jež bohužel nejsou dochovány.¹⁹⁸ Typickým funkcionalistickým domem byl činžovní dům v Křížíkově ulici, bydliště samotného stavitele Hanuše Zápala. Tato stavba je považována za jednu z jeho posledních funkcionalistických budov.¹⁹⁹

Funkcionalismus je typický pro období před druhou světovou válkou, ale pokračoval i po druhé světové válce. Jedná se o: *umělecký, zejm. architektonický a urbanistický směr 20. a 30. let 20. století zdůrazňující účelovost, funkci.*²⁰⁰ Funkcionalismus je také definován jako: *modernismus dovedený do krajnosti.*²⁰¹ V Plzni tvořilo v tomto směru rozličné množství stavitelů, např. Václav Neckář, Rudolf Černý, Miloslav Skácelík, František Roith nebo František Němec. Budovy jsou k vidění v ulici Kardinála Berana (Nájemní dům Jaroslava a Libuše Nachtigalových), na Americké třídě (Budova pro Bio Elektra, obchodní dům ASO a činžovní dům nebo Obchodní, obytná a ústřední budova Hasičské vzájemné pojišťovny či Obytný a obchodní dům Pražské městské pojišťovny), na Klatovské třídě (Soubor bytových a obchodních domů Na Belánce). Jedná se většinou o funkční bytové komplexy.²⁰²

Zároveň kolem let 1928–1932 byla v Plzni vybudována řada interiérů v puristickém stylu, jehož představitelem a architektem nemohl být nikdo jiný než Adolf Loos.²⁰³ Často je autor považován za reprezentanta purismu, což není zcela přesné vyjádření. Po vydání svého článku „Ornament a zločin“ bylo jisté, že Adolf Loos odsuzuje dekorativní styly, jako je např. secese. Autor upřednostňoval čisté formy především z funkčních, ekonomických a užitkových důvodů.²⁰⁴ Jeho zařazení ke konkrétnímu směru je tedy poměrně obtížné, jeden z pramenů popisuje Loosovo odmítání slohu takto: „Loos se nikdy po slohu

¹⁹⁸ Hanuš Zápala. [Online]. Dostupné z [www:<https://pam.plzne.cz/architekt/44-hanus-zapal>](https://pam.plzne.cz/architekt/44-hanus-zapal) [cit. 2021 -01-14]

¹⁹⁹ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 158.

²⁰⁰ *Funkcionalismus*. [Online]. Dostupné z [www:<https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/funkcionalizmus-funkcionalismus>](https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/funkcionalizmus-funkcionalismus) [cit. 2021 -02-25]

²⁰¹ HOPKINS, Owen. *Architektonické slohy: obrazový průvodce*. Překlad Alice Zavadilová. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-247-5750-6. s. 240.

²⁰² BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 158.

²⁰³ DOMANICKÝ, Petr. *Lesk, barvy a iluze: architektura Plzně v šedesátých letech*. Plzeň: Západočeská galerie, 2013. ISBN 978-80-86415-90-1. s. 13.

²⁰⁴ Adolf Loos. [Online]. Dostupné z [www:<http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=692>](http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=692) [cit. 2021 -02-25]

nepachtil. Byl přesvědčen, že ten vznikne zcela samozřejmě ze života doby, z jejího způsobu práce a žití, z jejích skutečných potřeb a – jak sám říká – z úcty k ní.“²⁰⁵ Do Čech zavítal až po obdržení českého občanství od prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Adolf Loos většinu svého života strávil v zahraničí. Proto řada z jeho objektů a interiérů v Plzni byla postavena až na sklonku jeho života a pravděpodobně byla vybudována jeho společníky.²⁰⁶ Většina Loosových interiérů a exteriérů se nachází kolem ulice Klatovské třídy. Je zde například byt Krausových a Voglových či obchodní a činžovní dům Bohdana Pantoflíčka s adaptovaným obývacím pokojem bytu Naschauerových, jenž byl zbudován až po Loosově smrti roku 1937.²⁰⁷

Jako ostatní města v Čechách se ani Plzeň nevyhnula dopadům druhé světové války. Spojenecká vojska si pro nálety vybrala právě průmyslovou Plzeň. Při náletech bylo zničeno nebo velmi poškozeno 1072 budov a zabito 926 lidí.²⁰⁸ Po skončení války se začalo okamžitě uvažovat o obnově Plzně. Architekt Otakar Nový řekl do časopisu Pravda: „Je též opravdu načase, abychom...vybudovali Plzeň čistou, zářící, zaplavenou zelení“.²⁰⁹

8.3 SORELA

Sorela, nebo také socialistický realismus v architektuře, se v Čechách začíná prosazovat po komunistickém převratu v roce 1948.²¹⁰ Hlavními znaky hnutí Sorela jsou: *sovětské vzory, následně i snaha o návaznost na domácí renesanci, obnova tradičních stavebních postupů, obnova tradičního urbanismu bloků a náměstí s výškovými či jinými dominantami (inspirovaném sovětskými městy), ornamentální a sgrafitová výzdoba fasád, užití sloupových řádů, přísně ideologický program malířské a sochařské výzdoby, důraz na ideologickou správnost architektury na úkor její kvality.*²¹¹

Zakládaly se tzv. stavoprojekty, což byla pracoviště pro architekty, kteří přišli o své soukromé kanceláře. V Plzni byl jeden takový, který vznikl v roce 1948, v němž působili

²⁰⁵ LOOS, Adolf – ŠLAPETA, Vladimír. *Adolf Loos a česká architektura*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2000. ISBN 80-85394-26-X. s. 7.

²⁰⁶ SARNITZ, August. *Adolf Loos: 1870-1933 : architekt, kritik, dandy*. Praha: Slovart, 2004. ISBN 80-7209-613-3. s. 92.

²⁰⁷ *Adolf Loos*. [Online]. Dostupné z [www:<https://pam.plzne.cz/stezka/25-adolf-loos>](https://pam.plzne.cz/stezka/25-adolf-loos) [cit. 2021 -01-20]

²⁰⁸ KRIEGER, Miloslav. *Plzeňský poutník, aneb, Plzeň ze všech stran*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-121-4. s. 187.

²⁰⁹ DOMANICKÝ, Petr. *Lesk, barvy a iluze: architektura Plzně v šedesátých letech*. Plzeň: Západočeská galerie, 2013. ISBN 978-80-86415-90-1. s. 13.

²¹⁰ SORELA. [Online]. Dostupné z [www:<http://sorela.info/>](http://sorela.info/)[cit. 2021 -01-20]

²¹¹ BIEGEL, Richard. *Přehled dějin českého umění: Architektura 1945 – 1989*. [Online]. Dostupné z [www:<http://duoppa.ff.cuni.cz/shared/files/prehled%20cz%20sylaby/51%20Ceska%20architektura%201945-1989.pdf>](http://duoppa.ff.cuni.cz/shared/files/prehled%20cz%20sylaby/51%20Ceska%20architektura%201945-1989.pdf) [cit. 2021 -11-22]

např. Bohumil Chvojka, Václav Neckář, Bohumír Fridrich, Čestmír Rypl, František Sammer, Jaroslav Hausner a další tentokrát pražští architekti – Jan Gillar a Václav Zoubek. Právě František Sammer se stal nejaktivnějším propagátorem socialistického realismu v Plzni. Nechal vybudovat první část sídliště na Slovanech a amfiteátr divadla na Lochotíně.²¹² Naopak Bohumír Chvojka, Václav Neckář, Bohumír Fridrich a Čestmír Rypl se vrátili ke konzervativní předválečné architektuře a nenechali se ovlivnit socialistickým realismem. Další architekti se nadále věnovali funkcionalismu, který jim byl blízký svou účelností.²¹³

8.4 BRUSELSKÝ STYL

Řada českých umělců, včetně plzeňských, se inspirovala Světovou výstavou EXPO 1958, která se konala v Bruselu. Výstava přinesla obrovské množství nových nápadů např. prosklené a průhledné hranolové objekty, principy a motivy.²¹⁴ Dokonce se výstavy účastnili čeští umělci, kteří prezentovali téma *Jeden den v Československu*. České umělece výstava EXPO 1958 povzbudila k inspirování se západním uměním.²¹⁵

Reakcí na EXPO 58 byla např. výstava Brusel v Plzni nebo prezentace Škodových závodů v roce 1959 nazvaná Sto let ve službách technického pokroku. Diváci mohli vidět například vysoký příhradový pylon se škodováckým znakem, který umělci vyrobili z neonových trubíc. Výstava Brusel v Plzni představila mimo jiné expozice Jiřího Trnky nebo sochy Jana Laudy a jeho žáků. Dnes jsou sochy k vidění v areálu sportovní střelnice v Lobzích. Zajímavé je, že socha od Jana Kodeta, která stála původně v Bruselu před vstupem do kulturní síně, se dnes nachází v prostorách plzeňské radnice.²¹⁶

Bruselský styl zmiňuji ne proto, že by snad představoval nějaký nový architektonický směr, ale protože se jedná o styl, jehož předmětem zájmu byla inovace v oblasti různorodých netradičních materiálů, technologií a postupů. Jak jsem již zmínila, inspirovala se jím řada českých a regionálních umělců a samozřejmě také architektů.

²¹² DOMANICKÝ, Petr. *Lesk, barvy a iluze: architektura Plzně v šedesátých letech*. Plzeň: Západočeská galerie, 2013. ISBN 978-80-86415-90-1. s. 14.

JINDRA, Petr. *Umění českého západu: Sdružení západočeských výtvarných umělců v Plzni 1925-1951: památce Lea Meisla*. Řevnice: Arbor vitae ve spolupráci se Západočeskou galerií v Plzni, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 128-130.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ DOMANICKÝ, Petr. *Lesk, barvy a iluze: architektura Plzně v šedesátých letech*. Plzeň: Západočeská galerie, 2013. ISBN 978-80-86415-90-1. s. 25.

²¹⁵ BIEGEL, Richard. *Přehled dějin českého umění: Architektura 1945 – 1989*. [Online]. Dostupné z [www:<http://duoppa.ff.cuni.cz/shared/files/prehled%20cz%20sylaby/51%20Ceska%20architektura%201945-1989.pdf>](http://duoppa.ff.cuni.cz/shared/files/prehled%20cz%20sylaby/51%20Ceska%20architektura%201945-1989.pdf) [cit. 2021 -11-22]

²¹⁶ DOMANICKÝ, Petr. *Lesk, barvy a iluze: architektura Plzně v šedesátých letech*. Plzeň: Západočeská galerie, 2013. ISBN 978-80-86415-90-1. s. 25.

8.5 BRUTALISMUS

Jak jsem již zmínila v předchozí podkapitole, docházelo k stále větší inovaci a modernizaci v celém uměleckém prostředí. Právě takovým velmi moderním až téměř kontroverzním stylem byl brutalismus, jenž je také nazýván architekturou drsného betonu. Směr se u nás začal šířit v 60. letech 20. století. Inspirační východiska pro brutalismus byla brána z japonské a západoevropské architektury.²¹⁷ Brutalismus se vyznačoval velkými betonovými plochami a betonovými pilíři. Někdo tento architektonický styl považuje dokonce za ošklivý.²¹⁸

V Plzni se můžeme setkat jen s několika málo budovami, které jsou postavené v tomto architektonickém stylu. Patří sem například Hotel Central, dříve nazývaný Hotel Ural, jenž byl vystavěn v letech 1967–1972. Tento mohutný monoblok byl navrhnout Jaroslavou Gloserovou a Hynkem Gloserem.

Dalším příkladem brutalismu je dnes už stržený Dům kultury Inwest, který stál na Americké třídě. Pro Plzeňany znám jako „dům hrůzy u Radbuzy“. Budovu vyprojektoval kolektiv architektů – Miloslav Hrubec, Pavel Němeček a Jaroslav Holler.²¹⁹ Objekt byl vybudován z ocelových a betonových prvků. Stavba byla mimo jiné zajímavě členěna – nacházela se zde dlouhá pasáž, velký sál pro kulturní akce a vstup do Divadla Miroslava Horníčka. Jeho demolici provázely protesty, jež nepomohly tento objekt zachránit.²²⁰ I přestože budova nebyla pokládána za krásnou, jsem toho názoru, že byla alespoň účelná, což se o prázdné, nevzhledné ploše, která se zde nyní nachází, nedá říci.

8.6 POSTMODERNÍ ARCHITEKTURA

Poprvé byl termín postmoderna použit v roce 1945 v zahraničí.²²¹ U nás se tento styl začal objevovat až v 70. letech 20. století.²²² Postmoderní architektura má za cíl oprostít se od

²¹⁷BIEGEL, Richard. *Přehled dějin českého umění: Architektura 1945 – 1989*. [Online]. Dostupné z [www:<http://duoppa.ff.cuni.cz/shared/files/prehled%20cz%20sylaby/51%20Ceska%20architektura%201945-1989.pdf>](http://duoppa.ff.cuni.cz/shared/files/prehled%20cz%20sylaby/51%20Ceska%20architektura%201945-1989.pdf) [cit. 2021 -11-22]

²¹⁸SVORNÍK, Petr. *Nejošklivější česká architektura aneb Stavby, kterým doba nepřála*. [Online]. Dostupné z [www:<https://www.novinky.cz/bydleni/tipy-a-trendy/clanek/nejosklivejsi-ceska-architektura-aneb-stavby-kterym-doba-neprala-40037714>](https://www.novinky.cz/bydleni/tipy-a-trendy/clanek/nejosklivejsi-ceska-architektura-aneb-stavby-kterym-doba-neprala-40037714) [cit. 2021 -01-20]

²¹⁹BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 88 a s. 152.

²²⁰Kontroverzní demolice domu kultury v Plzni. [Online]. Dostupné z [www:<https://ct24.ceskatelivize.cz/regiony/1263441-kontroverzni-demolice-domu-kultury-v-plzni>](https://ct24.ceskatelivize.cz/regiony/1263441-kontroverzni-demolice-domu-kultury-v-plzni) [cit. 2021 -01-20]

²²¹Postmoderna. [Online]. Dostupné z [www:<https://sites.google.com/site/architekturaaumeni/postmoderna>](https://sites.google.com/site/architekturaaumeni/postmoderna) [cit. 2021 -01-20]

²²²SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Stavební slohy v Česku*. Praha: Jan Vašut, 2004. ISBN 80-7236-364-6. s. 83.

moderny a hlavně funkcionalismu či bauhausu.²²³ Tato architektura se vyznačovala příklonem ke starým hodnotám. Využívala podobné ornamenty, barvy, stejnou symetrii, eklektické používání forem a čerpala z historie. Důraz byl mimo jiné kladen na originalitu.²²⁴

V zahraničí se stavěly zejména budovy velmi vysoké a mohutné s proskleným pláštěm sloužící často ke kancelářským účelům.²²⁵ I v Plzni je k vidění budova „mrakodrapového“ typu na Anglickém nábřeží. Původní budova byla přestavěna podle návrhu architekta Jana Zikmunda v 70. letech 20. století a získala díky rekonstrukci nový postmoderní vzhled. Budova je pokryta celoproskleným rastrovaným pláštěm, jenž umožňuje návštěvníkům působivý výhled na celé město.²²⁶ Další ojedinělou postmoderní stavbou je bankovní budova České spořitelny v Divadelní ulici v Plzni. Tento objekt byl postaven na základě vítězného návrhu Václava Ulče a Václava Šmolíka v roce 1994.²²⁷ Budově dominují tři zajímavé členěné balkony a „fasáda“ vytvořená z reflexního skla.²²⁸ Pár desítek metrů od ní se nachází Česká národní banka s podobně postmoderní konstrukcí, jejíž autor je Karel Salát. Tato bankovní budova byla stejně jako česká spořitelna vybudována v 90. letech 20. století.²²⁹

²²³ *Postmoderna*. [Online]. Dostupné z [www:<https://sites.google.com/site/architekturaaumeni/postmoderna>](https://sites.google.com/site/architekturaaumeni/postmoderna) [cit. 2021 -01-20]

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ *Postmoderní architektura*. [Online]. Dostupné z [www:<https://coggle.it/diagram/XpXbE49RprleAeGs/t/postmodern%C3%AD-architektura%2C-high-a-dekonstruktivistick%C3%A1-31b>](https://coggle.it/diagram/XpXbE49RprleAeGs/t/postmodern%C3%AD-architektura%2C-high-a-dekonstruktivistick%C3%A1-31b) [cit. 2021 -01-20]

²²⁶ *Průvodce moderní architekturou*. [Online]. Dostupné z http://www.archindex.cz/index.php?stat=CZ®ion=Z%Elpadn%ED+%C8echy&kraj=%&vychz_lat=49.80&vychz_lng=13.05&vychz_mer=8&Neobsah=1&ZobrazRegion=true [cit. 2021 -11-22]

²²⁷ <https://pam.plzne.cz/objekt/p-nd-namestisko-v-divadelni-ulici?code=C001>

²²⁸ BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7. s. 184.

²²⁹ *Den architektury v Plzni se ohlíží za architekturou pozdních 80. a raných 90. let*. [Online]. Dostupné z [www:<https://www.mistnikultura.cz/den-architektury-v-plzni-se-ohlizi-za-architekturou-pondnich-80-a-ranych-90-let>](https://www.mistnikultura.cz/den-architektury-v-plzni-se-ohlizi-za-architekturou-pondnich-80-a-ranych-90-let) [cit. 2021 -01-20]

9 VYBRANÉ REGIONÁLNÍ PAMÁTKY V DIDAKTICKÝCH APLIKACÍCH

9.1 TEMATICKÝ PLÁN PRO 6. ROČNÍK:

Vzdělávací program: RVP ZV

Ročník 6.

Týdenní dotace: 2h

Učivo:	Období:
<i>Člověk v dějinách: Úvod do dějepisu Historické instituce, historický pramen Čas, časová osa, historické mapy</i>	<i>Září</i>
<i>Počátky lidské společnosti: Vznik Země, vývoj člověka Doba kamenná</i>	<i>Říjen</i>
<i>Počátky lidské společnosti: Doba bronzová Doba železná Keltové, Germáni</i>	<i>Listopad</i>
<i>Počátky lidské společnosti: Stěhování národů, Slované Regionální dějiny: Vybrané regionální památky <i>Souhrnné opakování celku</i></i>	<i>Prosinec</i>
<i>Starověk: Egypt Mezopotámie</i>	<i>Leden</i>
<i>Starověk: Starověké Řecko: Geografické podmínky, vývoj, společnost, kultura</i>	<i>Únor</i>
<i>Starověk: Starověké Řím: Geografické podmínky, vznik, vývoj: království, republika</i>	<i>Březen</i>
<i>Starověký Řím: Vývoj: císařství, společnost a kultura, počátky křesťanství</i>	<i>Duben</i>
<i>Souhrnné opakování celku</i>	<i>Květen</i>
<i>Starověká Čína Starověká Indie</i>	<i>Červen</i>

9.1.1 HRADIŠTĚ BUKOVEC – METODICKÁ PŘÍRUČKA

Původně pravěké hradiště se rozkládá na Holém vrchu, který se též nazývá Spálený nebo Ovčí či Pustá ves. Holý vrch se nachází v malé obci Bukovec, přibližně 300 metrů východně na hranici Plaské a Klabavské pahorkatiny a sousedí s Plzeňskou kotlinou.²³⁰ Ostrožna se vyskytuje nad levým soutokem řeky Mže. Pozůstatky hradiště se objevují ve výšce 372 m. n. m.²³¹ Jeho celková plocha se rozprostírá na více než čtyřech hektarech, jsou zde dvě základní dochované části. První – vnitřní hradiště v západní části, jehož velikost je 1,6 hektaru a druhá – předhradí, které zabírá plochu 2,55 hektaru a bylo nalezeno na severovýchodě.²³²

Hradiště se nachází na strategicky výhodném místě, na ostrožně nad řekou Mží. Jedna strana byla chráněna strmým srázem s menšími skalami nad řekou.²³³ Tato severozápadní část je vysoká 60 metrů a převýšení nad říčními terasami je 70 metrů. Na druhé straně je převýšení pouze 40 metrů.²³⁴ V jižní části byl vybudován dodnes patrný obloukovitý val. V době existence hradiště byl vykácen původní lesní porost a na jeho místě se nacházela pastvina, která byla využívána pro dobytek, proto má ostrožna název Holý vrch. V dnešní době zde roste původní listnatý les, kde převládá buk a habr, malé zastoupení mají jehličnany. Terén je hrbolatý a půda obsahuje břidlici, droby a materiál s balvanitým rozpadem.²³⁵

První obývání hradiště se datuje do doby kolem starší a mladší doby železné, která trvala od 5. do 4. století před n. l., a založeno bylo mohylovým lidem halštatským. Lid patřil mezi společenství Keltů. Z této doby pravděpodobně pochází vnitřní nepravidelně oválné hradiště se spečeným valem. Hradiště bylo nejspíše využíváno jako mocenské středisko pro tzv. „kmenová knížata“, bohužel není doloženo nálezy, které by prokázaly tuto

²³⁰ BENEŠ, A. Naučná lesnická stezka Zábělá: Zastávka 1 - hradiště Bukovec., Plzeň: Urbanistické středisko města Plzně, 1979. 5 s

²³¹ BAŠTA, Jaroslav – BAŠTOVÁ, Dara. K problematice počátků a vývoje slovanských hradišť v západních Čechách. In: *Studia mediaevalia Pragensia I.* Praha: FF UK, 1988. 12 s.

²³² BENEŠ, A. Naučná lesnická stezka Zábělá: Zastávka 1 - hradiště Bukovec., Plzeň: Urbanistické středisko města Plzně, 1979. 5 s. a VAŘEKA, P. – ROŽMBERSKÝ, P. – HOLATA, L. – SCHEJBALOVÁ, Z.

Vesnické zázemí středověké nové Plzně. [online] Dostupné z www:

<https://www.academia.edu/2131755/Vesnick%C3%A9_z%C3%A1zem%C3%AD_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A9_Nov%C3%A9_Plzn%C4%9B_Rural_Hinterland_of_Nov%C3%A1_Plze%C5%88_in_the_Middle_Ages_Das_d%C3%B6rfliche_Hinterland_des_mittelalterlichen_Neu_Pilsen>2012, 292 s.

²³³ Příloha č. 1

²³⁴ METLIČKA, Milan. *Pravěká a raně středověká hradiště v západních Čechách.* Praha, 2008. 71 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.

²³⁵ BENEŠ, A. Naučná lesnická stezka Zábělá: Zastávka 1 - hradiště Bukovec., Plzeň: Urbanistické středisko města Plzně, 1979. s. 5.

domněnku. Při germánské okupaci došlo k úpadku mohylového lidu a hradiště zaniklo, využito bylo až v době hradištní.²³⁶

První zaznamenané doklady o kolonizaci slovanských kmenů v jihozápadních Čechách můžeme zaznamenat do 7. století.²³⁷ Místo bylo osidlováno okolo 8.–9. století.²³⁸ Pravěké fortifikace Slované přebudovali a také přibyla druhá část k původnímu vnitřnímu hradišti, a to předhradí uzavřené příčným valem s příkopem na vnější straně.²³⁹ V této době bylo hradiště Bukovec první z nejméně čtyř dalších hradišť, které ovládalo širší Plzeňsko. Je možné, že místo Holý vrch bylo vůbec první, které bylo v západních Čechách osídleno Slovany. Badatelé se domnívají, že bylo střediskem vojenské moci, obchodu, řemesel a kultu. Později se stalo centrem Plzeň-Hůrka.²⁴⁰ V 10. století s kolonizací přemyslovskou upadl význam hradiště. Podle prof. Strnada byla nejrozsáhlejší kulturní vrstva při jihozápadním obvodu vnitřního hradiště a na severozápadní straně, nejsou zde ovšem žádné zbytky objektů. Objeveny byly i kosterní pozůstatky lovených zvířat, např. srnce, jelena a prasete divokého.²⁴¹ Předpokládá se, že na hradišti žili lidé z vyššího sociálního prostředí, právě díky nálezům z raného středověku.²⁴²

Nálezy z hradiště odkazují na dobu pozdně halštatskou a staré doby hradištní a střední doby hradištní.²⁴³ Na jejich objevení se velkou měrou podílel výzkum J. Strnada v 19. století, který dohledal 500 kusů z nádob, zveřejněno je pouze 27–29 nádob. Nalezené předměty sloužily pro denní potřebu nebo pro zkrášlení, např. spony. Z doby halštatské si můžeme prohlédnout v Západočeském Muzeu města Plzně sáproelitové náramky, přesleny jak kamenité, tak i hliněné, sloužící jako těžítka ke tkaní textilií, některé jsou krásně zdobené a různě veliké, nákrčníky takzvané torques, spony, dvoudílné náramky

²³⁶ BENEŠ, A. *Naučná lesnická stezka Zábělá: Zastávka 1 - hradiště Bukovec*. Plzeň: Urbanistické středisko města Plzně, 1979. s. 9.

²³⁷ Západočeské muzeum města Plzně – expozice Archeologie

²³⁸ VAŘEKA, P. – ROŽMBERSKÝ, P. – HOLATA, L. – SCHEJBALOVÁ, Z. *Vesnické zázemí středověké nové Plzně*. [online] Dostupné z www:

https://www.academia.edu/2131755/Vesnick%C3%A9_z%C3%A1zem%C3%AD_st%C5%99edov%C4%Bk%C3%A9_Nov%C3%A9_Plze%C4%B9_Rural_Hinterland_of_Nov%C3%A1_Plze%C5%88_in_the_Middle_Ages_Das_d%C3%B6rfliche_Hinterland_des_mittelalterlichen_Neu_Pilsen > 2012, 292 s.

²³⁹ MALIČKÝ, J. *Památky archeologické: Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách*. Praha 1950. s. 34.

²⁴⁰ Západočeské muzeum města Plzně – expozice Archeologie

²⁴¹ BENEŠ, A. *Naučná lesnická stezka Zábělá: Zastávka 1 - hradiště Bukovec*. Plzeň: Urbanistické středisko města Plzně, 1979. s. 12 – 13.

²⁴² PROFANTOVÁ, Nad'a. Dva raně středověké kovové nálezy z hradiště Bukovec U Plzně. In: *Archeologie západních Čech 2*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2011. ISSN 1804-2953. s. 131.

²⁴³ METLIČKA, Milan. *Pravěká a raně středověká hradiště v západních Čechách*. Praha, 2008. 71 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.

s dutými polokoulemi, náramky z tenkého drátu, náramky s vývalky, náramky se zesílenými konci, ploché kroužky a hliněnou nádobu s výzdobou.

Později z 8. – 9. století jsou dochovány železné nože, kování vědra, hrot železného šípu, přesleny, kostěné hladítko, šídla a hroty z kostí kozy nebo z parohu, velký parohový předmět s dutou násadou, jehož funkce je nám dosud neznámá, a také zlomky nádoby, které byly nejčastěji zdobené hřebenovitým nástrojem, jenž vytvářel vlnice, motivy jedlové větévky nebo klikatky.²⁴⁴ Mezi ojedinělé vzory patří kruhové kolky „sluníčka“ a mladší zdobné prvky jako jednoduché žlábkové vlny a široké vodorovné rýhy.²⁴⁵

Poslední výzkum před rokem 2004, kde báдали amatéři s detektory kovu, odhalil další dva raně středověké kovové nálezy. První je litá bronzová destička přezky, která je ukončená obloukovitě se šarnýřem, nález není v celistvém stavu, zachovalá je pouze jeho část. Tato přezka se datuje na pozdní dobu avarskou. Olovnatý bronz, ze kterého byla destička přezky vyrobena, odkazuje na její původ. V době avarské se tento materiál používal poměrně hojně. Objev nákončí je jedinečný v celém regionu. Druhý nález je opět neúplný a jedná se o část kování pochvy z bronzu. Dále amatéři vybádali několik bronzových slitků.²⁴⁶ Všechny nálezy jsou velice důležité, protože jsou hlavním důkazem o stáří hradiště, kde zatím nebylo objeveno žádné pohřebiště.

Edukační cíl:

Žák objasní a popíše každodenní život pravěké ženy a muže v době železné.

Klíčové kompetence²⁴⁷:

kompetence k učení

Žák třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je využívá v tvůrčích činnostech a praktickém životě.

kompetence k řešení problémů

Žák využívá získané vědomosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení úkolu.

²⁴⁴ BENEŠ, A. *Naučná lesnická stezka Zábělá: Zastávka 1 - hradiště Bukovec*. Plzeň: Urbanistické středisko města Plzně, 1979. s. 10.

²⁴⁵ BENEŠ, A. *Naučná lesnická stezka Zábělá: Zastávka 1 - hradiště Bukovec*. Plzeň: Urbanistické středisko města Plzně, 1979. s. 12.

²⁴⁶ PROFANTOVÁ, Nad'a. Dva raně středověké kovové nálezy z hradiště Bukovec U Plzně. In: *Archeologie západních Čech 2*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2011. ISSN 1804-2953. s. 128 – 129 .

²⁴⁷ *Rámcový vzdělávací program*. Praha: MŠMT, 2017. s. 10 – 13.

Mezipředmětové vztahy:

Výtvarná výchova je využita v kreativních částech pracovního listu.

Tělesná výchova je zastoupena kvůli náročnějšímu výletu na hradiště Bukovec.

Přírodopis je aplikován do exkurze poznáváním stromů.

Příručka pro učitele

Pracovní list je vytvořen pro plánovanou exkurzi s názvem JAK SE ŽIJE V PRAVĚKU pro žáky 6. tříd. Didaktická aplikace je zaměřena na každodenní život pravěkého člověka v době železné.

Cesta na Holý vrch je naplánovaná po naučné stezce Zábělá, která byla od roku 2018 nově upravena společně s naučnými tabulemi. Konkrétně pro moji exkurzi slouží pouze tabule Holý vrch, která podává množství informací o daném hradišti. Pokud by se účastnil exkurze učitel tělocviku, mohl by informovat žáky o turistických značkách a cestách.

Finančně je exkurze velice nenáročná. Blíže k hradišti se dostaneme plzeňskou městskou dopravou. Konkrétně se dopravíme autobusem číslo 28, který jezdí každých 45 minut. Žáci použijí dopravní lístek nebo Plzeňskou kartu. Exkurzi plánuji v jarních měsících – duben, květen, kdy si žáci budou moci vychutnat příznivé počasí a listnaté stromy.

Pracovní list žáci dostanou až na Holém vrchu. Aktivita je koncipována tak, aby žáci fixovali znalosti z doby železné. Ku pomoci jim bude jejich vlastní představivost a atmosféra místa či konkrétní poznatky z přírodopisu. Pracovní list žáků zkontroluji a vyhodnotím ve škole. Kvalitní práci kladně ohodnotím. Všechny práce budou klasifikovány výborně.

JAK SE ŽILO KELTŮM NA HRADIŠTI V BUKOVCI

1. Dopln správná slova do CELÉHO textu.

hrnčářský kruh, náčelník, len, keramiku, vlny, železo, jezdcům, lov

Vítám vás na mém hradišti. Zatím nevíte, jak se jmenuji.

Jméno jsem dostala po zvířeti/rostlině/živlu.

Jmenuji se _____.

Jsem dcera našeho vládce, jinak řečeno n_____.

Pocházím z doby, kdy můj lid začal zpracovávat nový kov, který získával z rudy, bylo to _____.

Ovšem já rudu nezpracovávám, protože jsem žena.

My ženy máme za úkol vyrábět hliněnou k_____, na pomoc máme h_____ k_____.

Také vyrábíme oděvy ze l_____ a v_____ a zdobíme se šperky, které můžeš vidět na obrázku.

Mohl/a bys mi je nasadit na správná místa?

a. Dokresli ženě šperky tam, kam patří:

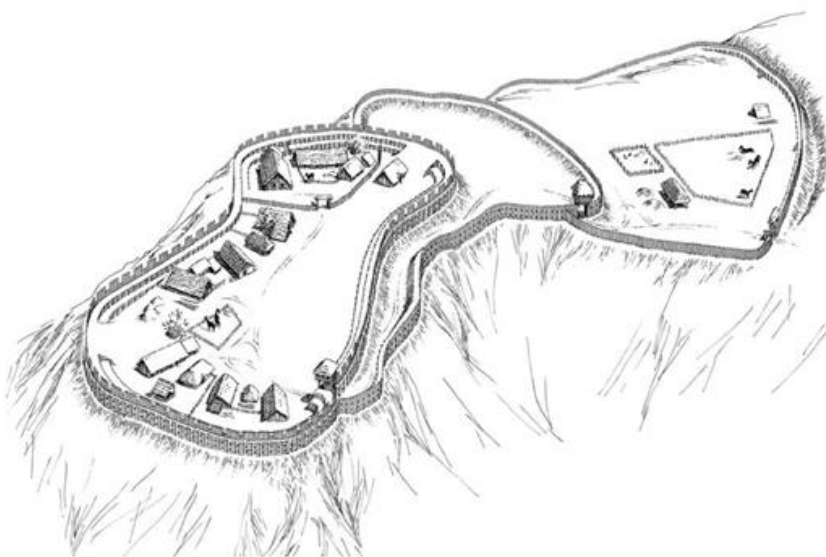
Mám manžela, který patří k místní „šlechtě“ - j_____. Můj muž chodí s ostatními jezdci rád na l_____, i přestože máme na pastvině mnoho dobytka. K večeři většinou jíme a pijeme:

b. Zakroužkuj, co si myslíš, že lidé v době železné mohli jíst a pít k večeři.

obilnou kaši, krocana, srnčí kýtu, šťouchané brambory, pivo z ječmene, pšeničné placky, horkou čokoládu, kaši s medem, uzené vepřové, tvarohovou pomazánku s bylinkami, kukuřičné placky, žitný chléb, pomerančový džus, lososa

2. Na obrázku vidíš hradiště v dobách, kdy zde žili lidé doby železné. V hradišti měli různé postavení. Přiřaď k sobě správné pojmy - spoj je čarami. Při přiřazování si pokládej tyto otázky: KDE BYDLELI/HLÍDALI? JAKÉ PŘEDMĚTY POUŽÍVALI?

1. náčelník	a. vstup do předhradí	I. řada šperků, železný nůž
2. pastevec, řemeslník	b. předhradí	II. bronzový meč, kopí a štít
3. stráž	c. akropole	III. keramické nádoby, šídlo

Prohlédni si hradiště a odhadni, kolik v něm mohlo žít obyvatel.

Vyber si část, kde bys v hradišti chtěl/a žít a vybarvi ji. Jestli chceš, můžeš si později vybarvit celý areál.

3. Bonus: Porozhlédni se okolo sebe. Dokážeš napsat, jaké druhy stromů zde rostou? Urči alespoň 4 druhy. Myslíš si, že v době největší slávy hradiště byl okolní les stejný?

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

9.1.2 KŘIMICE – METODICKÁ PŘÍRUČKA

Archeologické naleziště se nachází na pravém břehu řeky Mže v obci Křimice u Plzně. Konkrétně se jedná o lokalitu s několika neolitickými areály. Byly zde objeveny doklady o osídlení kultury s lineární keramikou, ale vykopávky svědčí také o nálezech z doby kultury vypíchané keramiky.²⁴⁸ Nalezené sídliště je považováno za jedno z největších neolitických sídlišť v České republice.²⁴⁹

Na pravém břehu řeky Mže byly velice příhodné podmínky pro zemědělství, právě proto se zde neolitický lid usídlil. Díky tomu, že obyvatelé své osady a políčka přesouvaly po celé délce terasy řeky, je naleziště poměrně rozsáhlé.²⁵⁰ Průzkumy v obci Křimice probíhaly v podstatě soustavně od roku 1940. Výzkumy podnítily opakované plánované stavební činnosti. Jak již bylo řečeno, archeologové zde objevili nálezy kultury s lineární keramikou, kultury s vypíchanou keramikou, ale také zde byly nalezeny na keramice prvky oberlauterbašské keramiky, čímž je dokázán styk tamních obyvatel s bavorským Podunajím.²⁵¹

Z doby osídlení kultury s lineární keramikou byly mimo jiné objeveny hlavně pozůstatky dlouhých domů, zahloubené objekty a první pohřby.²⁵² Předmětem mého zájmu jsou především dlouhé domy²⁵³, kterým se tak říká hlavně z toho důvodu, že mohly dosahovat délky až 48 metrů. Byly obdélníkového půdorysu s orientací na sever-jih. Nejstarší domy byly zkonstruovány z pěti řad nosných sloupů. Vnější zdi vytvořil pravěký lid pletením proutí a poté omazáním směsí hlíny a organických složek. Uprostřed domu existovaly také sloupy, které podepíraly střechu. Střechu si vyrobil lid z tzv. trhanic – kůry či rákosu nebo slámy. Kolem dlouhého domu se nacházely často jámy s hlínou sloužící na výmaz stěn.²⁵⁴

V roce 2013 archeologové objevili na tomto místě 47 metrů veliký rondeloid. Je skutečně ojedinělý, jelikož se jedná o teprve čtvrtý nález tohoto druhu v západních Čechách. Byl

²⁴⁸ PAVLŮ, Ivan – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. sv. 3 s. 21. ISBN 978-80-86124-71-1.

²⁴⁹ MAŘANOVÁ, Helena. *Archeologové objevili v Křimicích neolitické sídliště*. [Online]. Dostupné z www: <<https://www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktuality-z-mesta/archeologove-objevili-v-krimicich-neoliticke-sidliste.aspx>> [cit. 2020 -9-15]

²⁵⁰ *Rovinné opevněné sídliště Křimice – Radčice*. [Online]. Dostupné z www: <<https://www.pamatkovykatalog.cz/rovinne-opevnene-sidliste-krimice-radcice-2171870>> [cit. 2020 -9-15]

²⁵¹ PAVLŮ, Ivan – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. sv. 3 s. 21. ISBN 978-80-86124-71-1.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ Příloha č. 2

²⁵⁴ *Lidé z dlouhých domů*. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.archaeo3d.com/lide-z-dlouhych-domu/lide-z-dlouhych-domu/lide-z-dlouhych-domu/>> [cit. 2020 -9-15]

zhotoven v období kultury vypíchané keramiky. Údajně tento rondeloid sloužil ke shromažďování a náboženským obřadům.²⁵⁵

Edukační cíl:

Žák fixuje poznatky z doby neolitu prostřednictvím tvůrčího psaní.

Žák vyjádří svůj vztah ke konkrétní historické látce, a to za použití vybraných pojmů, kreativního myšlení a jeho využití ve vlastním slohovém útvaru.

Klíčové kompetence²⁵⁶:

Kompetence k učení

Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na přírodní, společenské a kulturní jevy.

Kompetence komunikativní

Žák se vyjadřuje výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném projevu.

Kompetence pracovní

Žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky.

Mezipředmětové vztahy:

Český jazyk je aplikován do výuky prostřednictvím tvůrčího psaní.

Výtvarná výchova je naplňována tak, že žáci nakreslí nebo namalují ilustraci inspirovanou jejich tvůrčím psaním.

Příručka pro učitele

Pro žáky 6. tříd jsem vymyslela aktivitu, která je zaměřena na opakování znalostí z období neolitu. Konkrétně jsem si vybrala aktivitu spojenou s tvůrčím psaním a ilustrováním. Díky slohové práci si žáci zopakují také slohové dovednosti z českého jazyka.

Pracovní list se zadáním je pojmenován Jeden den v pravěké vesnici. Žáci mají za úkol napsat vyprávění o dvou pravěkých dětech. Použijí čtyři již zadané pojmy a dále vymyslí

²⁵⁵ MAŘANOVÁ, Helena. *Archeologové objevili v Křimicích neolitické sídliště*. [Online]. Dostupné z www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktuality-z-mesta/archeologove-objevili-v-krimicich-neoliticke-sidliste.aspx [cit. 2020 -9-15]

²⁵⁶ *Rámcový vzdělávací program*. Praha: MŠMT, 2017. s. 10 – 13.

čtyři a více pojmů z období neolitu. Inspirací jim bude ilustrace Zdeňka Buriana, která zobrazuje každodenní život lidu žijícího v neolitické vesnici. Po napsání textu zakroužkují slova, která patří do daného období. Posledním úkolem je nakreslit nebo namalovat ilustraci, která bude reagovat na jejich napsané vyprávění a zároveň jej doplňovat.

Předpokládám, že aktivita bude podle tematického plánu realizována v průběhu opakovacích hodin v prosinci. Aktivita je přiměřeně časově náročná. Uskutečním ji v rámci dvou vyučovacích hodin dějepisu. Žáci budou předem informováni o tom, že budeme opakovat neolit. Tvůrčí psaní zadám na začátku vyučovací hodiny. Pak nechám žákům prostor pro psaní, vyhledávání slov v textu a ilustraci. Následující hodinu budou dokončovat své práce. Dokončené práce si vyberu a oznámkuji podle stanovených kritérií. Kritéria žák naplní snahou, splněním zadání a naplnění edukačního cíle vyučovací hodiny. K ilustracím budu shovívavá. Důležitá je pro mě zejména snaha a vložené úsilí každého žáka.

Jeden den v pravěké vesnici

1. Před sebou vidíš pravěkou vesnici. Žijí v ní zemědělci mladší doby kamenné. Mezi nimi i 2 děti. Vymysli jejich krátký příběh. Dej jim jména s ohledem na dobu a zvyky a pro své vyprávění použij tato slova: **dlouhý dům**, **tkalcovský stav**, **pes**, **hliněný hrnec**. Pak si ale vymysli ještě další 4 pojmy z neolitu. (i více, pokud chceš) a použij je ve svém vyprávění. Můžeš začít! Máš na to celou stránku.

2. Ve svém textu zakroužkuj pojmy, které patří do období neolitu.

3. A teď ještě ilustraci! Namaluj obrázek ke svému příběhu. Vyber si, co uznáš za vhodné, jen nezapomeň, že ve své ilustraci určitě musíš nakreslit dlouhý dům.

(sem napiš název svého příběhu)

9.2 TEMATICKÝ PLÁN PRO 7. ROČNÍK

Vzdělávací program: RVP

Ročník: 7.

Týdenní dotace: 2 hod

Učivo:	Období:
<i>Raný středověk: Křesťanství, společnost, hospodářství Francká říše Byzanc</i>	<i>Září</i>
<i>Dějiny českých zemí ve středověku Sámová říše Velkomoravská říše Počátky českého státu První čeští králové Románský sloh</i>	<i>Říjen</i>
<i>Vrcholný a Pozdní středověk Společnost Dějiny českých zemí Poslední Přemyslovci Lucemburkové Husitství</i>	<i>Listopad</i>
<i>Doba poděbradská a Jagellonci Gotika Souhrnné opakování Vybrané regionální památky</i>	<i>Prosinec</i>
<i>Vrcholný a Pozdní středověk Svatá říše římská Francie, Anglie</i>	<i>Leden</i>
<i>Vrcholný a Pozdní středověk Rusko, Osmanská říše Objevné plavby</i>	<i>Únor</i>
<i>Raný novověk Společnost Reformace</i>	<i>Březen</i>
<i>Raný novověk Španělsko, Nizozemí, Rusko, Osmanská říše</i>	<i>Duben</i>
<i>Raný novověk Dějiny českých zemí: Ferdinand I., Maxmilián II., Rudolf II. Renesance a humanismus</i>	<i>Květen</i>
<i>Souhrnné opakování Vybrané regionální památky</i>	<i>Červen</i>

9.2.1 CHRÁM SVATÉHO BARTOLOMĚJE V PLZNI – METODICKÁ PŘÍRUČKA

Náměstí Republiky je jedno z největších historických náměstí v Čechách a v jeho středu stojí jedna z nejvýznamnějších dominant Plzeňského kraje – chrám sv. Bartoloměje.²⁵⁷

Kostel svatého Bartoloměje byl podle dostupných pramenů založen společně s městem na konci 13. století. Poprvé byl kostel uveden v závěti jednoho měšťana roku 1307. Další zmínky byly registrovány od roku 1310 v souvislosti s udělením patronátního práva na kostel Řádu německých rytířů od Jindřicha Korutanského. Jelikož byl ale panovník vyhnán Janem Lucemburským, řád se neodvážil vymáhat svá práva zpět. Po desítky let se vedl spor o patronátní právo na faru, který nakonec vyhrál v roce 1342 zpět Řád německých rytířů. Je téměř jisté, že další přestavbu kostela inicioval právě Řád.

Kostel sv. Bartoloměje prošel dlouholetou přestavbou. V roce 1360 byl dokončen presbytář ve stylu lucemburské gotiky, jenž je považován za nejstarší část kostela.²⁵⁸ Od presbytáře se odvíjela stavba kostelních lodí. V průběhu 14. století vznikalo neobvykle vysoké trojlodí. Důsledkem dlouhodobé přestavby se v exteriéru kostela mísí dvě umělecky odlišná období gotiky. Myslím vrcholnou gotiku a pozdní gotiku. Z gotického slohu se na chrámu dochoval do dnešní doby pouze presbytář a hvězdicové a síťové klenby.²⁵⁹

Významnou částí kostela je mimo jiné Šternberská kaple. Tato kaple byla pravděpodobně vystavěna někdy mezi lety 1471–1492 Hansem Spiessem.²⁶⁰ Mnozí autoři se neshodují na začátku výstavby Šternberské kaple. Někteří tvrdí, že byla vybudována až po požáru v roce 1507.²⁶¹ Jak název napovídá, iniciátorem stavby kaple nemohl být nikdo jiný než rod Šternberků, který si zde nechal vybudovat rodovou hrobku. Rod patřil k politickým spojencům Plzně a stavbou si zajistil mocenský vliv zde.²⁶²

V letech 1879–1881 kostel prodělal další úpravy a rekonstrukce pod dohledem stavitele Josefa Mockera. Architekt je považován za nejvýznamnějšího představitele neogotiky

²⁵⁷ KRIEGER, Miloslav. *Plzeňský poutník, aneb, Plzní ze všech stran*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-121-4. s. 22.

²⁵⁸ SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3. s. 18.

²⁵⁹ KRIEGER, Miloslav. *Plzeňský poutník, aneb, Plzní ze všech stran*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-121-4. s. 23.

²⁶⁰ SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3. s. 21.

²⁶¹ PODHORSKÝ, Marek. *Plzeňský kraj*. Praha: Freytag & Berndt, 2004. ISBN 80-7316-076-5. s. 63.

²⁶² SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3. s. 21.

u nás. A právě do tohoto uměleckého stylu dal autor kostel zrekonstruovat. Značná část původních negotických detailů byla odstraněna.

Především je důležité se zmínit o plzeňské věži, která zažila už mnoho. Původně měl mít kostel dvě symetricky umístěné věže. Druhá věž tzv. černá nebyla s nejvyšší pravděpodobností nikdy dokončena, není jisté, zda na ni vůbec zůstaly finanční prostředky, či zda shořela při požáru. Z těchto důvodů chrámu dominuje pouze jedna věž a to ta, jež stojí na severozápadním boku stavby.²⁶³ Dokonce několikrát shořela a to v roce 1525, 1601 a naposledy v roce 1835 po zásahu bleskem. Od roku 1837 získala štíhlejší podobu a uvnitř byly uloženy dva zvony – zvon Bartoloměj a zvon Jan.²⁶⁴

Také při chrámu vzniklo Plzeňské arcibiskupství, s nímž souvisí jmenování prvního biskupa Františka Radkovského. Tato velká změna byla zaznamenána 31. května 1993. Díky tomu se kostel svatého Bartoloměje stal katedrálním chrámem.²⁶⁵

Edukační cíl:

Žák pracuje ve skupině a poté prokáže znalost gotického slohu prostřednictvím specifických činností.

Žák navrhne podobu věže plzeňského kostela, přičemž zapojuje výtvarné a intelektuální dovednosti.

Klíčové kompetence²⁶⁶:

Kompetence k učení

Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy.

Kompetence komunikativní

Žák využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných ke kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

Kompetence sociální a personální

²⁶³ Příloha č. 3

²⁶⁴ KRIEGER, Miloslav. *Plzeňský poutník, aneb, Plzeň ze všech stran*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-121-4. s. 23.

²⁶⁵ SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3. s. 32.

²⁶⁶ *Rámcový vzdělávací program*. Praha: MŠMT, 2017. s. 10 – 13.

Žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu.

Kompetence občanské

Žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví.

Kompetence pracovní

Žák využívá znalosti i zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření.

Mezipředmětové vztahy:

Matematika je aplikována do pracovního listu.

Výtvarná výchova je naplňována při navrhování druhé plzeňské věže a realizaci třídní výstavy.

Příručka pro učitele:

Připravila jsem si pro žáky 7. třídy dvě didaktické aktivity, jež se dají aplikovat následně po expoziční hodině v prosinci. Opět se jedná o expoziční i fixační aktivity. Nejprve jsem začlenila do vyučování skupinovou organizační formu. Po skupinové aktivizaci žáci dostanou pracovní listy, které budou vypracovávat samostatně.

První aktivita spočívá v tom, že žáky rozdělím do skupinek po pěti. V případě menší třídy rozdělím na skupiny po čtyřech. Žáci dostanou lístečky s pojmy a několika obrázky. Jejich úkolem je rozdělit tyto lístečky do dvou částí. První část má souviset s románským slohem a druhá s gotickým slohem. Žáci mají za úkol pomáhat si, domluvit se a opakovat znalosti. Na skupinovou práci jim dám čas 10 minut. Při aktivitě konzultuji s žáky odpovědi.

Když žák dokončí skupinovou práci, dostane pracovní list na téma *BÝT ARCHITEKTEM* a začne pracovat samostatně. Na základě právě fixovaných znalostí si prohlédne chrám svatého Bartoloměje a napíše znaky gotického slohu, které na něm vidí, poté je malým kolečkem označí na obrázku chrámu. Žák vypočítá pomocí lehkého příkladu, kolik metrů věž měří.

Předtím než žáci začnou vypracovávat třetí úkol, upozorním je, aby si prohlédli návrhy na druhou plzeňskou věž, které byly vytvořeny pro architektonickou soutěž v roce 2012. Každý žák se může inspirovat návrhy věže. Nakonec vypracují třetí úkol a nakreslí návrh

své plzeňské věže. Předpokládám, že se může vypracování pracovního listu protáhnout do další vyučovací hodiny. Poté, co žáci pracovní list dokončí, dostanou všichni hodnocení výborně. Návrhy věží si vystavíme a bude následovat malá architektonická soutěž. Žáci dostanou tři hlasovací lístky, které přiloží k věžím, které se jim nejvíce líbí. Vyhlásím první, druhé a třetí místo, ale nezapomenu pochválit všechny žáky.

		KONEC: 13. STOLETÍ	ZAČÁTEK: 11. STOLETÍ	OPĚRNÝ SYSTÉM
LOMENÝ OBLOUK	MĚSTA	BAZILIKY		KVÁDRÍKOVÉ ZDIVO
KLÁŠTERY	STAVEBNÍ MATERIÁL: KÁMEN		VERTIKALITA	ROTUNDY
	KONEC: 16. STOLETÍ	STAVEBNÍ MATERIÁL: KÁMEN	OKNA STRÍLNOVÉHO TYPU	
KOSTELY	HRADY	DŘEVĚNÉ, ROVNÉ STROPY		ZAČÁTEK: 12. STOLETÍ

BÝT ARCHITEKTEM

1. Použij kartičky a vypiš podle nich gotické znaky, které najdeš v chrámu sv. Bartoloměje. Na obrázku je zakroužkuj!

2. Vypočítej, kolik měří plzeňská věž.

$$-215 + 317 =$$

ověř si výsledek:

$$(350:2) - 73 =$$

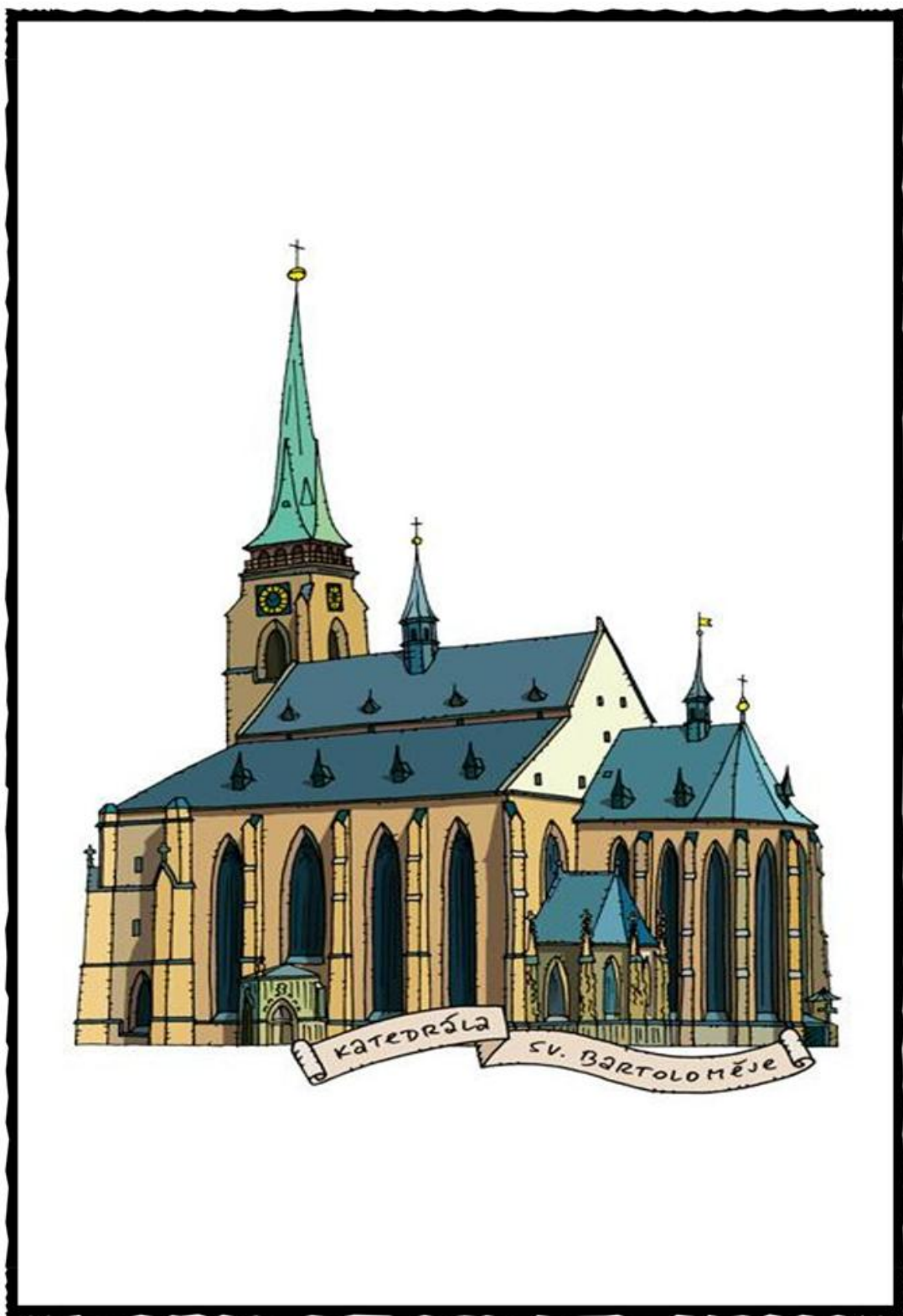
Plzeňská věž měří _____ metrů.

3. VĚDĚL/A JSI, ŽE... chrám svatého Bartoloměje měl mít původně dvě věže, ale kvůli nedostatku financí byla postavena jen jedna?

Líbily by se ti dvě věže na chrámu sv. Bartoloměje?

Protože už znáš mnoho věcí z architektury - dokážeš rozeznat znaky gotiky, dokonce umíš vypočítat výšku věže - můžeš začít s návrhem druhé věže chrámu.

Nakresli druhou chrámovou věž. Vyber si: buď vedle kostela, nebo přímo na budovu chrámu. Můžeš vytvořit moderní věž nebo naopak věž v historickém pojetí. Fantazii se meze nekladou!

9.2.2 HRAD A ZÁMEK HORŠOVSKÝ TÝN – METODICKÁ PŘÍRUČKA

Státní zámek Horšovský Týn se nachází ve stejnojmenném městě. Historie místa, na kterém zámek stojí, sahá až do 8. století. Původně zde bylo pravděpodobně sídliště, na němž byla asi ve 13. století postavena gotická falc.²⁶⁷ Tuto stavbu inicioval tehdejší pražský biskup Jan III. z Dražic. Jan III. pověřil vybudováním biskupského paláce českou stavební hutí, jejíž členové byli ovlivněni burgundským stavitelstvím, stavbami rakouského Podunají i klasickou francouzskou gotikou. Objekt nechal biskup vybudovat na skalnatém výběžku blízko řeky Radbuzy. Gotická falc měla podobu královských hradů – pravidelný čtyřúhelník chráněný ze západní i jižní strany. Z nechráněných stran byly vybudovány příkopy a valy. Hrad byl vybudován na velice vyhovujícím místě při Pražské cestě. Bohužel roku 1547 hrad i téměř celé město vyhořely. Z hradu se zachovaly tři přízemní místnosti s podlahami a také část trojlodní kaple Nejsvětější Trojice pocházející z období 60. let 13. století.²⁶⁸

Předmětem mého zájmu je hlavně renesanční přestavba tohoto hradu na zámek. Přestavbou se zabýval jeden z nejbohatších šlechticů v Plzeňském kraji – Jan mladší Popel z Lobkovic. Jeho cílem bylo přebudovat pozůstatky hradu na pohodlné, reprezentační a renesanční sídlo. Rekonstrukce hradu na zámek probíhala v několika etapách. Byla dostavěna jednotlivá křídla. Zámek byl dozdoben typickým renesančním prvkem sgrafitem, byly zmodernizovány štíty a vikýře a také dostavěny renesanční portály.²⁶⁹

Za Viléma staršího Popela z Lobkovic byla dokončena renesanční přestavba sídla.²⁷⁰ Tento šlechtic se zúčastnil stavovského povstání, což mělo po prohře na Bílé hoře negativní důsledky na jeho rodinu. Sám Vilém z Lobkovic se stal doživotním vězněm a jeho majetek velmi levně odkoupil štýrský hrabě Maxmilián z Trautmannsdorfu. Tak dostal Horšovský Týn nového pána. Právě Trautmannsdorfové prováděli bezesporu také drobné rekonstrukce na horšovském zámku. Mezi jednu takovou přestavbu patřilo i nové pokrytí zdí sgrafitem

²⁶⁷ DVOŘÁKOVÁ, Vlasta – MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ, Naděžda – NAŇKOVÁ, Věra. *Horšovský Týn: státní zámek, městská památková rezervace a památky v okolí*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1963. s. 4.

²⁶⁸ FIALA, Zdeněk – BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, [Díl] 4: Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1985. 86 – 90.

²⁶⁹ DVOŘÁKOVÁ, Vlasta – MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ, Naděžda – NAŇKOVÁ, Věra. *Horšovský Týn: státní zámek, městská památková rezervace a památky v okolí*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1963. s. 10.

²⁷⁰ Příloha č. 4

a ornamentálními malbami či nápisy. A právě tento rod vlastnil zámek až do konce druhé světové války.²⁷¹

Edukační cíl:

Žák vyplní křížovku, čímž fixuje informace z období renesance.

Žák vytvoří typický architektonický prvek renesance.

Žák vyjádří souvislost historie se současností.

Klíčové kompetence²⁷²:

Kompetence k učení

Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy.

Kompetence občanské

Žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví.

Kompetence pracovní

Žák využívá znalosti i zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření

Mezipředmětové vztahy:

Výtvarná výchova je naplňována vyráběním a vytvářením typického prvku renesance a otázkami na současné i minulé výtvarné umění.

Příručka pro učitele:

Vyučovací hodina s akcentací na renesanční regionální památku Horšovský Týn je naplánovaná na červen do souhrnného opakování. Opět je možno hodinu zařadit po expoziční vyučovací hodině s tématem renesance.

Pracovní list jsem pojmenovala Sgrafita x graffiti, protože mým úmyslem bylo téma aktualizovat a dovést žáky k myšlence, jak spolu tyto dva na pohled odlišné pojmy souvisí. Vybrala jsem nejprve motivační aktivitu. Konkrétně myslím křížovku, již jsem vytvořila

²⁷¹ FIALA, Zdeněk – BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Díl 4: Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1985. s. 91 - 92.

²⁷² *Rámcový vzdělávací program*. Praha: MŠMT, 2017. s. 10 – 13.

s ohledem na schopnosti žáků. V křížovce jsem odtajnila některá písmenka, která slouží jako nápověda. Také jsem přidala nápovědu k tajence. Osobně si myslím, že je křížovka středně náročná, proto si všichni žáci, kteří vyplní křížovku, zaslouží výborné ohodnocení. Tím je mohu, zvláště před závěrečným vysvědčením, motivovat ke zlepšení prospěchu. Poté, co zkontrolujeme křížovku, mám připravený tvořivý úkol. Vypracovala jsem přesný návod, jak si vyrobit sgrafito. Tento úkol by se určitě dal uskutečnit ve výtvarné třídě po domluvě s učitelkou výtvarné výchovy. Při výrobě je nutné dávat na žáky pozor a konzultovat s nimi jejich tvorbu. Po dokončení tvořivého úkolu žáci dostanou poslední úkol, ten je zaměřen pouze na psaní. Žáci odpoví na otázky a vyjádří vlastní postoj k současnému umění graffiti.

Časová náročnost těchto aktivit je poměrně náročná. Předpokládám, že zaberou dvě vyučovací hodiny, a bylo by vhodné, aby se tyto vyučovací hodiny konaly hned za sebou. Proto navrhuji domluvit se s učitelkou výtvarné výchovy na společné realizaci.

2. Postup výroby vlastního sgrafita:

- a) Připravím si dřevotřískovou desku ve tvaru obdélníku, sádro, staré kelímky, vodu, krabici, štětec, rukavice a něco na rytí – hřebík, špejle, tenký šroubovák...

- b) Naředím vodu se sádrou a rozmíchám, aby v roztoku nezůstaly hrudky. Hmota musí mít konzistenci tekutější kaše.

- c) Nalévám postupně na desku a roztírám - desku umístím do krabice, aby hmota neměla kam „utéct“. Můžu nanést 2 vrstvy, pokud se mi zdá, že bílá barva není dostatečně hustá a výrazná.

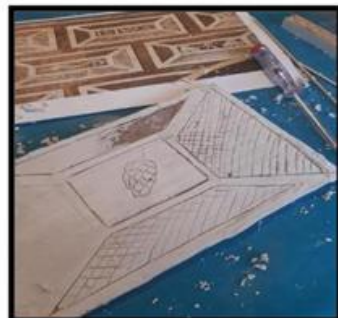
- d) Tekutinu rozlívám ze strany na stranu, aby vytvořila hladší povrch. Pozor! Pracuji rychle, protože sádra rychle zasychá! Nechám ji 15 minut schnout.

- e) Uklidím pracovní plochu. Mezitím, co deska zasychá, si připravím náčiní na vyškrabování „omítky“. Použiji, co mám k dispozici – špejle, šroubovák... Také mám připravený vzor psaníčkových sgrafit, kterými se inspiroji.

- f) Načrtávám pomocí špejle konkrétní vzor. Začnu vyškrabávat a vytlačovat zdobení do změkklé sádry.

- g) Nechám doschnout sádku a mám hotové renesanční sgrafito. Pro toto sgrafito byl vybrán vzor chmelu, protože není pro Plzeň nic typičtějšího než plzeňské pivo.

3. Dokážeš odlišit, čím se liší dnešní graffiti od historických sgrafit?
Vysvětli svůj názor:

4. Líbí se ti pouliční street art?

Kde ses s ním naposledy setkal/a?

5. Vytvářet graffiti na veřejných nebo obytných budovách je zakázáno.

Pro „pouliční umělce“ bývají vytvořeny speciální plochy, kde mohou uplatnit svou tvořivost, aniž bys porušoval zákon.

- a) Víte, kde v Plzni taková plocha je?

- b) Pokud si myslíš, že je v Plzni málo takových speciálních ploch, navrhní správné řešení situace.

9.3 TEMATICKÝ PLÁN PRO 8. ROČNÍK

Vzdělávací plán: RVP ZV

Třída: 8. ročník

Týdenní dotace: 2 hodiny

Učivo:	Období:
Opakování 7. ročníku <i>Kultura 17. století – baroko, osvícenství, exkurze do Klatov</i> <i>17. století – Velká Británie, Francie</i>	<i>Září</i>
<i>17. století – Rusko, Německo, vznik USA</i> <i>Osvícenský absolutismus Marie Terezie a Josefa II.</i> <i>České země po třicetileté válce</i>	<i>Říjen</i>
<i>Velká francouzská revoluce</i> <i>Průmyslová revoluce</i>	<i>Listopad</i>
<i>Evropa po napoleonských válkách</i> <i>České země po napoleonských válkách: Národní obrození</i> <i>Souhrnné opakování</i>	<i>Prosinec</i>
<i>Kultura 1. pol. 19. století</i> <i>Revoluce 1848: Itálie, Německo, Habsburská monarchie a české země</i>	<i>Leden</i>
<i>Společnost ve 2. polovině 19. století: porevoluční Evropa</i>	<i>Únor</i>
<i>Sjednocení Německa a Itálie</i> <i>Dějiny Velké Británie, Francie, Ruska</i> <i>Občanská válka v USA</i>	<i>Březen</i>
<i>České země v 2. polovině 19. století: Bachův absolutismus</i> <i>vznik Rakouska-Uherska</i> <i>Kultura 19. a 20. století</i> <i>Vybrané regionální památky</i>	<i>Duben</i>
<i>Svět v předvečer první světové války</i> <i>První světová válka</i>	<i>Květen</i>
<i>České země za války</i> <i>Vznik ČSR</i> <i>Souhrnné opakování</i>	<i>Červen</i>

9.3.1 KLATOVY – METODICKÁ PŘÍRUČKA

Klatovy jsou druhé největší město Plzeňského kraje a patří bezesporu také k historicky nejvýznamnějším místům. První prameny dokladující osidlování tohoto místa jsou známy již z mladší doby kamenné.²⁷³ Nejspíš ve středověku zde vznikla ves Klatovy, která pravděpodobně stála na místě dvou stezek vedoucích z Bavorska, a až poté panovník nechal povýšit ves na královské město.²⁷⁴ Jeho založení se datuje do roku 1260 za vlády Přemysla Otakara II. Předpoklady pro založení města jsou poněkud sporné.²⁷⁵ Historikové se domnívají, že hlavním důvodem vzniku královského města byl ekonomický aspekt. Postupem času se město rozrůstalo a vzkvétalo. Ale do rozmachu města zasahovaly nepříznivé vlivy, jako například požár v roce 1464 nebo třicetiletá válka.²⁷⁶

Osobně se budu nejvíce zajímat o barokní výstavbu Klatov, protože je spojena s příchodem jezuitů do této oblasti. Jezuité se do Klatov dostali už za třicetileté války, přesně v roce 1636, a založili zde jezuitskou kolej.²⁷⁷ Právě jezuité iniciovali výstavbu jezuitského komplexu budov. První z nich byl kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly.²⁷⁸ Stavba kostela započala v roce 1655 architekty Carlem Luragem a Domenicem Orsim.²⁷⁹ Unikátem kostela jsou tzv. katakomby, kde byla pohřbena těla zemřelých. Dnes je zde k vidění třicet mumifikovaných těl jezuitů.²⁸⁰

Neméně významnou památkou Klatov je barokní lékárna U Bílého jednorožce.²⁸¹ Vznik lékárny se datuje do roku 1639. Nejstarší dochovanou částí lékárny je tzv. přípravná, kde jsou k vidění ruční přístroje, mechanické přístroje a třístupňová pec. Tzv. oficína neboli přední místnost je o století mladší než přípravná. Uměleckým vyřezáváním místností se

²⁷³ SÝKOROVÁ, Lenka – ASCHENBRENNER, Vít. *Klatovy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0. s. 18.

²⁷⁴ *Historie a památky Klatov*. [Online]. Dostupné

z www:<<https://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=2426&burl=&pt=HS>> [cit. 2021 -11-22]

²⁷⁵ SÝKOROVÁ, Lenka – ASCHENBRENNER, Vít. *Klatovy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0. s. 41.

²⁷⁶ *Historie a památky Klatov*. [Online]. Dostupné

z www:<<https://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=2426&burl=&pt=HS>> [cit. 2021 -11-22]

²⁷⁷ STECKEROVÁ, Andrea – VÁCHA, Štěpán – Výstavní síň Masné krámy (Plzeň, Česko). *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Plzeň: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-88027-05-8. s. 15.

²⁷⁸ Příloha č. 5

²⁷⁹ STECKEROVÁ, Andrea – VÁCHA, Štěpán – Výstavní síň Masné krámy (Plzeň, Česko). *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Plzeň: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-88027-05-8. s. 135.

²⁸⁰ *Komplex jezuitských budov v Klatovech*. [Online]. Dostupné

z www:<<http://www.katakomy.cz/jezuiteaklatovy>> [cit. 2021 -02-13].

²⁸¹ Příloha č. 5

tehdy zabýval jeden z jezuitů Jan Geschwendt.²⁸² V druhé polovině 18. století, po zrušení jezuitského řádu, odkoupil lékárnu Jan Michal Firbas. Po Firbasových se v roce 1892 dostala apatyka do rukou Jindřicha Schimanna. Lékárna fungovala až do roku 1966. Nejvýznamnější cenností lékárny je narvalí zub, který byl v minulosti považován za roh jednorožce.²⁸³ Dnes je lékárna součástí Vlastivědného muzea Dr. Hostaše.²⁸⁴ Mimo jiné byla zařazena na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.²⁸⁵

Klatovy skýtají několik velice zajímavých barokních památek a jednou z nich je nepochybně kaple Panny Marie Klatovské. Impulsem pro postavení kapličky byl zázračný obraz Panny Marie Klatovské, který vlastnila rodina Hirschbergerů bydlící na místě pozdější kaple. Poté, co pražský arcibiskup uznal obraz za zázračný, byla právě na tomto místě postavena po roce 1685 kaple Panny Marie Klatovské zvaná též Chaloupka. Jedná se o jednoduchou barokní kapli zdobenou osmi pískovcovými sochami. Díky zázračnému obrazu do města zavítalo mnoho poutníků a církevních procesů, čímž Klatovy získávaly na popularitě.²⁸⁶

Za méně známou památku je považován kostel sv. Vavřince stojící v blízkosti dominikánského kláštera. Kostel s klášterem byly založeny ve 14. století, ale kvůli působícím válečným konfliktům a požárům byl kostel dokončen až v letech 1694–1707. Stavbou byl pověřen klatovský architekt s italským původem Marco Antonio Gilmetti, který kostel vybudoval v barokním slohu. V 18. a 19. století docházelo k opětovnému chátrání kostela a až v 80. a 90. letech 20. století došlo k rozsáhlé rekonstrukci.²⁸⁷

O tom, že jsou Klatovy jedním z nejvýznamnějších barokních center Západočeského kraje, svědčí dvě každoroční události konané na počest barokních Klatov. Jedná se o *Barokní jezuitské Klatovy* a *Barokní svatojánskou noc*.

Edukační cíl:

Žák aplikuje nové poznatky o Klatovech a demonstruje je za pomoci IT technologií.

²⁸² *Barokní lékárna: informace*. [Online]. Dostupné

z [www:<https://muzeum.klatovnet.cz/muzeumkt/blinformace.asp>](https://muzeum.klatovnet.cz/muzeumkt/blinformace.asp) [cit. 2021 -02-25]

²⁸³ KŘÍŽ, Martin. *Klatovsko*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-965-9. s. 18.

²⁸⁴ *Barokní lékárna: informace*. [Online]. Dostupné

z [www:<https://muzeum.klatovnet.cz/muzeumkt/blinformace.asp>](https://muzeum.klatovnet.cz/muzeumkt/blinformace.asp) [cit. 2021 -02-25]

²⁸⁵ KŘÍŽ, Martin. *Klatovsko*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-965-9. s. 18.

²⁸⁶ KŘÍŽ, Martin. *Klatovsko*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-965-9. s. 16.

²⁸⁷ *Historie a památky Klatov*. [Online]. Dostupné

z [www:<https://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=2426&burl=&pt=HS>](https://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=2426&burl=&pt=HS) [cit. 2021 -11-22]

Klíčové kompetence²⁸⁸:

Kompetence k učení

Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy.

Kompetence komunikativní

Žák využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem.

Kompetence sociální a personální

Žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají.

Kompetence občanské

Žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví.

Mezipředmětové vztahy:

Informatika je naplňována vytvářením videa na mobilním telefonu.

Příručka pro učitele:

Exkurzi do barokních Klatov jsem naplánovala na konec září. Má to hned několik důvodů. Za prvé předpokládám, že v září bude příznivé počasí na exkurzi a za druhé považuji za důležité do výuky zařazovat různorodé způsoby expoziční výuky.

Žákům demonstruji hlavní znaky barokního slohu a upozorním na blízkou souvislost s křesťanstvím. Hlavní aktivitou celé exkurze bude natáčení a prezentace videa ve skupinách na téma Pozvánka do barokních Klatov.

Co se týče organizačního zajištění, předpokládám, že by jely do Klatov dvě třídy s počtem zhruba 24/25 žáků v jedné třídě a dvě učitelky. Za předpokladu tohoto počtu dětí a učitelů objednáme školní autobus pro 51 lidí. Cesta autobusem pro jednoho žáka stojí cca 30 korun z Plzně do Klatov. Dále si s sebou žáci vezmou 80 korun na vstupné. Do kostela

²⁸⁸ *Rámcový vzdělávací program*. Praha: MŠMT, 2017. s. 10 – 13.

Neposkvrněné Panny Marie a sv. Ignáce stojí snížené vstupné cca 60 korun a do lékárny U Bílého jednorozce 20 korun.

Exkurze bude probíhat následovně. Až dorazíme do Klatov, sama budu provádět žáky po Klatovech a ukazovat jim nejdůležitější barokní místa. Památky jsou umístěny poměrně blízko sebe, což je taky vhodné pro následující aktivitu. Plánuji nejprve žáky provádět kolem bývalých jezuitských kolejí a následovně je vzít na prohlídku kostela Neposkvrněné Panny Marie a sv. Ignáce, kde jsou k vidění také katakomby. Komentované prohlídky jsou možné pouze o víkendech a svátcích, tudíž opět předpokládám, že je možno vykládat osobně o kostelu anebo se domluvit s vedením kostela. Poté plánuji prohlídku barokní lékárny U Bílého jednorozce, která bude jistě velmi poutavá. V neposlední řadě se projdeme ke kapličky Panny Marie Klatovské a celé povídání zakončím u kostela sv. Vavřince.

Poté, co projdeme barokní památky, dostanou žáci list s instrukcemi. Vytvoří si skupiny po pěti případně po čtyřech žácích a dostanou půlhodinový rozchod. Podle instrukcí mají vytvořit pětiminutové video na chytrém telefonu, které bude lákat širokou veřejnost do barokních Klatov. Měli by zaujmout diváka. Mohou použít různorodé způsoby interpretace poznatků. Fantazii se meze nekladou. Poté se žáci vrátí na místo určené učitelem, pravděpodobně Náměstí míru.

Následující vyučovací hodinu žáci ukážou vytvořená videa před třídou. Pokud žáci splní zadání, dostanou ode mě kladné hodnocení ve formě ohodnocení výborně.

POZVÁNKA DO BAROKNÍCH KLATOV

1. Vytvoř si skupinu o pěti osobách.
2. Pojmenujte si skupinu.
3. Zapište si památky, které jste dnes viděli. Zamyslete se nad tím, co vás dnes nejvíce zaujalo
4. Nyní je vaším úkolem představit barokní Klatovy neznámému turistovi. Představte si, že jste moderátoři ve zprávách, režiséři filmu nebo filmový herci a máte za úkol veřejnost přilákat do Klatov.
5. Použijte jeden chytrý telefon, kterým natočíte video o délce minimálně 5 minut. Ukažte v něm a stručně popište alespoň dvě barokní památky Klatov.
6. Nejprve si vytvořte krátkou osnovu toho, co chcete říct a ukázat ostatním.
7. Nezapomeňte na pozdrav, motiv návštěvy Klatov, popis zajímavých památek a závěr. Podání je čistě na vás.
8. U kamery se prostřídejte. Každý ze skupiny musí říct nejméně jednu větu.
9. Až budete mít hotovo, vraťte se na místo určení – Náměstí míru.
10. Přeji vám hodně zdaru!

9.3.2 VELKÁ SYNAGOGA – METODICKÁ PŘÍRUČKA

Od 1. poloviny 14. století je známo, že se v Plzni usadili první Židé. Ale už v roce 1504 byli vypovězeni královským privilegiem krále Vladislava.²⁸⁹ Z toho důvodu bydlelo ve městě až do 18. století pouze několik jednotlivců. Opětovně se začali Židé v Plzni usazovat až od roku 1848. Z pramenů je známo, že již v roce 1880 zde bydlelo 2232 židovských obyvatel, roku 1910 se počet zvýšil až na 3486 lidí, ale o 20 let později se opětovně snížil na 2773 židovských obyvatel.²⁹⁰ Místo jejich bydliště se nacházelo v dnešní Solní a Sedláčkově ulici.

To, že je pro židy synagoga stejně důležitá, jako pro katolíky kostel, není nic překvapivého. A právě proto bylo s rostoucím počtem Židů ve městě nezbytné postavit židovskou synagogu. V 19. století vznikly postupně tři synagogy. Nejprve byla postavena v roce 1859 novorománská stavba tzv. Stará synagoga. Poté byla vybudována Výpomocná synagoga, která doplňovala Starou synagogu. Ovšem nejvýznamnější a nejmladší stavbou z této trojice je nepochybně Velká synagoga. Jak název napovídá, jedná se o stavbu vysokou tak moc, že se zařadila jako největší synagoga v České Republice a dokonce jako druhá největší v Evropě.²⁹¹ Původně měla být snad ještě větší, což se nakonec nestalo, protože by tak konkurovala katolické dominantě města, tedy chrámu sv. Bartoloměje.²⁹² Na stavbě se podíleli tři architekti Max Fleischer, Emanuel Klotz a hlavně plzeňský stavitel Rudolf Štech. Objekt byl vystavěn v novorománském slohu, což bylo pro danou dobu typické, a doplňují ho maurské prvky.²⁹³ Svým náboženským účelům sloužila synagoga až do roku 1941, za války fungovala jako skladiště. Při osvobození Plzně byla synagoga silně poničena, sice se vrátila do rukou židovské náboženské obce, ale ani následující režim ji příliš nepřál. Opravy se stavba dočkala až roku 1992 a to poté, co byla prohlášena za

²⁸⁹ VEČEŘOVÁ, Petra. *Židovské památky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, 2009. ISBN 978-80-7376-142-4. s. 121.

²⁹⁰ ROZKOŠNÁ, Blanka – JAKUBEC, Pavel. *Židovské památky Čech: historie a památky židovského osídlení Čech = Jewish monuments in Bohemia : history and monuments of the Jewish settlement in Bohemia*. Brno: ERA group, 2004. ISBN 80-86517-64-0. s. 295.

²⁹¹ VEČEŘOVÁ, Petra. *Židovské památky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, 2009. ISBN 978-80-7376-142-4. s. 121.

²⁹² *Velká synagoga v Plzni je třetí největší v Evropě. Za války se v ní šily německé uniformy*. [Online]. Dostupné z [www:<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2587660-velka-synagoga-v-plzni-je-treti-nejvetsi-v-evrope-za-valky-se-v-ni-sily-nemecke>](https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2587660-velka-synagoga-v-plzni-je-treti-nejvetsi-v-evrope-za-valky-se-v-ni-sily-nemecke) [cit. 2020 -10-20]

²⁹³ VEČEŘOVÁ, Petra. *Židovské památky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, 2009. ISBN 978-80-7376-142-4. s. 121.

kulturní památku.²⁹⁴ Dnes tato dominanta města²⁹⁵ slouží nejen k náboženským účelům, ale také se zde pořádají výstavy a koncerty.²⁹⁶

Edukační cíl:

Žák rozpozná trojici významných světových náboženství a popíše jejich projevy, typické znaky a tradice.

Klíčové kompetence²⁹⁷:

Kompetence k učení

Žák operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy.

Kompetence komunikativní

Žák využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem.

Kompetence sociální a personální

Žák přispívá k diskuzi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají.

Mezipředmětové vztahy:

Občanská výchova je naplňována poučením o náboženství.

Příručka pro učitele:

Fixační hodina bude následovat po expoziční hodině, na které si s žáky vysvětlíme rozdíly mezi nejznámějšími náboženstvími – Křesťanstvím, Islámem a Judaismem. Vybrala jsem tuto trojici, protože hlavně mezi těmito náboženstvími panovaly v historii neshody a válečné konflikty.

²⁹⁴ *Velká synagoga v Plzni je třetí největší v Evropě. Za války se v ní šily německé uniformy.* [Online].

Dostupné z [www:<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2587660-velka-synagoga-v-plzni-je-treti-nejvetsi-v-evrope-za-valky-se-v-ni-sily-nemecke>](https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2587660-velka-synagoga-v-plzni-je-treti-nejvetsi-v-evrope-za-valky-se-v-ni-sily-nemecke) [cit. 2020 -10-20]

²⁹⁵ Příloha č. 6

²⁹⁶ *Velká a stará synagoga.* [Online]. Dostupné z [www:<http://www.uzjisiplzen.cz/turista/poznej-plzen/to-nejlepsi-z-plzne/velka-a-stara-synagoga/velka-a-stara-synagoga.aspx>](http://www.uzjisiplzen.cz/turista/poznej-plzen/to-nejlepsi-z-plzne/velka-a-stara-synagoga/velka-a-stara-synagoga.aspx) [cit. 2021 -11-22]

Fixační hodina je zaměřena hlavně na judaismus a to z toho důvodu, že považuji za nutné žáky obeznámit o problematice předtím, než nastoupí do 9. ročníku, kde budeme probírat antisemitismus a holocaust.

Pro žáky jsem si připravila pracovní list, který začíná myšlenkovou mapou na téma Židé a judaismus. Žáci budou fixovat znalosti z předchozí hodiny. Myšlenková mapa jim pomůže v následující aktivitě, kde mají do tabulky zapsat pojmy charakteristické pro judaismus, křesťanství a islám. Třetí aktivita je zaměřena na karikatury Židů z 19. a 20. století. Zde upozorňuji na nespravedlivé předsudky o židovských obyvatelích a jejich očerňování. Čtvrté cvičení vysvětluje, co znamená pojem antisemitismus a nabádá žáky k tomu, aby si vzpomněli na události, které s tímto pojmem souvisí. Mým úmyslem je přimět žáky vzpomenout si na Hilsnerovu nebo Dreyfusovu aféru. Předpokládám, že se najdou i ti, kteří určitě budou vědět o holocaustu za druhé světové války. V neposlední řadě jsem vymyslela pro žáky oddechový úkol, v němž napíšou pomocí hebrejské abecedy různá slova. Poslední úkol upozorňuje na architektonickou památku – Velkou synagogu v Plzni. Sdělují zde žákům několik málo zajímavostí o synagoze. Aktivita, která je k tomu přidružena, slouží k fixaci datací. Chtěla bych tím upozornit na významné osobnosti Plzeňského kraje.

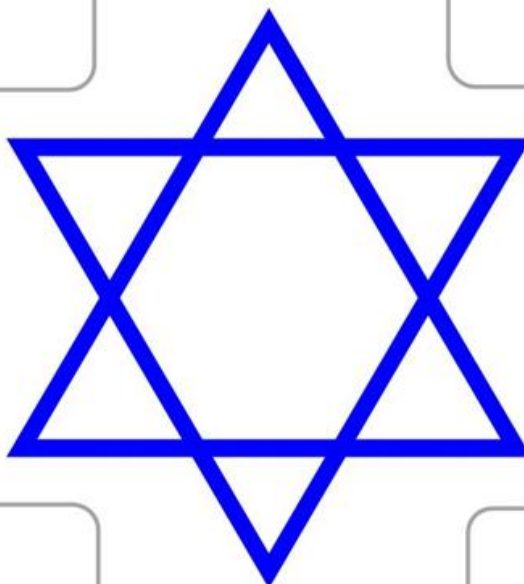
Židé na Plzeňsku

1. Myšlenková mapa:

Napiš, pojmy, jména či místa týkající se židovských dějin a judaismu do rámečků.

Krátce je také do rámečku vysvětli!

Davidova hvězda:
židovský symbol, symbol
judaismu a Státu Izrael

2. Doplň do tabulky základní informace o třech významných náboženstvích.

	judaismus	křesťanství	islám
Bůh			
Prorok			
Modlitební kniha			
Modlitební chrám			
Názvy svátku			
Významná osobnost			

3. Na ilustracích jsou vyobrazeny karikatury židů z 19. a 20. století. Pořádně si je prohlédni, zjisti a napiš, jaké předsudky o židech existovaly.

4. Antisemitismus je předpojatost vůči židům věřícím v judaismus, židovskému etniku i židovské rase. Vzpomínáš si na události související s antisemitismem, buď u nás, nebo v Evropě? Pokud ano, napiš, o které události se jedná.

9.4 TEMATICKÝ PLÁN PRO 9. ROČNÍK

Vzdělávací plán: RVP ZV

Třída: 9. ročník

Týdenní dotace: 2 hodiny

Učivo:	Období:
<i>Svět po první světové válce: Důsledky, poválečné uspořádání světa</i>	<i>Září</i>
<i>Období mezi světovými válkami Zlatá 20. léta Světová hospodářská krize Počátky československého státu – 20. a 30. léta Totalita Kultura a věda</i>	<i>Říjen</i>
<i>Druhá světová válka: Příčiny Průběh Boje na jednotlivých frontách</i>	<i>Listopad</i>
<i>Mnichovská dohoda, protektorát</i>	<i>Prosinec</i>
<i>Heydrichiáda domácí a zahraniční odboj</i>	<i>Leden</i>
<i>osvobození Československa legionáři</i>	<i>Únor</i>
<i>Holocaust Svět po druhé světové válce, důsledky druhé světové války</i>	<i>Březen</i>
<i>poválečné uspořádání světa, poválečné Československo, únor 1948, nástup komunismu</i>	<i>Duben</i>
<i>Vývoj ČSR – 50. – 80. léta, Pražské jaro, normalizace Vývoj v Evropě a ve světě: studená válka</i>	<i>Květen</i>
<i>Sametová revoluce, vznik ČR a SR Souhrnné opakování Projektové vyučování</i>	<i>Červen</i>

9.4.1 HANUŠ ZÁPAL – METODICKÁ PŘÍRUČKA

Hanuš Zápal patří k nejvýznamnějším západočeským architektům 20. století. Během svého pobytu v Plzni se zabýval nejen novou výstavbou domů a různorodých objektů, například škol, ale také rekonstrukcí objektů a hlavně památkovou péčí.

Hanuš Zápal původním jménem Jan Zápal se narodil 7. února 1885 v Krašovicích. Jeho matkou byla Barbora Königová a jeho otcem Antonín Zápal. Jan Zápal měl dvě sestry – Boženu a Jarmilu. Jan studoval na české reálce v Rakovníku, kde vynikal hlavně v kreslení. Ve studiu pokračoval na České vysoké škole technické v Praze. Zde začal používat křestní jméno Hanuš, z jakého důvodu změnil své křestní jméno, není zcela jasné. Na vysoké škole v Praze se naučil vše potřebné pro své budoucí povolání. Vzdělával se zde v oblasti architektonického navrhování, dějin umění a architektury, kreslení a modelování. Při vykonávání odborné praxe spolupracoval s Janem Koulou a pomáhal mu s rekonstrukcí renesanční radnice v Plzni. Hanuš Zápal mimo jiné pracoval pro architekta Antonína Balšánka, u kterého dokumentoval plány pro přípravu stavby Obecního domu v Praze. Není tedy pochyb, že již v počátcích své kariéry se zabýval velkými architektonickými projekty.²⁹⁸ Roku 1910 se Zápal přestěhoval do Plzně, kde získal místo zatímního inženýra praktikanta. Jelikož projevil svoje nadání, byl hned o rok později zaměstnán na stálo. V době, kdy Zápal přišel do města, Plzeň procházela velkou proměnou.

Na Plzeňsku se nejprve zabýval projekty veřejných budov, například škol. Jeho školy jsou k vidění v Plzni na dnešním náměstí T. G. Masaryka, v Plasích, Kaznějově, Horní Bříze a Železné Rudě. Mimo jiné projektoval krematorium na Ústředním hřbitově v Plzni, které je považováno za jeho stěžejní dílo. Na jeho stavbách jsou k vidění prvky neoklasicismu, moderny, kubismu, národního stylu, funkcionalismu a purismu.

Jak již bylo řečeno, zabýval se památkovou péčí a různými rekonstrukcemi. Byl členem Kroužku přátel starožitností a založil Spolek pro záchranu Mariánské Týnice, také se zajímal o záchranu kostelíka U Ježíška.²⁹⁹ Největší zájem projevil o záchranu poutního místa Mariánská Týnice, dokonce o její historii sepsal knihu.³⁰⁰ V oblasti rekonstrukcí

²⁹⁸ DOMANICKÝ, Petr. *Hanuš Zápal: 1885-1964: architekt Plzeňska*. Plzeň: Starý most, 2015. ISBN 978-80-87338-49-0. s. 12-24 .

²⁹⁹ *Hanuš Zápal*. [Online]. Dostupné z [www:<https://pam.plzne.cz/architekt/44-hanus-zapal>](https://pam.plzne.cz/architekt/44-hanus-zapal) [cit. 2021 -01-14]

³⁰⁰ ZÁPAL, Hanuš. *Mariánská Tejnice u Kralovic*. Kralovice: nákladem Spolku pro záchranu Mariánské Tejnice, 1921. s. 4-5.

spolupracoval na historickém náhrobku v chrámu sv. Bartoloměje, na opravách rotundy sv. Petra a Pavla ve Starém Plzenci, na kostelíku u Ježíška a na hradě Radyně.³⁰¹

Celý život měl podlomené zdraví, ale i přesto se dožil úctyhodného věku téměř osmdesáti let. Hanuš Zápál zemřel 28. listopadu 1964.³⁰² Na jeho památku je od roku 2006 udělována každé čtyři roky Cena Hanuše Zápála za přínos plzeňské architektury.³⁰³

9.4.2 ADOLF LOOS – METODICKÁ PŘÍRUČKA

Adolf Loos byl světově proslulý architekt, jenž patřil k zakladatelům moderního pojetí architektury, mimo jiné byl také teoretikem architektury. Jeho dílo je vidět v nejedné evropské zemi a proslavil se také díky přednášce „Ornament a zločin“, ve které dává jasně najevo, že odmítá dekorativismus v architektuře.³⁰⁴

Adolf Loos se narodil roku 1870 v Brně. V sedmnácti letech začal navštěvovat c. k. Státní průmyslovou školu v Liberci a po dokončení pokračoval studium na Vysoké škole technické v Drážďanech, které však nakonec nedokončil. Roku 1896 začal pracovat jako architekt ve Vídni. Roku 1912 založil soukromou stavební školu. Co se týče jeho osobního života, měl tři manželky, všechny se s ním postupně rozvedly. Trpěl nervovou chorobou a nedoslýchavostí. 23. srpna 1933 Adolf Loos zemřel v sanatoriu dr. Schwarzmanna u Vídně.

Loos za svého života procestoval mnoho zemí, inspiraci sbíral ve Spojených státech, Německu, Rakousku, Francii a samozřejmě na mnohých místech v tehdejší Československu. Budoval vily, obytné domy, projektoval sídliště, jeho asi nejznámější projekt je dům dadaisty Tristana Tzary, který stojí v Paříži nebo návrh městskému domu pro Josephinu Bakerovou v témže městě.³⁰⁵ O to větší unikum je, že právě v Plzni zanechal dvanáct projektů. Samozřejmě se na většině z nich podíleli jeho spolupracovníci, ovšem Loosův styl zůstal stejný. Řada ze staveb a interiérů se nacházela na Klatovské třídě. Konkrétně je dnes možno vidět pouze dva z daných interiérů, které se nacházejí v bytech manželů Krausových a Voglových. Adolf Loos se zabýval také celými přestavbami domů,

³⁰¹ Hanuš Zápál. [Online]. Dostupné z www:<<https://pam.plzne.cz/architekt/44-hanus-zapal>> [cit. 2021 -01-14]

³⁰² DOMANICKÝ, Petr. *Hanuš Zápál: 1885-1964: architekt Plzeňska*. Plzeň: Starý most, 2015. 270 stran. ISBN 978-80-87338-49-0. s. 214.

³⁰³ DOMANICKÝ, Petr. *Hanuš Zápál: 1885-1964: architekt Plzeňska*. Plzeň: Starý most, 2015. 270 stran. ISBN 978-80-87338-49-0. s. 224.

³⁰⁴ LOOS, Adolf. *Řeči do prázdna*. Praha: Orbis, 1929. s. 139-151.

³⁰⁵ SARNITZ, August. *Adolf Loos: 1870-1933 : architekt, kritik, dandy*. Praha: Slovart, c2004. ISBN 80-7209-613-3. s. 92-93.

jednou takovou je rekonstrukce domu Hedviky Liebsteinové a Jana a Jany Brummelových. Jeho klienti byli zejména židovští podnikatelé.³⁰⁶

Edukační cíl:

Žák se podílí na návrhu plakátu, poté v pracovní dvojici obhájí svoji dokončenou práci.

Klíčové kompetence³⁰⁷:

Kompetence k učení

Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě.

Kompetence k řešení problémů

Žák kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

Kompetence komunikativní

Žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje.

Žák využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem.

Kompetence sociální a personální

Žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc, nebo o ni požádá.

Mezipředmětové vztahy:

Výtvarná výchova je realizovaná v rámci vytváření plakátů a naplňována získáváním informací o architektuře.

Informatika je uskutečněna vyhledáváním informací a také prací v grafickém programu, pokud se ho žák rozhodne využít k realizaci plakátů.

Příručka pro učitele:

³⁰⁶ Adolf Loos. [Online]. Dostupné z [www:<https://pam.plzne.cz/stezka/25-adolf-loos>](https://pam.plzne.cz/stezka/25-adolf-loos) [cit. 2021 -01-20]

³⁰⁷ *Rámcový vzdělávací program*. Praha: MŠMT, 2017. s. 10 – 13.

Projekt Plzeň město architektury naplánuji na konci školního roku, přesněji v červnu. Konkrétně projekt bude o dvou významných architektech, kteří svou prací přispěli k rozkvětu Plzně a jejího okolí. Díky tomuto projektu se žáci dozvědí více, nejen o dvou významných architektech, ale také o regionální architektuře.

Žáci dostanou za úkol zpracovat ve dvojicích plakát o jednom z architektů. Nejprve si žáci udělají doma heuristiku a na do školy si na další hodinu přinesou všechny potřebné informace, obrázky a materiály. Až poté žáci zjistí, že budou vytvářet plakát. Smyslem toho je, aby se žáci nejdříve zaměřili na vyhledávání informací a až pak na ztvárnění plakátu. Plakát může být ztvárněn klasicky manuálně anebo pomocí grafického programu. Druhá forma ztvárnění bude určitě vyhovovat především chlapcům. Předem se domluví s učitelem informatiky, aby projekt fungoval, jak v rámci dějepisu, tak i informatiky. Také po žácích budu požadovat jednu kresbu nebo malbu velikosti A5 nebo A6, která souvisí s daným architektem, a budou ji moct zakomponovat do plakátu. Všechny další informace související s projektem popisují v pracovním listu pro žáky.

Finální plakáty si žáci vystaví a budou je prezentovat ve dvojicích. Nepožaduji po nich naučené informace, ale pouze prezentaci toho, co sami vytvořili, tedy prezentaci plakátu a použitých symbolů. Také jsem sepsala kritéria hodnocení, aby žáci věděli, co je pro jejich práci nejdůležitější a na co se mají zaměřit.

Projekt bude krátkodobý, vyhradila jsem si na něj 14 dnů, s tím, že většinu práce žáci vykonají ve škole. Předpokládám, že tento projekt bude příjemným zakončením devítiletého studia žáků.

PROJEKT - Plzeň město architektury

Až půjdeš na procházku Plzní, zvedni hlavu a pořádně si prohlédni stavby, které zde máme. Architekti nám postavili funkční školy, prostorné domy, krásná divadla, velké nemocnice a veřejné úřady. Znáš nějaké plzeňské stavitele?

1. ÚKOL

- 1) Najdi si jednoho nebo dva spolupracovníky.
- 2) Vylosujte si architekta. Vylosovali jste si, buď Adolfa Loose, nebo Hanuše Zápalu. Neznáš tyto architektky? Nevadí, brzy je poznáš.
- 3) Nashromážděte literaturu, internetové zdroje, obrázky daného architekta, obrázky architektury, citáty, mapy... Čím více zdrojů, tím lépe. Použijte alespoň 1 literární pramen a 3 internetové zdroje. Pokud nebudete moci žádný literární pramen najít, sama vám poradím, kde hledat.

2. ÚKOL

Představte si, že jste se stali na 14 dnů grafikem. Vaším úkolem je zaujmout ostatní grafiky svým nápaditým provedením projektu!

Pamatujte, když vytváříte plakát, musí obsahovat typické barvy, charakteristický text, zdobení a symboly toho, co má představovat!

- 1) Vyrobté poutavý plakát o Adolfu Loosovi nebo Hanuši Zápalovi.
- 2) Máte na to pouhých 14 dnů!
- 3) Plakát vyrobte ručně nebo na počítači. Plakát může být zhotoven ručně na formát A3, ale může být také vytvořený v programu Microsoft Word nebo jiném grafickém programu na formát A4.
- 4) Namalujte jeden obrázek související s daným stavitelem, jeho činností nebo rodinou.
- 5) Plakát musí obsahovat název, jména autorů, informace týkající se autorova života, jeho rodiny, zaměstnání a bude informovat o jeho stavbách.
- 6) Nezapomeňte, že plakát má být hezký na pohled!
- 7) Tím vaše práce nekončí. Vystavte plakát a představte ostatním grafikům svoji práci.

Kritéria hodnocení:

Hezké zpracování plakátu, kvalita informací a poutavá prezentace před ostatními.

Hanuš

Zápala

Narození: 7. 2. 1885

Úmrtí: 28. 11. 1964

Nejvýznamnější osobnost
západočeské architektury 20. století.

Studoval architektura na České
škole technické v Praze.

Vybraná architektura:

Komplex budov na náměstí
T. G. Masaryka

Krematorium a
kolumbárium

Soubor družstevních domů
U Trojdhody na
Anglickém nábřeží

PAMÁTKOVÁ PÉČE:

ROTUNDA SVATÉHO PETRA A PAVLA VE
STARÉM PLZENCI

KOSTELÍK U JEŽÍŠKA V PLZNI

MARIÁNSKÁ TÝNICE U KRALOVIC

ADOLF

* 10. 12.

† 23. 8.

LOOS

1870

1933

rakouský architekt, teoretik architektury a
představitel purismu

„ORNAMENT JE ZLOČIN“

RAUMPLAN

ZÁVĚR

Regionální dějiny se v moderní didaktice stávají velmi důležitou součástí vyučovacího procesu, svou podstatou vedou především k aktivizaci žáků. S oblibou jsou místní dějiny vyučovány na mnoha základních školách jako součást kulturně-spoločenského a historického přehledu žáků v předmětech humanitního zaměření, především dějepisu, občanské výchově, ale i výtvarné výchově nebo českého jazyka.

Na základě důkladného zkoumání písemných pramenů a literatury jsem zjistila, že první pozůstatky stavební činnosti s nadregionálním významem jsou v Plzeňském regionu zaznamenávány již od neolitu. Musím konstatovat, že každá umělecko-historická etapa od románského slohu až po postmoderní styly zanechala v našem kraji známky osobité architektury. Z hlediska osobních zkušeností i teoretického bádání jsem však došla také k tomu závěru, že nejvýznamnější proměny se na Plzeňsku odehrály v gotickém, barokním a klasicistním slohu.

Gotický sloh pokrýval v podstatě celý středověk. Přestože je středověk v mnohých ohledech považován za období temné, z hlediska budování a rozvoje umění v našem regionu považuji právě toto období za jedno z nejprínosnějších. V tomto slohu došlo k budování prvních mohutných světských projektů, kterými jsou především hrady, jež se hojně stavěly napříč celým regionem. V Plzeňském kraji najdeme mimo jiné nejstarší hrad na území celé dnešní republiky – Přimdu, ale také další hrady unikátní svou rozlohou, jedinečnou fortifikací či stavební koncepcí. Mám na mysli především hrad Švihov s důmyslným vodním systémem, monumentální hrad Rabí s rozsáhlou obrannou funkcí či společné „projekty“ Parlérovy hutě v případě Radyně (Karlskrone) a Kašperku (Karlsbergu).

Musím v této souvislosti také připomenout vznik Nové Plzně, která se stala hlavním centrem celých západních Čech, a výstavbu kostela svatého Bartoloměje, který považuji za nepřehlédnutelný skvost, minimálně z toho důvodu, že jeho věž je nejvyšší v celé České republice.

Ačkoliv byla katolická církev v minulosti spíše nechvalně známou, pro své vršení bohatství, rekatolizaci a uplatňování inkvizice, je jisté, že v oblasti architektury a umění zde zanechala dechberoucí a nepřehlédnutelné skvosty v barokním stylu. Barokní sloh se vyznačuje vsutku nápaditým provedením, které v našem regionu můžeme spatřit na mnoha místech. Osobně považuji za nejkrásnější barokní zámek Manětín, konvent

Plaského kláštera, klášter v Kladrubech a kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a svatého Ignáce v Klatovech. Regionální baroko je také spojeno s řadou opravdu významných barokních stavitelů, mezi něž patří Jan Blažej Santini-Aichel, Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferovi, František Maxmilián Kaňka a regionálně známý architekt Jakub Auguston mladší.

Starosvětský barokní duch architektury byl přerušen zcela novým racionálním, umírněným a pravidelným klasicismem. Toto období bylo plné reforem a inovativních proměn týkajících se nejen architektury. A právě iniciátorem důležitých proměn v Plzni byl purkmistr Martin Kopecký. Tento politický představitel města inicioval a posléze realizoval řadu nových nápadů při modernizaci městského prostředí Plzně. Určitě jeho největším počinem bylo zlepšení hygienických podmínek v městském prostředí. Dále také vytvoření okružních sadů kolem centra Plzně a hlavně výstavba užitečných veřejných budov – škola, nemocnice a opatrovna. Samozřejmě purkmistr Kopecký také inicioval výstavbu kulturních budov. Konkrétně nechal zbudovat lázně Lochotín a městské divadlo.

V celém regionu, který bychom mohli nazvat plzeňským, se v tomto uměleckém období budovala také řada zámků, které měly prezentovat řád, odkaz na antické umění a čistotu. Jedná se např. o zámek Kozel a Kynžvart, jenž se nachází na pomezí našeho a sousedního Karlovarského kraje.

Další výrazné změny se projeví ve druhé polovině 19. století, a souvisely především se vznikem nových plzeňských průmyslových podniků. Právě industrializace podnítila další změny v městském prostředí. Stavitelé se snažili vytvořit nový umělecký architektonický sloh, jenž by ozvláštnil funkční průmyslovou architekturu. Tyto snahy nebyly příliš úspěšné, a tak se architekti raději vraceli ke starým ideálům. Vznikaly historizující směry, které byly i na Plzeňsku velmi rozšířené a oblíbené. Docházelo k úpravám starých objektů, někdy poměrně radikálním způsobem, takto byl přebudován například zámek Žinkovy nebo Masné krámy v Plzni. Přestože se může zdát, že těmito přestavbami ztrácely památky svoji autenticitu, někdy byly rekonstrukce nutné pro jejich záchranu.³⁰⁸ Až 1. polovina 20. století s sebou přinesla zcela nové architektonické slohy a také výjimečné architektky. Z hlediska regionu je určitě důležité zmínit zajímavého plzeňského architekta Hanuše Zápala a světově uznávaného stavitele a interiérového designera Adolfa Loose.

³⁰⁸ *Historie budov*. [Online]. Dostupné z [www:<http://www.zpc-galerie.cz/cs/historie-budov-6>](http://www.zpc-galerie.cz/cs/historie-budov-6) [cit. 2021 - 01-20]

V druhé části diplomové práce jsem představila sedm různorodých didaktických aplikací vhodných pro zařazení do vyučovacího procesu, v nichž propojuji regionální dějiny s národními dějinami a minulost se současností, poukazují na hodnotu ženy v pravěku, zohledňuji náboženství, upozorňuji na různorodé druhy umění, zdůrazňuji morální postoje k daným tématům. Učím žáky pracovat s odbornou literaturou a prameny, komunikaci a spolupráci s ostatními, tolerantnímu vztahu k ostatním a kreativní činnosti, která může být nejen příjemným zpestřením výuky, ale také slouží ke zlepšení manuálních dovedností.

Rozhodla jsem se využít různorodé organizační formy výuky, mezi něž patří samostatná práce, skupinová práce, projektové vyučování a exkurze. Osobně jsem se snažila o co největší zapojení vizualizace, aktivizace a dějin každodennosti do každé didaktické aktivity.

Pro 6. třídu jsem zvolila nejprve exkurzi s pracovním listem. Školní výlet je plánován na méně známé místo, čímž je hradiště Bukovec. Pro exkurzi jsem vybrala právě Bukovec především z toho důvodu, že byl v roce 2018 dokončen projekt obnovy a prodloužení naučné stezky v Záběle.³⁰⁹ Nyní je cesta na hradiště lépe značena a nacházejí se zde nové vzdělávací tabule. Sama jsem vytvořila pracovní list, který dále rozvíjí nápad zpopularizovat dané místo pro veřejnost, v případě mé diplomové práce pro žáky základních škol. Zároveň jsem pracovní list navrhla tak, aby ukazoval postavení pravěké ženy. Druhá didaktická aplikace je zaměřena na fixaci učiva z období neolitu. Zvolila jsem aktivitu tvůrčího psaní, jejímž cílem je zapojení kreativity, fantazie a obrazotvornosti žáka.

Co se týká didaktických aplikací pro 7. ročník, zaměřila jsem se na gotický a renesanční sloh. První aplikace je rozdělena na dvě části, v nichž jsem spojila skupinovou práci s prací samostatnou a také jsem zapojila aktuální otázky týkající se druhé věže chrámu svatého Bartoloměje. V opakovacím pracovním listu je připravena řada úkolů zaměřených na významnou gotickou památku, ale osobně si myslím, že nejlepší aktivitou je návrh druhé plzeňské věže. V tomto úkolu jsem se inspirovala architektonickou soutěží konanou v roce 2012.³¹⁰ Druhá didaktická aktivita je zaměřena na renesanci a zámek v Horšovském Týně. Mimo běžné úkoly jsem zařadila kreativní činnost, při které si žák vytvoří vlastní sgrafito.

³⁰⁹ PIŠL, Marek. *Naučná stezka Zábělá*. [Online]. Dostupné z [www:<http://www.marekpisl.cz/naucna-stezka-zabela/>](http://www.marekpisl.cz/naucna-stezka-zabela/) [cit. 2021 -02-25]

³¹⁰ *Návrh druhé věže katedrály sv. Bartoloměje v Plzni*. [Online]. Dostupné z [www:<https://www.cka.cz/cs/souteze/vysledky/navrh-druhe-veze-katedraly-sv-bartolomeje-v-plzni/>](https://www.cka.cz/cs/souteze/vysledky/navrh-druhe-veze-katedraly-sv-bartolomeje-v-plzni) [cit. 2021 -01-14]

V tomto pracovním listu se žák setká s pojmem sgrafita a graffity a naučí se tím, že řada moderních uměleckých stylů má kořeny v historii umění.

V didaktických aplikacích pro následující 8. ročník, jsem opět pracovala s myšlenkou střetu minulého a současného. Cílem této aktivity je využít získané poznatky z exkurze v Klatovech pro natočení videopozvánky ve skupině. Následující didaktická aplikace byla vytvářena v souladu s tématem náboženství, přičemž jsem se zaměřila především na židovství. Žák zde opakuje znalosti o náboženství, ale získává také nové informace o židovství a o židovské architektonické památce – Velké synagoze v Plzni.

Devítileté základní vzdělávání je zakončeno projektem na téma Plzeň město architektury. Žák zapojuje intelektuální činnosti jako je vyhledávání odborné literatury a internetových pramenů, ale i praktické aktivity, k nimž se vztahují kreativní a výtvarné činnosti a dovednosti v grafických programech. Těmito činnostmi žák snadno zprostředkuje napojení na současnost. Velkou výhodou tohoto projektu je samostatné a tvořivé osvojení poznatků o významných představitelích architektonického světa.

Mým úkolem bylo vytvořit netradiční, poutavé a vzdělávací didaktické aplikace, jež se využijí v běžném vyučování dějepisu na 2. stupni základní školy a informují žáky o regionálních dějinách a zejména o architektonickém prostředí Plzeňského kraje. Z vlastních zkušeností vím, že se žáci na základní škole často vzdělávají v oblasti architektury jen povrchně. Většinou se zabývají ikonickým textem, znají fotografie architektonických památek a v nejlepším případě umí určit typické znaky konkrétní památky. Mým cílem proto bylo zaměřit se na aplikaci znalostí z architektury a především na propojení minulosti se současným děním, na dějiny každodennosti a hlavně na mezipředmětové vztahy, které jsou pro vzdělávání důležité.

Při vytváření didaktických aplikací pro dějiny umění jsem dospěla k názoru, že pedagog nemusí po žákovi vždy požadovat velké množství reálií, vhodnější je spíš cesta určitých zajímavých vybraných kapitol. Může ji představovat např. jedna památka nebo osobnost, jejichž prostřednictvím lze žákům přiblížit celou řadu poznatků a informací týkajících se architektury, výtvarné kultury, literatury i každodenního života lidí v Plzeňském kraji.

SUMMARY

In my diploma thesis I deal with the characteristics of regional architecture and its integration into the teaching process. The introductory chapter characterizes the regional architecture in terms of religion, industrialization and influence by Germany. The following chapters are always focused on the description of a specific architectural art style in our country and the selection of important regional architectural monuments.

In every historical and artistic period we can find typical architectural monuments in our region. The first architectural deeds in our territory are known from the prehistoric Neolithic period, over time the first comprehensive architectural trends developed, which manifested itself throughout Bohemia in the Middle Ages. Each style had a reaction in some way or was a continuation in the next style. The builders tried to be inspired with the previous artistic style or to deviate completely from the past styles. In the past, they were very often inspired by ancient patterns or Catholicism. At present, we are struggling with a complete departure from past ideals and with the effort to find something technically, materially and shape-new, unique and different. According to personal experience and theoretical research, I have come to the conclusion that in our region the most represented are Gothic, Baroque and Classicist monuments, of course, modern so-called postmodernist buildings are beginning to appear.

The second part of the diploma thesis is focused on practical skills. I chose several interesting, famous and lesser-known architectural monuments and two architects with different architectural orientations. Each didactic application is different in the use of various organizational forms of teaching, educational goals, methods, key competencies and interdisciplinary relationships. The intention was also to use the history of everyday life, the history of women, the history of religion, the connection of the past and present and various types of art. During the implementation, the student develops moral attitudes to given topics, communication, cooperation, tolerance, manual skills and creativity.

LITERATURA:

- ADAMEC, Jaromír – ŠAMŠULA, Pavel. *Průvodce výtvarným uměním II*. Praha: Práce, 1995. s. 5. ISBN 80-208-0359-9.
- ANDRLE, Jan – DUDÁK, Vladislav. *Plzeňsko: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-100-9.
- BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0865-1.
- BAŽANTOVÁ, Nina - FAJT, Jiří. *Gotika v západních Čechách: (1230-1530): k 700. výročí založení města Plzně*. Praha: Národní galerie v Praze. ISBN 80-7035-088-1.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Plzeň*. Plzeň: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1965.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Dějiny Plzně, I: Od počátků do roku 1788*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965.
- BENEŠ, Antonín. *Naučná lesnická stezka Zábělá: Zastávka 1 - hradiště Bukovec*. Plzeň: Urbanistické středisko města Plzně, 1979.
- BERNHARDT, Tomáš. *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do současnosti = Pilsen: guide through the architecture of the town from the beginning of the 19th century to present day*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-433-7.
- BUKAČOVÁ, Irena. *Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích*. Kralovice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2010. ISBN 978-80-87185-11-7.
- ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2008. ISBN 978-80-85970-63-0. 91 s.
- ČERNÁ, Marie. *Gotická architektura: evropské kulturní dědictví*. Praha: Idea servis, 2005. ISBN 80-85970-46-5.
- ČESAL, Aleš. *Největší archeologické záhady Čech, Moravy a Slezska*. Praha: XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-371-3.
- ČTVERÁK, Vladimír. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-173-6.

DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír – BERGER, Jiří – NEŠKUDLA, Bořek. *Velká cestovní kniha: Hradý, zámky a kláštery - Česká republika*. Praha: Soukup & David, 2003. ISBN 80-86050-75-0.

DOBEŠ, Miroslav – METLIČKA, Milan. *Archeologie západních Čech*. Plzeň: Západočeské muzeum, 2010. ISSN 1804-2953.

DOMANICKÝ, Petr – JEDLIČKOVÁ, Jaroslava. *Plzeň v době secese: architektura a urbanismus, malířství, sochařství a umělecké řemeslo v architektuře v letech 1896-1910*. Plzeň: Nava, 2005. ISBN 80-7211-184-1.

DOMANICKÝ, Petr. *Lesk, barvy a iluze: architektura Plzně v šedesátých letech*. Plzeň: Západočeská galerie, 2013. ISBN 978-80-86415-90-1.

DOMANICKÝ, Petr. *Hanuš Zápál: 1885-1964: architekt Plzeňska*. Plzeň: Starý most, 2015. ISBN 978-80-87338-49-0.

DOUŠA, Jaroslav. MALIVÁNKOVÁ – WASKOVÁ, Marie. *Dějiny města Plzně*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2014. ISBN 978-80-87911-01-3.

DOUŠA, Jaroslav – MARTINOVSKÝ, Ivan. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7.

DURDÍK, Tomáš – KÁRNÍK, Zdeněk – RAJSKÝ, Pavel – DURDÍK, Vlastimil. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995. ISBN 80-901579-8-X.

DURDÍK, Tomáš – SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků: Západní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2005. ISBN 80-86781-06-2.

DURDÍK, Tomáš. *České hrady*. Praha: Albatros, 1984.

DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-114-0.

DVOŘÁČEK, Petr. *Klasicismus a romantický historismus*. Praha: Levné knihy KMa, c2005. ISBN 80-7309-282-4.

DVOŘÁKOVÁ, Vlasta – MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ, Naděžda – NAŇKOVÁ, Věra. *Horšovský Týn: státní zámek, městská památková rezervace a památky v okolí*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1963.

-
- FIALA, Zdeněk – BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Díl 4: Západní Čechy*. Praha: Svoboda, 1985.
- FRAIS, Josef. *Reformy Marie Terezie a Josefa II: (nejen v českých a moravských zemích)*. Třebíč: Akcent, 2005. ISBN 80-7268-337-3.
- HAUNER, Miroslav. *Město Plzeň*. Praha: Kincl & Hauner, 1995. ISBN 80-900104-3-1.
- HLINOMAZ, Milan. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-46-3.
- HOFFMANN, František – PLOYHAR, Jiří – KRUM, Gustav – STEHLÍK, Bohumil. *České město ve středověku: život a dědictví*. Praha: Panorama, 1992. ISBN 80-7038-182-5.
- HOPKINS, Owen. *Architektonické slohy: obrazový průvodce*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-247-5750-6.
- HORYNA, Mojmir – KUČERA, Jaroslav. *Dientzenhoferové*. Praha: Akropolis, 1998. ISBN 80-85770-68-7.
- HORYNA, Mojmir – UHER, Vladimír. *Jan Blažej Santini-Aichel*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-664-3.
- Hrady, zámky, kláštery západních Čech*. Praha: Plzeň: ELS, 2002. ISBN 80-238-8389-5.
- HRBOTICKÁ, Jana. *Plzeň: nejkrásnější památky*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-413-9.
- HYNČÍK, Václav. *Baroko = Baroque = Barock*. Plzeň: Agentura David a Jakub s.r.o., 2015. ISBN 978-80-260-9120-2.
- JÁNSKÝ, Jiří. *Hroznatovci a páni z Gutštejna*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2009. ISBN 978-80-87316-02-3.
- JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-7043-910-4.
- JINDRA, Petr. *Umění českého západu: Sdružení západočeských výtvarných umělců v Plzni 1925-1951 : památce Lea Meisla*. Řevnice: Arbor vitae ve spolupráci se Západočeskou galerií v Plzni, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0.

-
- JÍRÁŇ, Luboš. *Archeologie pravěkých Čech, 5: Doba bronzová*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008, ISBN 978-80-86124-78-0.
- KOPÁČEK, Eduard. *Plzeň*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1976.
- KRIEGER, Miloslav. *Plzeňský poutník, aneb, Plzní ze všech stran*. Praha: Baset, 2008. ISBN 978-80-7340-121-4.
- KŘÍŽ, Martin. *Klatovsko*. Praha: Litomyšl: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-965-9.
- KUMPERA, Jan. *Dějiny Západních Čech: I. DÍL: Od pravěku do poloviny 18. století*. Plzeň: Nakladatelství Ševčík, 2004.
- KUMPERA, Jan. *Západní Čechy od A do Z: historie, památky, příroda*. Praha: Beta-Dobrovský, 2003. ISBN 80-7291-068-X.
- KŮS, Petr. *Bedekr zajímavých míst Plzeňského kraje*. Rokycany: Agentura AM art, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-905195-8-9.
- LOOS, Adolf – ŠLAPETA, Vladimír. *Adolf Loos a česká architektura*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2000. ISBN 80-85394-26-X.
- LOOS, Adolf. *Řeči do prázdna*. Praha: Orbis, 1929. s. 139-151.
- MAZNÝ Petr – KRÁTKÝ Vladislav. *100 zajímavostí ze staré plzně II*. Plzeň: Starý most, 2007. ISBN 978-80-254-0343-3.
- MAZNÝ, Petr – KRÁTKÝ, Vladislav. *100 zajímavostí ze staré Plzně*. Plzeň: Starý most, 2003. ISBN 80-239-1692-0.
- MAZNÝ, Petr. *Plzeň krok za krokem. I., Historické jádro*. Plzeň: Starý most s.r.o., 2015. ISBN 978-80-87338-57-5.
- METLIČKA, Milan. *Pravěká a raně středověká hradiště v západních Čechách*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.
- NOVÁČEK, Karel – ADÁMEK, Jan. *Kladrubský klášter 1115 – 1421: osídlení, architektura, artefakty*. Dolní Břežany: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2010. ISBN 978-80-87271-18-6.
- Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-1209-5.

-
- Ottův slovník naučný*: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Praha: J. Otto, 1896.
- PAVLŮ, Ivan – ZÁPOTOCKÁ, Marie. *Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1.
- PODHORSKÝ, Marek. *Plzeňský kraj*. Praha: Freytag & Berndt, 2004. Průvodce na cesty. ISBN 80-7316-076-5.
- POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. Praha: Academia.
- RAMAP. *Vítejte ve Starém Plzenci = Welcome in Stary Plzenec = Willkommen in Stary Plzenec*. Starý Plzenec: Město Starý Plzenec, 2019. ISBN 978-80-906681-2-6.
- ROUBÍK, František. *Z dějin trhanovského zámku*. Trhanov: nákladem Tělocvičné jednoty Sokol, 1947.
- ROUBÍK, František. *Zápas Chodů za svobodu*. Praha: Společnost přátel starožitností, 1939.
- ROZKOŠNÁ, Blanka – JAKUBEC, Pavel. *Židovské památky Čech: historie a památky židovského osídlení Čech = Jewish monuments in Bohemia: history and monuments of the Jewish settlement in Bohemia*. Brno: ERA group, 2004. ISBN 80-86517-64-0.
- ROŽMBERSKÝ, Petr – NOVOBILSKÝ, Milan. *Královský hrad Radyně*. Plzeň: Nadace České hrady, 1998. ISBN 80-238-4686-8.
- ŘEHOŘOVÁ, Pavla. *Geografie České republiky*. Liberec: Technická univerzita, 2010.
- SALAČ, Vladimír – DROBERJAR, Eduard. *Archeologie pravěkých Čech, 8: Doba římská a stěhování národů*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-86124-81-0.
- SARNITZ, August. *Adolf Loos: 1870-1933 : architekt, kritik, dandy*. Praha: Slovart, 2004. ISBN 80-7209-613-3.
- SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Stavební slohy v Česku*. Praha: Jan Vašut, 2004. ISBN 80-7236-364-6.
- SKLENÁŘ, Karel – SKLENÁŘOVÁ, Zuzana – SLABINA, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9.
- SOUKUP, Jan. *Katedrála svatého Bartoloměje v Plzni*. Plzeň: Agentura David a Jakub, 2012. ISBN 978-80-260-3592-3.

-
- STECKEROVÁ, Andrea – VÁCHA, Štěpán. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Plzeň: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-88027-05-8.
- STEINBACH, Viktor – FOUND, Karel – STEINBACHOVÁ, Věra. *Staňkov: 775 let*. Plzeň: Nava, 2008. ISBN 978-80-7211-305-7.
- SÝKOROVÁ, Lenka – ASCHENBRENNER, Vít. *Klatovy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010.
- ŠAMÁNKOVÁ, Eva. *Architektura české renesance*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1961.
- ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. *Plzeňský kraj: města a obce Plzeňského kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost*. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2010. ISBN 978-80-904275-8-7.
- ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 3: Kronika válečných let*. Praha: Univerzita Karlova, 1996. ISBN 80-7184-072-6.
- VEČEŘOVÁ, Petra. *Židovské památky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, 2009. ISBN 978-80-7376-142-4. 121 s.
- VENCL, Slavomil – FRIDRICH, Jan. *Archeologie pravěkých Čech, 2: Paleolit a mezolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-86124-76-6.
- VENCLOVÁ, Natalie – DRDA, Petr. *Archeologie pravěkých Čech, 6: Doba halštatská*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-86124-79-7.
- VURM, Bohumil. *Krásy a tajemství České republiky - Plzeňský kraj*. Praha: Praga Mystica, 2003. ISBN 80-902363-9-1.
- BERNHARDT, Tomáš. *Pohledy do minulosti Plzeňského kraje: historie 10. -19. století: průvodce stálou expozicí v Západočeském muzeu v Plzni*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2013. ISBN 978-80-7247-094-5.
- ZÁPAL, Hanuš. *Mariánská Tejnice u Kralovic*. Kralovice: nákladem Spolku pro záchranu Mariánské Tejnice, 1921.

SBORNÍKY

BAŠTA, Jaroslav – BAŠTOVÁ, Dara. K problematice počátků a vývoje slovanských hradišť v západních Čechách. In: *Studia mediaevalia Pragensia I*. Praha: FF UK, 1988.

BUKAČOVÁ, Irena. Úvod - Plaský klášter. In: FÁK, Jiří. *Plaský klášter a jeho minulý a současný přínos pro kulturní dějiny: sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11. -13. května 2005*. Mariánská Týnice: Městský úřad Plasy, 2005. ISBN 80-903165-3-0.

PROFANTOVÁ, Naďa. Dva raně středověké kovové nálezy z hradiště Bukovec U Plzně. In: *Archeologie západních Čech 2*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 2011. ISSN 1804-2953

RAZÍM, Vladislav. K problematice vztahu hrad - královské město v Čechách. In: MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk (ed.) – NEKUDA, Vladimír (ed.) – KOUŘIL, Pavel (ed.). *Archaeologia historica*. roč. 27. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Dostupné také z www:

<https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/140471/2_ArchaeologiaHistorica_27-2002-1_23.pdf?sequence=1>

VAREKA, Pavel – ROŽMBERSKÝ, Petr – HOLATA, Lukáš – SCHEJBALOVÁ, Zdeňka. Vesnické zázemí středověké nové Plzně. In: MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk (ed.) – KOUŘIL, Pavel (ed.). *Archaeologia historica*. roč. 37. Brno: Masarykova univerzita, 2012. Dostupné také z www:

<https://www.academia.edu/2131755/Vesnick%C3%A9_z%C3%A1zem%C3%AD_st%C5%99edov%C4%9Bk%C3%A9_Nov%C3%A9_Plzn%C4%9B_Rural_Hinterland_of_Nov%C3%A1_Plze%C5%88_in_the_Middle_Ages_Das_d%C3%B6rfliche_Hinterland_des_mittelalterlichen_Neu_Pilsen>

PERIODIKA

KOPECKÝ, Adolf. p. Dru. Fridolinu Macháčkovi. *Plzeňské listy*. Plzeň: J.R.Port, 24. 12. 1910, č. 46. sv. 293. s. 11. ISSN 1804-0187

MALIČKÝ, Josef. Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky archeologické*. Praha: Orbis, 1950.

ŠIMŮNEK, Robert. Norimberská cesta. *Země světa: zeměpisný a cestopisný měsíčník*. Praha: ABC-Info, 04. 03. 2016. č. 3. ISSN 1213-8193.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Adolf Loos. [Online]. Dostupné z www:<<https://pam.plzne.cz/stezka/25-adolf-loos>> [cit. 2021 -01-20]

Adolf Loos. [Online]. Dostupné z www:
<http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=692> [cit. 2021 -02-25]

Barokní lékárna: informace. [Online]. Dostupné z www:<<https://muzeum.klatovynet.cz/muzeumkt/blinformace.asp>> [cit. 2021 -02-25]

BAUEROVÁ, Veronika. *Vznik českých měst*. [Online]. Dostupné z www:<<https://www.ustavprava.cz/blog/2018/11/vznik-ceskych-mest/>> [cit. 2021 -02-25]

BIEGEL, Richard. *Přehled dějin českého umění: Architektura 1945 – 1989*. [Online]. Dostupné z www:<
<http://duoppa.ff.cuni.cz/shared/files/prehled%20cz%20sylaby/51%20Ceska%20architektura%201945-1989.pdf>> [cit. 2021 -11-22]

BUKAČOVÁ, Irena. *Tvář barokního Plzeňska*. [Online]. Dostupné z www:<<http://www.zapadoceskebaroko.cz/cz/centrum-baroka/tvar-barokniho-plzenska>> [cit. 2021 -11-22]

Den architektury v Plzni se ohlíží za architekturou pozdních 80. a raných 90. let. [Online]. Dostupné z www:<<https://www.mistnikultura.cz/den-architektury-v-plzni-se-ohlizi-za-architekturou-pozdnich-80-a-ranych-90-let>> [cit. 2021 -01-20]

František Xaver Franc. [Online]. Dostupné z www: <https://encyklopedie.plzen.eu/home-mup/?acc=profil_osobnosti&load=1012> [cit. 2020 -10-20]

Funkcionalismus. [Online]. Dostupné z www:<<https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/funkcionalizmus-funkcionalismus>> [cit. 2021 -02-25]

Hanuš Zápal. [Online]. Dostupné z www:<<https://pam.plzne.cz/architekt/44-hanus-zapal>> [cit. 2021 -01-14]

Historie a památky Klatov. [Online]. Dostupné z www:<<https://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=2426&burl=&pt=HS>> [cit. 2021 -11-22]

Historie budov. [Online]. Dostupné z www:<<http://www.zpc-galerie.cz/cs/historie-budov-6>> [cit. 2021 -01-20]

Historie. [Online]. Dostupné z www:<<https://www.zamek-kozel.cz/cs/o-zamku/historie>> [cit. 2021 -11-22]

Komplex jezuitských budov v Klatovech. [Online]. Dostupné z www:<<http://www.katakomby.cz/jezuiteaklatovy>> [cit. 2021 -02-13].

Kontroverzní demolice domu kultury v Plzni. [Online]. Dostupné z www:<<https://ct24.ceska televize.cz/regiony/1263441-kontroverzni-demolice-domu-kultury-v-plzni>> [cit. 2021 -01-20]

Kostel Narození Panny Marie. [Online]. Dostupné z www:<<https://www.staryplzenec.cz/historicke-mesto/cirkevni-pamatky-1/kostel-narozeni-panny-marie-986cs.html>> [cit. 2020 -9-15]

Kubismus. [Online]. Dostupné z www: <http://fast10.vsb.cz/studijni-materialy/saau/kubismus.html> [cit. 2021 -01-20]

Lidé z dlouhých domů. [Online]. Dostupné z www: <http://www.archaeo3d.com/lide-z-dlouhych-domu/lide-z-dlouhych-domu/lide-z-dlouhych-domu/>

MAŘANOVÁ, Helena. *Archeologové objevili v Křimicích neolitické sídliště*. [Online]. Dostupné z www: <https://www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktualita-z-mesta/archeologove-objevili-v-krimicich-neoliticke-sidliste.aspx> [cit. 2020 -9-15]

MIKEŠOVÁ, Veronika. *Jak se žilo prvním zemědělčům*. [Online]. Dostupné z www: <http://www.virtualniarcheologie.cz/jak-se-zilo-prvnim-zemedelcum/jak-to-vlastne-vsechno-vime/> [cit. 2021 -02-25]

Náměstíčko v Divadelní ulici. [Online]. Dostupné z www: <https://pam.plzne.cz/objekt/p-nd-namesticko-v-divadelni-ulici?code=C001> [cit. 2021 -01-14]

Návrh druhé věže katedrály sv. Bartoloměje v Plzni. [Online]. Dostupné z www: <https://www.cka.cz/cs/souteze/vysledky/navrh-druhe-veze-katedraly-sv-bartolomeje-v-plzni> [cit. 2021 -01-14]

NOVÝ, Pavel. *Tachovský hrad, zámek*. [Online]. Dostupné z www: <http://www.tachov.cz/tachovsky-hrad-zamek.html> [cit. 2021 -01-14]

PILÁŘ, Ondřej. *Umění klasicismu a empíru v Čechách*. [Online]. Dostupné z www: <https://dum.rvp.cz/materialy/umeni-klasicismu-a-empiru-v-cechach.html> [cit. 2021 -01-14]

PIŠL, Marek. *Naučná stezka Zábělá*. [Online]. Dostupné z www:<<http://www.marekpisl.cz/naucna-stezka-zabela/>> [cit. 2021 -02-25]

Postmoderna. [Online]. Dostupné z www:<<https://sites.google.com/site/architekturaaumeni/postmoderna>> [cit. 2021 -01-20]

Postmoderní architektura. [Online]. Dostupné z www:<<https://coggle.it/diagram/XpXbE49RprleAeGs/t/postmodern%C3%AD-architektura%2C-high-a-dekonstruktivistick%C3%A1-31b>> [cit. 2021 -01-20]

Průvodce moderní architekturou. [Online]. Dostupné z www:<http://www.archindex.cz/index.php?stat=CZ®ion=Z%ED%AD+%C8echy&kraj=%&vychz_lat=49.80&vychz_lng=13.05&vychz_mer=8&Neobsah=1&ZobrazRegion=true> [cit. 2021 -11-22]

REJNKOVÁ, Michaela. *Naučná stezka F. X. Franze*. [Online]. Dostupné z www:<<https://www.cestyarcheologie.cz/single-post/2015/09/25/Nau%C4%8Dn%C3%A1-stezka-F-X-Franze>> [cit. 2020 -9-15]

Rovinné opevněné sídliště Křimice – Radčice. [Online]. Dostupné z www:<<https://www.pamatkovykatalog.cz/rovinne-opevnene-sidliste-krimice-radcice-2171870>> [cit. 2020 -9-15]

Secese. [Online]. Dostupné z www:<http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=100> [cit. 2020 -10-20]

SORELA. [Online]. Dostupné z www:<<http://sorela.info/>> [cit. 2021 -01-20]

Stručně o historii švihovského hradu. [Online]. Dostupné z www:<<https://www.hradsvihov.cz/cs/o-hradu/historie/historie-hradu>> [cit. 2020 -9-15]

SVORNÍK, Petr. *Nejošklivější česká architektura aneb Stavby, kterým doba nepřála.* [Online]. Dostupné z www:<<https://www.novinky.cz/bydleni/tipy-a-trendy/clanek/nejosklivejsi-ceska-architektura-aneb-stavby-kterym-doba-neprala-40037714>> [cit. 2021 -01-20]

Velká a stará synagoga. [Online]. Dostupné z www:<<http://www.uzijsiplzen.cz/turista/poznej-plzen/to-nejlepsi-z-plzne/velka-a-stara-synagoga/velka-a-stara-synagoga.aspx>> [cit. 2021 -11-22]

Velká synagoga v Plzni je třetí největší v Evropě. Za války se v ní šily německé uniformy. [Online]. Dostupné z www:<<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2587660-velka-synagoga-v-plzni-je-treti-nejvetsi-v-evrope-za-valky-se-v-ni-sily-nemecke>> [cit. 2020 -10-20]

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Hradiště Bukovec

Příloha č. 2: Křimice – půdorys dlouhého domu

Příloha č. 3: Chrám sv. Bartoloměje

Příloha č. 4: Horšovský Týn

Příloha č. 5: Klatovy

Příloha č. 6: Velká synagoga v Plzni

Příloha č. 1:

Fotografie č. 1 hradiště Bukovec, vlastní foto

Fotografie č. 2 hradiště Bukovec, vlastní foto

Příloha č. 2:

Fotografie č. 3 Křimice - půdorys³¹¹

³¹¹ MIKEŠOVA, Veronika. *Jak se žilo prvním zemědělcům*. [Online]. Dostupné z [www: <http://www.virtualniarcheologie.cz/jak-se-zilo-prvnim-zemedelcum/jak-to-vlastne-vsechno-vime/>](http://www.virtualniarcheologie.cz/jak-se-zilo-prvnim-zemedelcum/jak-to-vlastne-vsechno-vime/) [cit. 2021 -02-25]

Příloha č. 3:

Fotografie č. 4 chrám sv. Bartoloměje v Plzni, vlastní foto

Fotografie č. 5 chrám sv. Bartoloměje v Plzni, vlastní foto

Příloha č. 4:

Fotografie č. 6 Horšovský Týn, vlastní foto

Fotografie č. 7 Horšovský Týn, vlastní foto

Příloha č. 5:

Fotografie č. 8 Klatovy – kostel Neposkvrněné panny Marie a sv. Ignáce, vlastní foto

Fotografie č. 9 Klatovy – barokní lékárna, vlastní foto

Příloha č. 6:

Fotografie č. 10 Velká synagoga v Plzni, vlastní foto

